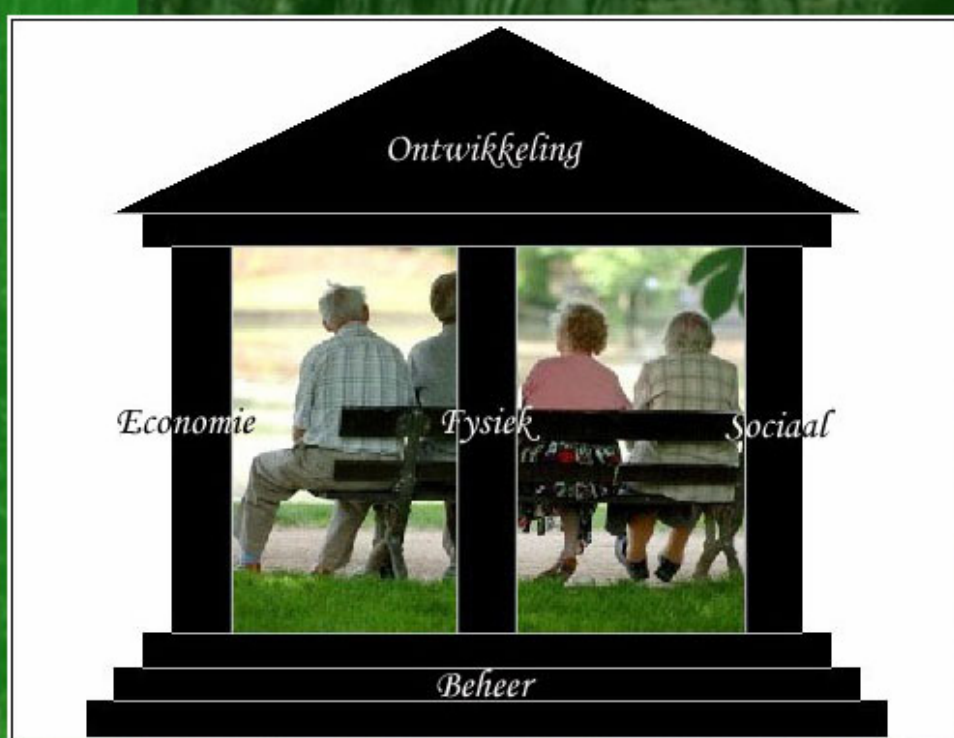

Afstudeerscriptie

Participatie van ouderen in de stedelijke vernieuwing

SEPERATE BIJLAGE

Auteur: Erwin Kloen
Organisatie: Rijksuniversiteit Groningen
Datum: 15 december 2006

Bijlagen

- I Methoden
- II Interviewvragen
- III Waardering cases
- IV Uitgeschreven interviews

BIJLAGE I

METHODEN

Methoden

“Bij een objectieve onderzoeksmethode moet het doen en laten tijdens het onderzoek te rechtvaardigen zijn” (Nederhoed, 1981). Waarom zijn bepaalde mensen geïnterviewd? Hoe worden storende effecten onder controle gehouden? Waarom is een bestaande beproefde methode gewijzigd? In deze bijlage wordt ingegaan op de gekozen onderzoeksvorm, de gebruikte methoden voor gegevensverzameling, informatie over omvang en kenmerken van de populatie, de gevolgde stappen, de gebruikte materialen en de omstandigheden waaronder de gegevens zijn verzameld.

Onderzoeksvorm

Er zijn drie soorten van onderzoek, namelijk een beschrijvend onderzoek, een explorerend onderzoek en een toetsend onderzoek. “Bij een beschrijvend onderzoek gaat het om het beschrijven van kenmerken van onderzoekseenheden, zonder nadere aanduiding van verbanden of relaties. Gaat het wel om het ontdekken van verbanden of relaties tussen de kenmerken, dan wordt gesproken van een explorerend onderzoek. Bij een toetsend onderzoek wordt dan vooraf geformuleerd over één of meer hypothesen die getoetst wordt aan de werkelijkheid” (Baarda en de Goede, 2001). Het onderzoek naar het vergroten van de participatie van ouderen in de stedelijke vernieuwing behandelt de vraag op welke manier de rol van actoren kan worden verbeterd. Het gaat hier om het onderzoeken van de relatie tussen de rol van actoren met kenmerken van de participatie van ouderen in de stedelijke vernieuwing. Hoe kunnen actoren hun rol beter laten aansluiten op de participatie van ouderen? Er is sprake van een *explorerend* onderzoek.

Om goed onderzoek te kunnen doen naar de manier waarop actoren hun rol kunnen verbeteren opdat de participatie van ouderen zal toenemen, is eerst relevante theorie (zie: hoofdstuk 2) verzameld. Vervolgens gaat deze theorie getoetst worden aan de werkelijkheid, dit is een empirisch onderzoek. Bij dit empirisch onderzoek zijn drie onderzoeksontwerpen mogelijk, namelijk een survey, het experiment en als laatste de case-study (Ocw, 2006). In deze studie wordt gebruik gemaakt van een *case-study*. “De case-study heeft als kenmerk overzichtelijk een bepaald proces te beschrijven. De uitkomsten zijn doorgaans niet algemeen toepasbaar. Een case-study biedt echter wel de mogelijkheid om de diepte in te gaan” (Ocw, 2006). Case-studies zijn er in verschillende soorten: “er kan naar één case gekeken worden of naar verschillende tegelijkertijd” (Financiën, 2003). In deze studie wordt naar verschillende cases tegelijkertijd gekeken, in totaal vijf. Alle zijn het burgerinitiatieven in de stedelijke vernieuwing waarbij ouderen zijn betrokken. Er worden zo veel mogelijk cases bestudeerd, waardoor de algemene toepasbaarheid van de uitkomsten toeneemt. Er zullen uiteindelijk succes- en faalfactoren ten aanzien van de rol van actoren worden geformuleerd, die in ieder geval relevant zijn voor de onderzochte case, maar ook zeker van betekenis *kunnen* zijn voor toekomstige burgerinitiatieven waarbij ouderen betrokken zijn.

Gegevensverzameling

In deze studie gaat het om het achterhalen van succes- en faalfactoren uit de praktijk ten aanzien van de rol van actoren bij het vergroten van de participatie van ouderen in de stedelijke vernieuwing. In deze studie is gekomen tot een verbijzondering van de rol van actoren in twee elementen, namelijk de wijze waarop wordt ingespeeld op: 1) de actuele ontwikkelingen, en 2) de kenmerken van de participatie. Maar, hoe kun je hierin inzicht verkrijgen? In deze studie is gekozen voor een combinatie van een tweetal methodieken, met bijbehorende methoden van gegevensverzameling:

- a) In de theoretische context (zie: paragraaf 2.5) zijn bovenstaande twee elementen geoperationaliseerd in *omstandigheden* waarop actoren al dan niet inspelen. Om een voorbeeld te noemen: in de theoretische context is naar voren gekomen dat ouderen op een andere manier wensen te participeren dan vroeger: ‘geen langdurige verbintenissen, flexibel inzetbaar en activiteiten ondernemen die voldoening geven’. Van de cases (zie: hoofdstuk 4) kan dan worden geleerd op welke wijze hieraan invulling kan worden gegeven. Hoe kan hier op een succesvolle manier mee worden omgaan? Hieruit kan inspiratie worden geput voor de toekomst. Dit is de kern van deze studie. Als methoden van gegevensverzameling wordt gebruik gemaakt van diepte-interviews en een documentenstudie. De interviewvragen zijn rechtstreeks afgeleid van de theoretisch context (zie: bijlage II).

- b) De doelstelling is om per case succes- en faalfactoren te achterhalen ten aanzien van de rol van actoren. Naar mijn mening is het onjuist te stellen dat iets een succesfactor is, zonder eerst vast te stellen of het initiatief zélf een succes is of niet. Het gaat wel om zogenaamde 'best-practices', maar vanuit een wetenschappelijk oogpunt is het goed eerst te verifiëren of dit daadwerkelijk het geval is. Daarom wordt óók gebruik gemaakt van een methode van www.instrumentenwijzer.nl (zie: bijlage III) om het burgerinitiatief te *waarderen*. Deze methode waardeert de initiatieven op basis van drie aspecten, te weten: 'participatiegraad', 'duurzaamheid' en 'sociale samenhang'. Ook hier zal gebruik worden gemaakt van diepte-interviews met verschillende betrokken actoren van de cases.

Populatie

De onderzoekspopulatie bestaat in deze studie uit de verschillende cases met bijbehorende actoren. De cases zijn alle burgerinitiatieven in de stedelijke vernieuwing (zie: hoofdstuk 3) waarbij ouderen betrokken zijn. Per case zijn verschillende actoren geïnterviewd:

- 'Derde Fase' (Zutphen): vereniging die ten doel heeft een leefomgeving in en rond Zutphen te creëren en in stand te houden waar het mogelijk is voor ouderen hun persoonlijke levensloop in vrijheid en zinvol te voltooien. De link met de stedelijke vernieuwing zit vooral in de realisatie van een woongemeenschap voor en door ouderen. Vanwege het prille karakter van het initiatief, er moet nog een locatie worden gevonden, is er voor gekozen slechts één partij te interviewen.
 - *Hugo Versteeg*: initiatiefnemer van het initiatief 'Derde Fase'. In het verleden onder andere planoloog geweest en directeur van de vrije school in Zutphen. Tevens ervaringsdeskundige als oudere.
- 'Groepswonen Allochtone Ouderen' (Rotterdam): allochtone ouderen van de eerste generatie zien hun oude dag met zorg tegemoet. Wat als je in een verzorgingstehuis zit, waar je anderen amper kunt verstaan en niemand jouw cultuur deelt? Bij dit project vormen groepen allochtone ouderen, met een gemeenschappelijke achtergrond, woongroepen in bestaande bouw of nieuwbouw. Bij deze woongroepen kan ook de link gelegd worden met de stedelijke vernieuwing.
 - *Nico v/d Dool*: coördinator van het project 'Groepswonen allochtone ouderen'. Voorheen werkzaam bij de Woongroepenwinkel. Momenteel directeur van bureau Wesp uit Gorkum, wat zich bezighoudt met het adviseren en ondersteunen van bewonersgroepen, waaronder allochtone ouderen. Tevens ervaringsdeskundige als oudere.
 - *Rudie Somohardjo*: heeft een organisatie genaamd Surinaamse Participatie en Integratie Rotterdam (Spirit), en is daarnaast werkzaam als opbouwwerker bij de Javaans-Surinaamse woongroep.
- 'Ouderencoöperaties op het platteland' (Utrecht): het platteland vergrijsst. Tegelijkertijd speelt er een ander probleem: een afnemend voorzieningenniveau. Hier wordt met enthousiasme de ervaring en expertise van ouderen gebundeld, in een coöperatie, om zelf voorzieningen op te zetten. Het zorgen voor een 'Vitaal platteland' is een belangrijke achterliggende gedachte, en is ook de voornaamste link van het initiatief met de stedelijke vernieuwing.
 - *Ben Slijkhuis*: directeur van het Nederlands Platform Ouderen en Europa (NPOE) in Utrecht. Dit platform heeft (onder andere) de methode 'Ouderencoöperaties op het platteland' ontwikkeld en coördineert de uitvoering in de praktijk. In het verleden onder andere werkzaam geweest bij het ministerie van Sociale Zaken.
 - *Henk Plenter*: secretaris van de dorpsadviescommissie Meeden. Meeden is één van de dorpen in Nederland die meedoet aan het project 'Ouderencoöperaties op het platteland'. Ook ervaringsdeskundige als oudere.
- 'Ouderenproof' (Noord-Brabant): in dialoog met lokale overheden hebben het PON-instituut en de provincie Brabant de juiste snaar weten te raken om ouderen te betrekken bij het meedenken over het lokale ouderenbeleid en hun eigen woon- en leefomgeving. Daar kan ook de link worden gelegd met de stedelijke vernieuwing, het beïnvloeden van de woon- en leefomgeving, met 'wonen' als één van de vier thema's.

- *Sjaak Cox*: adviseur bij het PON-instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant (Tilburg). Gevraagd door de provincie Noord-Brabant om een methode te ontwikkelen om ouderen meer te betrekken bij beleidskwesties.
 - *Herbert v. Gent*: beleidsmedewerker van de provincie Noord-Brabant, afdeling Zorg en Welzijn. Tijdens het 'Ouderenproof'-traject in Noord-Brabant werkzaam bij projectbureau 'Vitaal Grijs' (nu: 'Integraal Ouderenbeleid'). Rol van de provincie was ondersteuning.
 - *Piet Smeekens*: zogenaamde 'ouderenambassadeur' bij het project 'Ouderenproof' in Noord-Brabant. Ouderenambassadeurs zijn de projectbegeleiders binnen een 'Ouderenproof'-traject. Vaak zijn het mensen die hun sporen al verdiend hebben in het ouderenbeleid, in dit geval als oud-directeur van de Unie KBO.
- 'Seniorengenossenschaften' (Riedlingen, Duitsland): In Duitsland werden begin jaren '90 voor het eerst initiatieven genomen voor het opzetten en ontwikkelen van Seniorengenossenschaften, altijd lokale verenigingen van (meest oudere) burgers voor de ondersteuning van ouderen die zo lang mogelijk zelfstandig willen blijven wonen. De link met de stedelijke vernieuwing kan bij dit initiatief onder andere worden gelegd in het feit dat de Genossenschaft beschikt over 68 barrièrevrije woningen voor ouderen die zelfstandig willen blijven wonen. Vanwege de beperkte beschikbare tijd en middelen zijn voor deze case de gegevens niet verzameld door middel van interviews, maar middels een documentenstudie.

Er is een grondige internetstudie uitgevoerd naar mogelijke cases, burgerinitiatieven waarbij ouderen participeren in het kader van de stedelijke vernieuwing. Daaruit bleek al snel dat het zeer lastig was om cases te vinden waarbij zowel ouderen waren betrokken én een raakvlak was met stedelijke vernieuwing. Een andere beperking voor de keuze van cases was dat het in ieder geval met de trein goed bereikbaar moest zijn. Om deze reden is het burgerinitiatief 'Seniores Prioros' in Westwoud (gemeente Drechterland) bijvoorbeeld afgefallen. Het enigszins beperkte aanbod van cases heeft als gevolg dat nu wél cases worden bestudeerd verspreid door heel Nederland, wat de algemene toepasbaarheid en objectiviteit van de uitkomsten ten goede kan komen.

Per case worden interviews gehouden met zoveel mogelijk relevante actoren. In ieder geval wordt gesproken met de initiatiefnemer/ directeur. Afhankelijk van de kenmerken van het initiatief zal daarnaast gesproken worden met bijvoorbeeld een oudere, een opbouwwerker, een ouderenambassadeur of een ambtenaar van de provincie of gemeente. Centraal staat dat zo veel mogelijk kanten van het verhaal, indien relevant voor deze studie, worden gehoord. Het is geen poging om compleet te zijn, dat is gezien de beschikbare tijd en mankracht onmogelijk. Wel wordt getracht een zo compleet en objectief mogelijk verhaal te maken. De cases zijn verspreid door heel Nederland, en een interviewer is afhankelijk van de beschikbaarheid en de gewilligheid van de actoren. De vragen zullen bij alle actoren gericht zijn op de manier waarop bij het initiatief wordt omgegaan met actuele omstandigheden, en de waardering van het initiatief. Bij de initiatiefnemers gaat het vooral om het initiatief in algemene zin. Bij de overige betrokken actoren zal meer worden ingegaan op de uitvoering in de praktijk.

Gevolgde stappen

Bij de gegevensverzameling is een bepaald aantal stappen doorlopen. De stappen zijn:

- 1) Als eerste zijn door middel van een internetstudie de te bestuderen cases samengesteld. Dit was lastig vanwege het beperkt aantal burgerinitiatieven waarbij zowel ouderen betrokken waren als dat het op het raakvlak van stedelijke vernieuwing lag. Deze internetstudie heeft plaatsgevonden in juni en juli van 2006.
- 2) Vervolgens is vanaf 1 augustus 2006 getracht (veelal) telefonisch afspraken te maken met als eerste de oprichters van de burgerinitiatieven. Vanwege de vakantieperiode was het maken van deze afspraken tijdrovend.
- 3) Om de te interviewen personen voor te bereiden op de komende interviews en om enige structuur aan te brengen in het interview, zijn een week van tevoren de interviewvragen naar deze personen opgestuurd. Deze interviewvragen volgen logisch uit de theoretische context (zie: paragraaf 2.5) en uit de gewijzigde versie van de methode van de Instrumentenwijzer (zie: bijlage III). In bijlage II zijn de interviewvragen opgenomen.

- 4) Van 21 augustus tot en met 29 augustus 2006 zijn de eerste interviews afgenomen. Deze interviews duurden ongeveer 1-1½ uur en vonden plaats in de steden waar de burgerinitiatieven zijn gestart. Alle interviews werden opgenomen met een dictafoon, waardoor alle informatie in de goede context kan worden geanalyseerd. Tijdens de interviews wordt tevens gevraagd welke actoren tevens een grote rol hebben gespeeld en daardoor ook in aanmerking komen voor een interview.
- 5) De interviews worden daarna letterlijk uitgetypt (zie bijlage III), waardoor de informatie optimaal kan worden geanalyseerd. Hierdoor kan beter het overzicht van alle interviews worden bewaard. Wanneer dit niet zou worden gedaan zou de kans op verwarring tussen de cases kunnen toenemen.
- 6) Vervolgens worden zo snel mogelijk afspraken gemaakt voor de tweede interviews. Deze vinden plaats in de maanden september en oktober van 2006.
- 7) Ook deze interviews worden letterlijk uitgetypt, om dezelfde redenen als genoemd bij 5).
- 8) Daarna is het zaak de interviews te verwerken in het verslag. Welke elementen zijn relevant en welke niet? Wat voor verbanden zijn te ontdekken en wat voor verschillen vallen op te merken? Wat zijn de succes- en faalfactoren? Om de leesbaarheid te vergroten is het zaak alleen de relevante informatie op te nemen.
- 9) Wanneer alle interviews zijn verwerkt in het verslag, wordt het in zijn geheel opgestuurd naar alle geïnterviewde personen ter goedkeuring. Zijn zij het eens met de manier waarop de interviews zijn verwerkt? Is het correct wat in het verslag staat? Het conceptverslag wordt begin november 2006 opgestuurd naar de geïnterviewde personen en naar de eerste begeleider, dhr. Heins.
- 10) Indien nodig wordt de feedback verwerkt in het verslag.
- 11) Als laatste stap wordt het eindverslag eind december 2006 ingeleverd op de RuG en opgestuurd (e-mail) naar alle geïnterviewde personen.

Gebruikte materialen

Voor het onderzoek zijn verschillende materialen gebruikt. De materialen bestaan uit: apparatuur en modellen.

De gebruikte *apparatuur* bestaat uit een dictafoon, welke gebruikt is om het mogelijk te maken alle interviews letterlijk uit te typen. Door deze dictafoon is het mogelijk alle informatie in de juiste context te analyseren. Tevens is het mogelijk de gegevens op een later tijdstip te checken en is de zorgvuldigheid groter. Ook tijdens de interviews biedt een dictafoon voordelen: de aandacht kan meer gevestigd worden op de inhoud van het gesprek en minder op het maken van aantekeningen.

Daarnaast is gebruik gemaakt van een *model* van de Instrumentenwijzer (www.instrumentenwijzer.nl). Het gaat om een methode om een instrument (hier: burgerinitiatief) te waarderen (zie: bijlage III) op basis van drie aspecten, namelijk: 'participatiegraad', 'duurzaamheid' en 'stedelijke vernieuwing'. Om het model beter aan te laten sluiten op deze studie zijn verschillende wijzigingen aangebracht:

- Het model was oorspronkelijk gericht op het waarderen van instrumenten; in deze studie wordt het model gebruikt om de verschillende burgerinitiatieven te waarderen. Een burgerinitiatief kan (in sommige gevallen) ook worden gezien als instrument.
- Het aspect 'participatiegraad' heeft een wijziging ondergaan vanwege het feit dat in deze studie 'participatie' is afgebakend tot de zogenaamde burgerinitiatieven, en daarmee slechts de bovenste drie treden van de participatieladder (zie: paragraaf 2.3).
- Ook het aspect 'duurzaamheid' kent een lichte wijziging: in deze studie gaat het om participatie *in de stedelijke vernieuwing* (in plaats van 'gewone' participatie), wat een extra dimensie toevoegt aan het aspect. Is er sprake van duurzame stedelijke vernieuwing? Meerjarenprogramma's? Integrale benadering?
- Het aspect 'sociale samenhang' heeft een beperktere definitie gekregen dan in het oorspronkelijke model. Hier wordt alleen gericht op het sociaal en institutioneel kapitaal; menselijk kapitaal (zelfredzaamheid) wordt niet persé gezien als onderdeel van sociale samenhang en als samenhangende kwaliteiten van een wijk/ buurt.
- In deze studie wordt aan het aantal sterren in de algemene waardering ook betekenis gegeven: drie sterren is zeer goed, twee sterren is goed, één ster is voldoende en geen sterren is onvoldoende. In de oorspronkelijke versie is dit niet gedaan.

Omstandigheden

Op 26 mei 2006 is het allereerste onderzoeksvoorstel richting de begeleider, dhr. Heins, gegaan voor feedback. De eerste afspraken voor interviews zijn gemaakt begin augustus 2006, nadat de

theoretische context was geschreven en de methoden en de cases waren bepaald. Dit betekent dat de interviews en het maken van de afspraken voor de interviews tijdens de vakantieperiode hebben plaatsgevonden, wat gevolgen heeft voor de beschikbaarheid van personen.

De afspraken voor de interviews zijn bijna allemaal telefonisch gemaakt, met als redenen dat: het een effectieve manier is, het weinig tijd kost en dat alvast op een persoonlijke manier kennis wordt gemaakt met de actor. De telefoonnummers zijn verkregen door middel van een internetstudie. Indien geen telefoonnummers waren te bemachtigen, werd gekozen voor een e-mail, waarin de beweegredenen en het doel van het gesprek werden uitgelegd.

De interviews (+/- 15 vragen, zie: bijlage II) werden alle afgenomen door Erwin Kloen. De actoren kregen alle ongeveer een week van tevoren de interviewvragen opgestuurd ter voorbereiding/indicatie. Het gaat om diepte-interviews met een duur van gemiddeld ongeveer één à anderhalf uur. Alle interviews hebben plaatsgevonden in de stad of het dorp waar het burgerinitiatief zich afspeelt, dus in de vertrouwde omgeving van de geïnterviewde personen. Bij de verder gelegen burgerinitiatieven is getracht twee interviews op één dag te plannen. Een voorbeeld hiervan is de combinatie van de interviews in Den Bosch en Tilburg op één dag.

BIJLAGE II

INTERVIEWVRAGEN

Interviewvragen

Actualiteit

- 1) Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?
- 2) Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?
- 3) Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?
- 4) Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?

Participatie

- 5) Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?
 - aantal betrokken personen?
 - maatschappelijk doel?
 - baat/ nut?
 - visie/ werkwijze?
- 6) Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?
 - serieus genomen?
 - imago?
 - positieve rolvoorbeelden?
- 7) Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?
 - lengte van verbintenissen?
 - inzetbaarheid?
 - voldoening?
- 8) Hoe worden ouderen bereikt?
- 9) Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?
 - tijdsduur?
 - nadruk proces?
 - leerervaringen?
 - betrokkenheid van actoren?
 - transparant proces?

Waardering

- 10) Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?
 - geen interactief bestuur (symbolisch of niet)?
 - delegering (overheid stelt kaders voor derden in te vullen)?
 - samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig)?
 - zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van keuzes)?

→ wat is de houding van de overheid ten opzichte van het initiatief?
- 11) is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?
- 12) Is het initiatief te typeren als duurzaam?
 - meerjarenprogramma?
 - toevoeging buurt/ wijk?
 - samenhangend programma?
 - hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?
- 13) Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?
 - impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?
 - impact op nabijheid en effectiviteit van voorzieningen?

Afsluitend

- 14) hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?

Koppeling theorie met interviewvragen

<i>Actuele ontwikkelingen</i>	<i>interviewvraag</i>
De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (1 januari 2007) stelt gemeenten verantwoordelijk voor maatschappelijke ondersteuning. Gemeenten moeten het mogelijk maken, dat alle inwoners kunnen participeren, inclusief ouderen.	1, 4
Er is sprake van een toenemende mate van differentiatie in leefstijlen in de samenleving, waardoor het niet langer mogelijk is alle ouderen in hetzelfde hokje te plaatsen.	2
Ouderen hebben momenteel een hoge levensverwachting, de arbeidsparticipatie onder 55-plussers stijgt, het opleidingsniveau is hoog en het inkomen is stijgende.	2, 3, 4
De Nederlandse bevolking is de komende twintig jaar stabiel, daarentegen vergrijsst Nederland wel snel.	1, 4
De productieve leeftijdsgroep (20-65 jaar) zal de komende jaren snel dalen.	1, 4
Ouderen zijn in toenemende mate bereid en in staat een zinvolle bijdrage te leveren aan de woonomgeving.	1, 3, 4
<i>Kenmerken participatie</i>	
Communicatief rationele aanpak: procesoptimalisatie, omgaan met onzekerheden, interactiviteit, unieke oplossingen, gebiedsgericht, etc.	5, 9
Gevolgen interactieve beleidsvorming: nadruk op het proces, kost veel tijd/ energie, bijzondere vaardigheden nodig (leerproces), motivatie/ betrokkenheid heel belangrijk en transparant proces.	9
Burgerinitiatief: een eigen initiatief van één of meer personen die op een zelf gekozen manier een zelf gekozen maatschappelijk doel willen realiseren. Combinatie van eigen voordeel (baat) en maatschappelijk voordeel (nut).	5
Ouderen zijn bereid een aandeel te leveren, wel op een andere manier dan vroeger: geen langdurige verbintenissen, flexibel inzetbaar en activiteiten ondernemen die voldoening geven.	6, 7
Een groot aandeel ouderen komt niet aan participatie toe, omdat ze: onzeker zijn, de weg niet kunnen vinden, verdwalen in de mogelijkheden, een beperkte gezondheid hebben, geen tijd hebben, te oud zijn of niet gevraagd worden.	6, 8
Participatie in de stedelijke vernieuwing: integrale benadering (naast wonen aandacht voor leven, werken, ondernemen en verblijven in het stedelijk gebied), interactief besturen in plaats van alleen participatie/ inspraak en het gaat om meerjarenprogramma's in plaats van losstaande projecten.	5
<i>Waardering</i>	
Participatiegraad: samenwerken, delegeren, zelfbestuur	10, 11
Duurzaamheid: meerjarenprogramma, samenhangend, hulpbronnen gebruikt	12
Sociale samenhang: relaties, vertrouwen in elkaar en nabijheid voorzieningen	13

BIJLAGE III

WAARDERING CASES

Waardering van initiatieven

Hoe kan het burgerinitiatief worden gewaardeerd? Er wordt geprobeerd om deze vraag te beantwoorden met een waardering van de burgerinitiatieven (cases) op drie aspecten:

- wat is het participatieniveau?
- hoe duurzaam is het?
- wat is de bijdrage aan het vergroten van de sociale samenhang?

Aspect 1: de participatiegraad

De participatieladder van Sherry Arnstein uit 1969 geeft een aantal verschillende stadia van participatie aan. In paragraaf 2.3 is al een meer recente versie van deze participatieladder aan bod gekomen. Daar is tevens genoemd, dat voor deze studie alleen de bovenste drie treden van de ladder relevant zijn; de studie is afgebakend tot de zogenaamde burgerinitiatieven en daarmee de interactieve beleidsvoering. In onderstaande figuur zijn deze drie treden weergegeven:

Bestuursvorm	Rol overheid	Rol participanten
INTERACTIEVE BELEIDSVORMING		
ZELFBESTUUR	Overheid biedt ondersteuning aan de partijen voor het maken van hun keuzes.	Participant is initiatiefnemer en maakt de keuzes.
SAMENWERKEN	Overheid en overige partijen hebben gelijkwaardige rol en vullen samen de plannen in.	Gelijkwaardige rol, dus samen kiezen.
DELEGERING	Overheid biedt ruime kaders voor andere partijen in te vullen.	Invullen en beslissen van de aangegeven kaders.

Figuur 3.1: relevante treden van de participatieladder (bron: Heins 2006, bewerkt door Kloen)

De toetsing op participatiegraad gaat over de mate van invloed die de burger daadwerkelijk heeft. Is er werkelijk sprake van een gelijkwaardige verhouding tussen burger en bestuur? De score van het betreffende burgerinitiatief op de participatieladder wordt bepaald door het participatieniveau. Wat was de rol van de lokale overheid of andere actoren: initiërend, stimulerend, belemmerend, etc.? Is deze rol in de loop van het proces veranderd?

Aspect 2: duurzaamheid

In de Instrumentenwijzer wordt duurzaamheid geïnterpreteerd in een brede context. Hoe scoort het burgerinitiatief op de bestendige en georganiseerde ontwikkeling van een wijk/stad en van de mensen die er verblijven? Idealiter wordt er voortdurend ingegrepen wanneer dat nodig is, op sociaal, fysiek en economisch gebied. De woon- en leefomgeving krijgt goed onderhoud vanuit een samenhangend programma. In paragraaf 2.4 (stedelijke vernieuwing) wordt in deze context gesproken over meerjarenprogramma's in plaats van losstaande projecten. Is er sprake van duurzame stedelijke vernieuwing? Is het een duurzaam (structureel) verhaal of is het een incident. Bovendien worden de bestaande (vernieuwbare) hulpbronnen in het betreffende gebied optimaal aangesproken. Bij duurzaamheid gaat het om de houdbaarheidsdatum, de mogelijkheid tot hergebruik, de meerwaarde van de som der delen. Duurzaamheid is ook het antwoord op de vraag of het uiteindelijke resultaat iets toevoegt aan de omgeving, de wijk, of zelfs de stad als geheel.

Aspect 3: sociaal kapitaal

Het gedachtegoed van de socioloog Robert Putnam geeft een verhelderende logica in de sociale ontwikkeling van een wijk of stad. Het geeft ook aan wat het belang is van goed doordachte voorzieningen in een wijk. Publieke voorzieningen als een wijkcentrum dat zijn naam eer aandoet en niet alleen voor een beperkte doelgroep gesubsidieerde activiteiten biedt. Private voorzieningen als winkels en diensten die aansluiten bij de vraag.

Type kapitaal	Sociaal kapitaal	Contextueel kapitaal
Het gaat om:	Vertrouwen in elkaar	Vertrouwen in instituties
Componenten	Niveau van vertrouwen	Niveau van dienstverlening
	Wederkerigheid	Effectiviteit
	Netwerken, verbindingen	Betrokkenheid met de gemeenschap
		Netwerken, verbindingen

Figuur 3.2: sociaal kapitaal

Dit denkmodel benadert sociale vernieuwing vanuit twee verschillende typen kapitaal. Het eerste type is sociaal kapitaal: een leefomgeving die sociale samenhang kent en waar vertrouwen en wederkerigheid domineren in plaats van angst en eenzaamheid. De tweede fase is die van het contextuele kapitaal: het vertrouwen in en nabijheid van instituties en overheid, die vraaggericht en effectief diensten verlenen. Tevens van belang is de vraag of het initiatief sterk afhankelijk is van de inzet van enkele personen, of dat het gemakkelijk kan worden overgenomen door anderen. De toetsing die hier aan de orde is, gaat over de bijdrage die het initiatief biedt aan het sociaal of institutioneel kapitaal.

- *Sociaal kapitaal*: levert het initiatief een bijdrage aan het versterken van het vertrouwen van mensen in elkaar, in het versterken van netwerken?
- *Institutioneel kapitaal*: levert het initiatief een bijdrage aan de nabijheid en effectiviteit van de publieke en private voorzieningen?

Toetsing

Op elk aspect krijgt een burgerinitiatief een beoordeling in de vorm van sterren. Het maximum is drie sterren. Een initiatief kan dus maximaal negen sterren behalen, maar het totaaloordeel wordt weer herleid tot 0, 1, 2 of 3 sterren. Het succes van een initiatief is afhankelijk van de uiteindelijke toepassing ervan. Dat kan betekenen dat een initiatief in potentie een 'driesterren'-status kan bereiken, maar dat de uitvoering op een aantal punten nog kan worden verbeterd. De waardering is uitgewerkt in een driesterrenmodel op basis van verschillende criteria:

Participatiegraad:

- *0 sterren*: als er geen sprake is van interactieve beleidsvorming, maar symbolisch interactieve of niet interactieve beleidsvorming
- *1 ster*: als de overheid ruime kaders biedt voor andere partijen om in te vullen (delegeren)
- *2 sterren*: als de overheid en overige partijen een gelijkwaardige rol hebben en samen de plannen invullen (samenwerking)
- *3 sterren*: als de overheid ondersteuning biedt aan de partijen, de initiatiefnemers, voor het maken van hun keuzes (zelfbestuur)

Duurzaamheid:

- *0 sterren*: initiatief maakt geen gebruik van vernieuwbare bronnen en potenties in de buurt en draagt niet bij aan een duurzame stedelijke vernieuwing in de buurt
- *1 ster*: initiatief maakt gebruik van bronnen en potenties in de buurt en zoekt verbinding met andere buurtactiviteiten, maar is nog niet verankerd in een 'meerjarenprogramma' en leidt nog niet tot een duurzame stedelijke vernieuwing
- *2 sterren*: initiatief maakt gebruik van vernieuwbare bronnen en potenties in de buurt, is ingebed in andere activiteiten in de buurt (meerjarenprogramma), maar heeft nog niet tot duurzame stedelijke vernieuwing geleid
- *3 sterren*: initiatief maakt optimaal gebruik van de bronnen en potenties in de buurt, er is sprake van een meerjarenprogramma, en het initiatief heeft tot een structurele, positieve duurzame stedelijke vernieuwing geleid.

Sociale samenhang:

- *0 sterren*: als het initiatief een negatieve impact heeft op de sociale samenhang in een wijk of buurt
- *1 ster*: als het initiatief geen impact heeft op de sociale relaties en het vertrouwen in de instituties van bewoners
- *2 sterren*: als het initiatief bijdraagt aan één van de twee criteria
- *3 sterren*: als het initiatief bijdraagt aan beide twee criteria

Algemene waardering:

0 of 1 ster: geen ster (onvoldoende)

2, 3 of 4 sterren: ★ (voldoende)

5, 6 of 7 sterren: ★★ (goed)

8 of 9 sterren: ★★★ (zeer goed)

Bron: vrij naar www.instrumentenwijzer.nl/instrument_info.php

BIJLAGE IV

UITGESCHREVEN INTERVIEWS

Interviews

1. *Hugo Versteeg*,
initiatiefnemer 'Derde Fase', 21 augustus 2006
2. *Sjaak Cox*,
PON-instituut voor advies, ontwikkeling en onderzoek in Noord-Brabant, 'Ouderenproof', 28 augustus 2006
3. *Herbert van Gent*,
provincie Brabant, 'Ouderenproof', 30 augustus 2006
4. *Ben Slijkhuis*,
Nederlands Platform Nederland en Europa (NPOE), 'Ouderencoöperaties op het platteland', 4 september 2006
5. *Henk Plenter*,
dorpsadviescommissie Meeden, 'Ouderencoöperaties op het platteland', 27 september 2006
6. *Rudie Somohardjo*,
opbouwwerker Javaans-Surinaamse woongroep, 'Groepswonen Allochtone Ouderen', 28 september 2006
7. *Piet Smeekens*,
ouderenambassadeur provincie Noord-Brabant, 'Ouderenproof', 29 september 2006
8. *Nico van den Dool*,
Wesp Gorcum, 'Groepswonen Allochtone Ouderen', 4 oktober 2006

Interview: Hugo Versteeg, initiatiefnemer 'Derde Fase'

Reden/motivatie initiatief:

- ouderen zijn niet mobiel;
- kwaliteit van de zorg daalt (mantelzorg);
- kloof ouderen:jongeren groot (in maatschappij staan).

Vanaf 2004 begonnen, een jaar lang met vijf mensen bij elkaar, een stuk (hier: plan) gebakken met elkaar. Eerst heel helder wat je niet wilt (afzetten), voordat je kwam tot wat je wél wilt (voortschrijdend inzicht). Dat hebben ze elk op zo'n vijf mensen (dus: 25 in totaal) losgelaten die er maar op moesten schieten. Het verrassende was de reactie: "goh, wat een leuk plan, maar kom over vijftien jaar maar eens terug, want we zijn er nog lang niet aan toe!" Dat was de reactie: "fout, fout, fout, het moet helemaal om", want wij moeten juist die jongere ouderen motiveren, die oudere ouderen komen vanzelf wel. Dus, het werd omgeschreven, dat was ook weer zestien vel A5-pagina's. Journalisten dachten: "wat moet ik hier nu mee, het is onleesbaar, maak er een foldertje van!". Dat foldertje heb je gehad (flyer). Uitgebreid stond dat verhaal daarin, beredeneerd en alles. Want, ik ben ook planoloog en wetenschapper, ik houd van nuanceringen, ik houd niet zo direct van one-liners, maar dat moet wél! Dat moet je ook leren blijikbaar.

Het aardige trouwens bij die confrontatie met de vijf mensen die op dat eerste ding schoten was de constatering, dat eigenlijk fysiek alles aanwezig was wat je wilde, bejaardenhuisvesting, winkelcentrum, ouderenflats, buurthuis, school (zaaltjes), etc. Maar, het hangt als los zand aan elkaar: cultureel klopt het van geen kant! Dan rolt daar uit van: je zult toch iets gemeenschappelijks moeten hebben met elkaar! Een visie, leefstijl, sfeer, het doet er niet toe wat, hoe formuleer je dat? Onze doelgroep waren de pioniers van de oude vrije schoolwereld, dus daar mikten we ook op. Onze eerste adreslijst was gewoon oude vriendjes en kennissen uit die wereld, wij dachten die komen wel in aanmerking. De vrije school heeft nu zijn vijftigjarig jubileum, maar de tijd dat ik er op was is zo'n dertig jaar geleden. Kinderen hebben er op gezeten. Toen was dat net in zijn beginfase (daarvoor grondwerk), toen hij er bij kwam was er net één basisschooltje dat uit zijn voegen barstte, dat moest gesplitst worden, toen waren er twee. Nou hebben we drie basisscholen met een vierde op komst, plus voortgezet opleiding. Bij elkaar nu zo'n 3000 vrije schoolleerlingen in Zutphen, dat heeft ook een regionale functie. We moesten trouwens ook fuseren met de Groningse vrije school, want die was te klein. Dus die hoorde ook bij deze club, want wilde je aan een bepaalde norm voldoen van het Rijk, dan was Groningen te klein. Dat komt omdat het zo dun gezaaid is, wij waren de enigen in het oosten, de eerstvolgende is Nijmegen. Maar goed, dat is dus de sfeer en het publiek waaruit het komt. Ik vertel je dit verhaal omdat het de historische setting van het geheel geeft.

Wat is het doel van dit geheel: om voor de ouderen, de mensen die uitgewerkt zijn en uitgekotst zijn door het economische leven, om daarvoor een maatschappelijk aanvaarde eigen positie, die recht doet aan de kwaliteiten van die generatie (Derde Fase). Dat zie je ook verschijnen in de pers: vergrijzingsgolf, wordt allemaal duur, we krijgen ellende, gevaarlijk, langer doorwerken. Ook daar ligt een merkwaardige tweespalt in, want wetenschappers zeggen aan de ene kant leven wordt verlengd, maar aan de andere kant dat vergrijzing maar heel eng is, etc. Terwijl laatst een econoom zei, ik heb het niet nagerekend, dat als je uitgaat van een minimale economisch groei, dat bij een bepaalde verdeling driedubbel en dwars de pensioenen betaald kunnen worden. Dus het is volstreekte lulkoek dat hele verhaal, zolang er economische groei is. In feite is dat dus een tendentius verhaal waar je je ook tegen wilt afzetten, maar dat is een kwestie van ervaring die je in de loop van de tijd hebt ook als beleidsadviseur: alle theorieën, het is een prachtig verhaal, maar het werkt allemaal niet. Het enige wat écht werkt is als je een klein project beetpakt en dat realiseert en als voorbeeld laat dienen en laat zien dat dingen kunnen. Het doen, het maken van experimentele situaties en die realiseren en daar mensen "o" en "a" over laten zeggen, los van alle bestaande theorieën, dan komt er later misschien een keer een wetenschapper die promoveert er dan op. Maar, je moet gewoon dingen doen en niet lullen. Ook in dit interview zitten er vragen bij, van: "hoe doe je dat dan?", daar kan ik wel over nadenken, maar eigenlijk moet je het gewoon domweg proberen. En hopen dus, dat er een voorbeeldfunctie van uit gaat.

Beetje verder in de historie: na dit verhaal kwamen we tot het feit dat ze een woonbuurtje moesten maken, oog op terreintje (jeugdgevangenis), voldeed aan wensen. Schreef naar burgemeester (want was nog heel pril: boven de organisatie het liefst), maar was niet belangrijk genoeg, want deed het aan zijn wethouder over, en kwam bij ambtenaar terecht: precies wat ik had willen voorkomen, in de verkokering terecht, met een idee dat nog zo breed is, dus mislukte. Reactie voorspelbaar: "wij willen niet bouwen voor doelgroepen, moet geïntegreerd, geen getto's voor kneusjes", etc. Beetje primitief. Terwijl net is ontdekt is dat eigenlijk het enige dat succes heeft het bouwen voor doelgroepen is, omdat daar enige vorm van sociale samenhang en culturele overeenstemming bestaat. Dáár kun je

werken: zijn vaak nog allochtonen of religieuze clubs. Rest is niet succesvol. Dus, ook hier, en dat is ons odium, wat aan ons kleeft: wij zijn voor de hoek (van de gemeente) waar wij op mikken een beetje elitair. Dit is een arbeiders- en allochtonenwijk, die wijk willen ze oppoetsen. Ik heb een prachtige planologische term gehoord trouwens: "gentripunctuur" (kleine prikjes net als bij accupunctuur).

Het lukte dus niet bij de gemeente, en één van de redenen dat we die vereniging (Derde Fase) moesten oprichten was eigenlijk dat de doelgroep niet duidelijk was: "wie bent u nou eigenlijk wel?" Het is allemaal leuk een idee te hebben, maar de doelgroep moet zichtbaar! Je moet helemaal niet mensen bijeen roepen in zo'n vroeg stadium, dat breekt ons nu ook op, want je hebt niets concreets nog om aan te bieden: je bent aan het werk en je moet ook nog een vereniging in leven houden, waar je helemaal nog niet aan toe was. Mensen die vragen wat, je moet bijeenkomsten hebben, weet ik wat. Kortom: waar mijn prioriteiten helemaal (nog) niet liggen! Nou, je zoekt een aantal mensen bij elkaar, die meer of minder capaciteiten hebben, en meer of minder zin hebben om dat allemaal te doen. En dan merk je, en dat heeft niets met ouderen te maken, maar meer met de vrije school waar allemaal ouderen en kinderen waren met een veel concretere doelstelling (concrete motivatie), en ook daar hadden we verschrikkelijk veel moeite om een paar mensen te vinden die eens wat wilden doen, hun handen/nek uitsteken. Kortom: de actieve participatiegraad, de manier waarop mensen daadwerkelijk de handen uit de mouwen steken/ initiatief nemen, was bedroevend. Maar, ik denk dat dat niet afwijkt van alle andere vrijwilligersorganisaties.

Nog even terug naar de historie: tot onze verrassing kregen wij alleen al met de foldertjes (verspreid door de stad) en één persartikel, meer dan 100 mensen op onze oprichtingsvergadering. Dat was ook een beetje een schrik: als mensen op zo'n abstractie, er stond nog niets concreets in, al laat lopen, en dat blijkt ook wel als je de mensen beter leert kennen, dat er zo'n veelheid is aan verwachtingen en ideeën, dat ik denk: "jesus nog aan toe, wat haal ik aan, en hoe breng ik dat op één lijn?" Een kwart van de leden geeft aan, dat ze belangstelling hebben voor het sociale gebeuren en de onderlinge hulp en dat soort netwerkgebeuren en niet voor het wonen, en die driekwart, die overblijft, heeft vroeg of laat belangstelling voor het woonelement. Terwijl, ik begon met uitsluitend het wonen. Bij die oprichtingsvergadering was er ook een marktsituatie, daar bleek dus uit dat daar ook heel veel andere interesses waren. Nou, die moet je ook allemaal meepakken.

Zo hebben we bij de afdeling Bouwen en Wonen ook een viertal mensen die bezig zijn een zorgboerderij buitenaf te realiseren en dat brengt je dan meteen tot de organisatorische vragen bij jouw vereniging. De vereniging is niets meer dan een kader, we hebben geen geld. Dus: iedere projectgroep moet financieel en economisch zijn eigen broek ophouden en mag alléén niet zonder medeweten en toestemming van het bestuur de naam van de vereniging gebruiken in zijn relaties. Verder moeten zij hun eigen broek ophouden. Dus: bijvoorbeeld de projectgroep Bouwen en Wonen (waar hij bijzit) moest een architect huren, dus ik ben gaan kijken waar ik in het land handen op mekaar kon krijgen en ik kwam bij de NIZW (Kees Penninx). Via een andere club mensen, die ook zelf iets experimenteels hadden gebouwd hier in Zutphen, de SEV, heb ik kortgeleden een kleine tien mille gehad om daar een architect van te betalen en een programma van eisen, dus we konden dat schetsplan maken (gestuurd via e-mail, mag pas openbaar na toekomstprijs Zutphen, 24-09-'06).

Voor jou als planoloog is het ook relevant, dat er een hobby is rondom dat jeugdgevangenisterrein, dat er een hele bijzondere inspraakprocedure was. "En nu gaan we de buurt zélf laten bepalen wat er op dat terrein komt", politiek helemaal correct (Groen Links-wethouder). De "buurt", dat blijken dan toch weer organisaties te zijn, geworteld in professionele organisaties van welzijn of weet ik veel wat. Mensen in de buurt verschijnen niet op abstracties, die verschijnen als je ze een plaatje hebt te vertonen of zo. Ik was dus ook bij zo'n inspraaksituatie; er waren drie verschillende avonden. Eén was voor "externe organisaties en andere belanghebbenden". Ik had me dus aangemeld als belanghebbende dáár. Ik zat dus in het gezelschap van de vereniging, de vogelclub, de vrouwenadviescommissie, de bomenclub, etc. Ik was dus de enige met een ruimteclaim die ergens anders vandaan kwam en verder dan wijkontwikkelingsplan, doorstroming, starters. Maar, dat is ook een politieke uitspraak geweest ergens, en ja, ze zullen wel geluisterd hebben. Er is beslist een onderzoekje in die wijk geweest. Maar ja, iedereen wil natuurlijk zo dicht mogelijk bij zijn kleinkinderen wonen. Dat zijn voorspelbare wensen. Zutphen is natuurlijk op dat punt nog zo klein. Ik probeer dus de politiek ervan te doordringen, dat heel Zutphen kleiner is dan een gemiddelde stadswijk van een grote stad, dat je dus niet moet gaan zeuren over wijkgebondenheid! Maar goed, hier wordt toch domweg op een kleinere schaal gedacht. (21:00)

Actualiteit

15) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Eigenlijk al beantwoord (begin). Dat was gewoon een maatschappelijk tekort: als je het zelf niet doet, dan doet niemand het! Bovendien, en die ervaring heb ik vanuit de school: als je het laat

doen door allerlei organisaties rolt er iets uit wat jij helemaal niet wil en waar jij niet om gevraagd hebt. Als die abstracte en politiek correcte verhalen en plannen zijn zó ver weg van de werkelijkheid, dat ze eigenlijk gedoemd zijn om niet te werken. (21:30)

16) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Dat kan ik wel zeggen, want daar zijn een aantal maatschappelijke facetten aan. De *nadelen* van het werken met ouderen zijn dat die geen reguliere agenda hebben, die gaan gewoon gedurende het hele jaar wanneer het hun uitkomt lang of kort met vakantie. Er is geen focus waar men zich op richt, dus het bij elkaar krijgen van de mensen is bijzonder veel lastiger dan als je gewend bent te werken met een club ouders, waarvan je gelijk zeker weet wanneer ze met hun kinderen in de stad zijn en dat zij een focus hebben, namelijk die school waar zij zich op richten. Ouderen hebben geen focus waar zij zich op richten en ze hebben een hele anarchistische agenda. Kortom: het bij elkaar krijgen en het praktische dingen doen met ouderen is bijzonder veel gecompliceerder dan met mensen die een reguliere agenda hebben. Wij richten ons op een hele brede categorie mensen, dus het is niet gefocust op iets. Het is heel breed, het is net die kruiwagen met kikkers waar je ze niet inhoudt. De doelgroep is 50 jaar en ouder. Die van 50 jaar hebben dan wel een agenda, maar die hebben gewoon weinig tijd, want die werken nog gewoon voor een belangrijk deel. Dus al die leuke dingen overdag die je organiseert, daar zijn die mensen voor uitgesloten. Het is gewoon heel moeilijk om, zeg maar, het spul bij elkaar te krijgen. Een voordeel is dat als ze dan al meedoen, dan zijn ze bereid daar relatief meer tijd in te steken, want die hebben ze! Dat zijn voordelen dat gewoon de tijd en de aandacht, die er op het moment dát men meewerkt. Het is niet direct effectiever, maar wel intensiever. Er wordt meer tijd voor genomen. (24:00)

17) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

De bereidheid om te participeren is eigenlijk niet veel anders dan bij de anderen, behalve dan misschien toch een heel klein beetje naar de positieve kant: er is gewoon meer tijd en minder smoesjes van: "ik heb er geen tijd voor". Maar, die bereidheid betekent dan niet dat het zich direct vertaalt in hele concrete dingen. Ik wijd dat alleen niet aan ouderdom, maar aan algemeen menselijke eigenschappen van: "de kat uit de boom willen kijken", en niet erg begiftigd zijn met initiatiefkracht of ideeën, maar eigenlijk gewoon veel afwachten. Veel mensen doen "wel wat hen gevraagd wordt". We hebben niet echt een populatie van initiatiefnemers, laat ik het zo zeggen, maar zo zit de bevolking ook niet in elkaar. Dus ook daaruit blijkt dat die ouderen geen afzonderlijke categorie zijn (heterogene groep).

In de theorie las ik juist, dat één van de redenen waarom ouderen niet participeren is omdat ze niet worden gevraagd. Jouw theorie gaat uit van overheidsinstanties die iets door de strot moeten drukken van ouderen en die ouderen willen niet lopen! *Maar, het klopt dus niet in de praktijk?* Nee, omdat de vraag ergens anders vandaan komt. Als hier in de gemeente zelf (Zutphen) één of ander plannetje komt, een wijkparticipatie, nou, daar loop ik ook als jongere oudere niet voor. De vraagstelling die spreekt je niet aan, ik kan mijn tijd anders gebruiken, etc. "Ze bekijken het maar, ik heb er zelf niet om gevraagd!" Dit (Derde Fase) is dus een initiatief wat uit een totaal andere hoek komt, en waar de mensen worden aangesproken als ons/wij, en niet als jullie! Dus het is gewoon: je spreekt ze aan op een stuk eigen belang. Voor zover ze dat zien, en we zijn er dus nog niet, want ik heb je al geschetst dat ik nog grote moeite heb die jongere ouderen (die je zo hard nodig hebt om de mantelzorg niet een te zware last te laten zijn voor de mensen die er zijn) te trekken.

Ik streef dus zelf naar, als planoloog zijnde, een demografisch normale verdeling. Maar, uit een klein enquête'tje onder de leden blijkt nu, dat veel van de jongere ouderen eerst nog willen blijven wonen in hun huis met tuin, etc., en dat ze later pas willen komen. Mijn angst daarom is, dat je toch weer, als je er niets aan doet, met een project komt te zitten waar veel te veel afhankelijke ouderen (oude ouderen) komen te wonen en dat je nou net datgene waar het allemaal op gericht was (namelijk zorgen dat je de jonge ouderen er tijdig bij betreft, dat je daardoor leven mee naar binnenhaalt, activiteiten). Wanneer je die verhoudingen niet voor elkaar krijgt, loop je de kans dat het helemaal niet lukt. Dat is ook mijn grootste zorg, ook al wordt dat door de andere leden nog niet zo gedeeld. We zijn bezig met een open-eind-proces, maar de rest denkt niet allemaal op de lange termijn. Die denken: "het komt allemaal wel goed!" Mijn tijdshorizon is bijvoorbeeld twintig jaar. Bijvoorbeeld één van de dingen die ons boven het hoofd hangt: wat doen we als we niet binnen de stad een bouwlocatie krijgen? Dan moet je helemaal omdenken! Dan krijg je een totaal ander verhaal, om diezelfde lange termijn-doelstelling te behalen. *Dat heb ik inderdaad op school gehad: dat je voor complexe vraagstukken de nadruk moet leggen op het proces en bij eenvoudige vraagstukken de nadruk op het einddoel.* Ja, en mijn generatie was nóg

deterministischer dan nu het geval is, ik heb altijd geleerd alles in doeleinden-middelen schema's te vertalen... *blauwdrukplanning...* (29:25)

18) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*

Dat is logisch: het was de doelgroep! Kun jij mij nog eens even vertellen "burgerinitiatief" formuleert, want dat is nu bijna een politieke categorie geworden. Eigenlijk is ieder initiatief van een groep mensen van burgers! Alleen jij zet het af tegen het overheidsinitiatief. Ik begrijp je wel ... *ja, het is een vorm van interactief besturen vanuit de burgers...* Daar zit het hem niet helemaal in, het "interactief besturen": wij willen helemaal niet besturen, maar wij willen een doel bereiken en daarmee kom je niet voorbij een stukje openbaar bestuur. Daar kom je niet omheen. Je zult er mee blijven zitten in deze maatschappij, want we zitten met een aantal onrendabele delen. En er zijn subsidies, waar je als je er niet gebruik van maakt onder de voorwaarden die er zijn, dan kom je helemaal niet tot een exploitabel gebeuren.

Heel langzamerhand begin ik nu mensen te mobiliseren, en een subsidioloog te willen aannemen. Die hadden wij wel met projecten voor gemeentes (dhr. Versteeg is ook planoloog/ beleidsmedewerker geweest), want er is zo een onoverzichtelijke berg Europese, landelijke en provinciale subsidies. Niemand overziet het, en ook hier weer: je hebt te maken met welzijn, gezondheid, huisvesting, etc. En voordat je die éne regeling er door hebt ben je ook al drie dagen verder, en je moet aan alles voldoen. Kortom: als je daar niet een heel aardige database al van hebt, en een hele goede ervaring om die dingen in een bepaalde samenhang en systeem te brengen en met het rode potlood te kunnen wegstrepen. Je kunt het allemaal wel leren, maar het is zó ineffectief. Ik ben bijvoorbeeld met Kees Penninx (Zilveren Kracht) aan het praten over een mogelijke subsidie van het Oranjefonds. Dan heb ik daar tenminste iemand die dié voorwaarden kent, die over mijn schouder kan kijken van: "goh, als je dat nou zo vraagt, dan maak je een betere kans". Al dat soort dingen, want: weet ik hoe zij denken en oordelen? Dus kortom, ik moet mensen hebben die exact weten aan welke eisen je bij die vraag moet voldoen. In onze statuten staat ook, welbewust vanuit de ervaring van de vrije school, "samenwerking met anderen voor zover het de keuzevrijheid niet onevenredig beperkt". Dat is voor ons zeg maar naar buiten toe een vrijbrief om niet in te gaan op allemaal avances van organisaties die bang zijn dat hun invloed wegglijpt. Het zijn allemaal eigenwijze mensen. Want, je ziet het verschijnen: er zijn gevestigde belangen in de advieswereld en de bestuurswereld: "mensen gaan het zelf doen, maar binnenkort ben ik niet meer nodig", of in ieder geval de angst je invloed te verliezen die leeft in organisaties. Dus ik dacht, laat ik daar dan maar gebruik van maken.

Dat is dus één van de voordelen van het werken met ouderen (naar vraag 2!): dat ik, ik loop al een aantal jaartjes mee, dat ik alles al een keer heb meegemaakt (ervaring). Je komt eigenlijk niet voor verrassingen en je hebt ook geen gekke illusies. Je weet hoe het spul in elkaar zit en hoe het werkt! Dat is toch één van de belangrijkste dingen die je ook aan te bieden hebt aan de maatschappij: die ervaring, het overzicht. En tijd en aandacht die wegbezuinigd wordt. Alle dingen die veel tijd kosten die zijn te duur. Een zorgverlener voor thuiszorg kijkt op het klokje en daar mag hij dan 20 minuten en 37 seconden aan besteden; dat is allemaal weggerationaliseerd! Kortom, alle dingen die niet economisch meetbaar zijn, maar waarvan in toenemende mate zal blijken dat ze kwaliteiten vertegenwoordigen, maar dus wegbezuinigd zijn, toch op lange termijn onmisbaar blijken. Daar komt de economie, heel langzaam, wel achter, maar het systeem heeft nog niet de middelen gevonden om zich daarop aan te passen. Dat zal nog wel generaties duren. Maar, langzamerhand wordt dit bespreekbaar. Als je dit nu meldt, dan denken ze: "verrek, o ja", terwijl je dat vijftien jaar geleden nog niet eens hardop had hoeven te zeggen! Er gebeurt wél wat!. Nou, daarom is er gekozen voor dit burgerinitiatief. (36:25)

Participatie

19) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

- *aantal betrokken personen?*

Eigenlijk meeste al gezegd. Betrokken personen op dit moment zo'n stuk of 100-110. En dat blijft nog wel doorlopen, en we doen eigenlijk niks op dit moment. Want, we hebben nu geld voor de postzegels (dus: folders versturen!), en voor projecten hebben we toch geen geld. Dus het kost eigenlijk allemaal werk. Maar het is natuurlijk toch goed. Er komen zo iedere maand nog eens één of twee leden bij. De eenheid van het lidmaatschap is "huishouden" en niet "persoon", dus we hebben bij elkaar nu zo'n kleine 80 huishoudens met die 110-115 personen. (37:06)

- *maatschappelijke doel?*

Dat ken je, dat hoeft ik je niet nog eens uit te leggen. (37:10)

- *baat/ nut?*

Dat heb ik ook prachtig geformuleerd in het antwoordformuliertje (van de Zutphense Toekomstprijs). (37:15)

- *welke visie/ werkwijze?*

Denk ik ook dat jij voldoende kennis van hebt. *Klopt, maar kunt u iets vertellen over die antroposofische visie? Wat houdt dat ongeveer in?* Ik heb dat overigens ergens op mijn website (www.derdefase.org) in tien korte punten staan onder "waarom", ik heb ze alleen niet paraat. Ik kan het ook wel even helder formuleren: het is een aanvulling op de materialistische wetenschap. Dus hij ontkent niet de materialistische wetenschap, maar hij vertelt: de mens is behalve een wezen met dierlijke eigenschappen ook nog een geestelijk wezen. Dat facet dus in de moderne tijd waarin religieuze bewegingen niet meer zo'n maatschappelijke en duidelijke rol hebben inmiddels. Je zou het kort kunnen formuleren: de mensheid is volwassen geworden, die moet het zelf en op een wetenschappelijke manier doen. Dus het gaat om de geesteswetenschap. Antropofie is dus een wetenschappelijke manier om er achter te komen hoe je dus met de materiele kant van een mens om moet gaan.

Een kleine eeuw lang is de mens nu zeg maar over een drempel gekomen dat ie volwassen doet, dat ze dus nu erachter komen dat bepaalde dingen inderdaad niet vanzelf, door "de hand van god", zoals Adam Smith nog zei, gebeurde. En je kunt nu dus ook zien wat ze er van gebakken hebben in die eeuw. Kortom: het is nog niet erg gelukt! Dat komt ook inderdaad omdat met name die geesteswetenschap nog geen poot aan de grond heeft gekregen, wetenschappelijk gesproken. Dus het is nog steeds een poging om die natuurlijk wetenschappelijke visie op het geheel, deterministische visie ook, aan te vullen met die geesteswetenschappelijke visie.

Er zijn in de afgelopen eeuw meerdere mensen geweest die die kant onderzocht hebben. Want, het lullige is natuurlijk, dat je je geestelijke waarneming zult moeten scholen. Daar zijn geen andere instrumenten voor dan je eigen hersenen en je eigen geschoolde intuïtieve vermogen. Die kun je wel scholen, maar dat is niet een eenvoudige zaak. Kortom: de meeste die lukt dat niet en die moeten dus met hun gezonde verstand secundaire bronnen, of primaire bronnen, zelf beoordelen en dan is één van de dingen die je ontdekt als je daar dan mee bezig gaat, dat: je toch wel een orgaan hebt voor de waarheid, als je daar doorheen kijkt. Er kunnen dingen zijn van: "dat ken niet!", maar er zullen ook dingen zijn van: "dat zou eigenlijk wel eens kunnen!" Zo werkt dat, je laat dat als een werkhypothese een half leven liggen, en plotseling krijg je een inzicht, dan zie je het wel! He, laat ze maar liggen die vragen en op het moment dat je er aan toe bent komt het wel. In de loop van de tijd inderdaad mag ik zeggen, dat van de 2000 vragen die ik heb er misschien twee helder geworden zijn in de loop van de tijd. Dat is de manier en het gaat er dus ook van uit met name, dat de mens een zich ontwikkelend wezen is. De zwaarte van ontwikkeling, zowel de mensheid als totaal door de geschiedenis heen als wel het individu door zijn leven heen.

Daar is ook de pedagogie op gebaseerd: leeftijdsspecifieke kwaliteiten, leeftijdsspecifieke aanpak, pedagogische en didactische aanpak. En die hele biografische kennis gaat dus zeg maar door op de hele menselijke levensloop. Iedere levensperiode heeft bepaalde eigenschappen: literatuur, en weet ik veel wat allemaal. Dat geeft dus het kader aan van waaruit je werkt. Logisch natuurlijk dat je vanuit die biografie ook vragen hebt: "jesus de mensen worden veel ouder dan een generatie geleden, waar is dat goed voor en wat moeten die mensen eigenlijk allemaal?" Dat is natuurlijk een zingevingvraag weer. Waar is dat voor nodig? Wat is daar de zin van? Bijvoorbeeld één van die zingevingvragen komt voort uit de zorg voor de gehandicapten: waar zijn gehandicapten goed voor? Om de mensen gewoon een beetje zorg en liefde te leren, daarvoor! Het zou wel eens kunnen zijn, dat die ouderen ook een dergelijke maatschappelijke taak hebben, maar dat is de vraag. Er niet bij voorbaat vanuit gaan dat het een zinloze last is, maar het zal wel ergens goed voor zijn, laten we eens onderzoeken waarvoor dan wel eigenlijk!

Die vraag ligt eigenlijk ten grondslag aan waar je nou met de Derde Fase mee bezig bent. Het zal wel ergens goed voor zijn, en misschien ben je op het spoor als je zegt er zijn een aantal kwaliteiten die uit het normale economische leven verloren zijn gegaan en die kwaliteiten moeten gekoesterd en verder ontwikkeld. Kan zijn, ik weet het niet? Ook daar: alleen door het te doen met elkaar en te ontdekken gaandeweg van: "verrek, dit is het", kom je erachter. Vandaar ook één van de, weer, achterliggende doelstellingen is om aan de gang te zijn met elkaar en het ook leuk te vinden!

En alle leden van Derde Fase sluiten zich aan bij deze visie? Nee, natuurlijk niet! Die zijn op een idee afgekomen. Hetzelfde geldt toch voor een vrije school: daar komen toch niet alleen maar antroposofen op af! Alleen, daar had je mensen komen met hun kleutertje en die keken

naar de sfeer in de kleuterklas en die zeggen van: "ik wordt er kotsmisselijk van ik kom nooit meer terug", en anderen zeggen: "o, wat heerlijk!" Het is een gevoelsmatige en emotionele verbinding met iets. En, dat zeg ik: driekwart van de mensen komen op dat foldertje af! Verder niet! Dus, dit is zendingswerk en dat is ook één van de dingen die we nu ontwikkelen (instrument) door middel van diepte-interviews.

Even kort: er is hier ook een woonwijkje sinds kort dat zich richt op meervoudig gehandicapten, ook een vaag plan, gerealiseerd, die huisjes staan er nu een jaar, dus ineens die realisering van: "verrek, het ei is gelegd!" Moeten we (die organisatie) nog iets van gemeenschapsvorming doen? Au, schrik! Hoe doe je dat? Dat is op zichzelf helemaal niet erg: het zijn over het algemeen jonge mensen, gezinnen met kinderen, met mensen die overdag ergens anders werken, dus ze kunnen met vallen en opstaan er best een hele leuke gemeenschap van maken. Maar, de doelgroep waar wij ons op richten, dat zijn mensen die veel minder mobiel zijn en die zitten zeg maar 24 uur per dag op mekaars lip. Dus, de gevolgen van een verkeerde keuze of er niet bij passen zijn voor de betrokken rampzalig! Dus je zult iedereen die belangstelling heeft een kwalitatief diepte-interview moeten laten afnemen! Jij weet ook, dat afgezien van een vragenlijst waar je wat mee kunt doen, het uitvoeren van zo'n kwalitatieve enquête niet zo meteen gegeven is. Plus de enorme tijdsinvestering en toch de subjectiviteit van je resultaten die je er uit krijgt. Zoiets zullen we wel moeten doen!

Toen kwam op ons pad iemand die had een "woonbiografie"-practicum uitgevonden. Dat heeft dus te maken ook met een alle mogelijke begeleidingswerk, mensen met crises, die bewust moeten zijn van hun levensloop en moeten ontdekken van: waar zit het fout en waar heb ik een verkeerde keuze gemaakt? Ook daar weer zingevingvragen, praktisch toegedicht op beroepskeuze en dat soort dingen. Biografieën zijn bekend, maar het was nog nooit over wonen gedaan! Op de maatschappelijke en fysieke omgeving. We zijn nu onder de leden bezig met een proefsessie van woonbiografieën-onderzoek. Dat zijn vijf hele dagen, waarbij twee dagen worden gewijd aan het verleden, één aan het heden en twee aan de toekomst. Aan het eind verwachten wij dan eigenlijk dat je kunt beantwoorden: wil ik daar eigenlijk bij horen of wil ik iets heel anders? En als die vraag positief beantwoord is, dan ben je al door een bewustwordingsproces heengegaan, waarvan je kunt zeggen de kans op mislukking is een stuk kleiner. En óók als je daar bij voorbaat al op afknappt (tijdens die rit: proefsessies), dan is het beter dan, als later! Dat is één van de experimentele instrumenten die wij dus nu aan het ontwikkelen zijn. Dat is voor mij als ex-sociaal wetenschapper natuurlijk buitengewoon interessant gebeuren om dat, naast alles wat ik door de tijd geleerd heb over onderzoeken en al die onderzoeken die ik ook gedaan heb, te zien gebeuren.

Uit mijn ervaring blijkt wel de relativiteit van uitkomsten. Ik ging vroeger wel eens naar mijn opdrachtgever en dan was het enige dat ik kon vertellen, dat: "dit niet uitkomt!" "Waar doen we het dan allemaal voor?", was de reactie. Dan kwam ik over foutenmarges te spreken en dat alle variaties binnen de foutenmarges zaten. Ik zeg: "ja, jongens waar praten jullie nou eigenlijk over?" Dan moet je het niet zo doen, dan moet je andere motieven.... Maar goed, dat is hetzelfde als met die geesteswetenschap: richt je op kwaliteiten en probeer daar grip op te krijgen, ook op een wetenschappelijk-objectieve manier! Daar gaat het eigenlijk om. Dus veel ook hier: die deterministische sociale wetenschapsmethodologieën aanvullen met wat anders. Dat is dus weer één van die leuke onderzoeksvragen die je hier tegenkwam. (50:51)

20) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

- *serieus genomen?*

Ja, wat moet ik daar van zeggen. Ook daar.... *Maar, heeft u ook bijvoorbeeld het gevoel dat de gemeente ouderen serieus neemt?* Ik heb je geschetst, in het begin waren wij een getto van kneusjes, het is nog steeds een beetje zo, het kleeft ons aan. "Die gekke antroposofen". Beetje elitair, beetje raar, etc. Dat heeft minder met de ouderen te maken, maar is gewoon het etiket dat aan ons geplakt wordt. Inmiddels, door het feit dat ik met Kees Penninx (Zilveren Kracht), en of het alleen daardoor komt weet ik niet, mij als serieuze partner wil beschouwen. Hij (Penninx) vroeg mij: "goh, wat leuk eigenlijk, wil jij mijn case niet zijn?" Ik ben ook met hem meegegaan naar een congres van welzijnsambtenaren en daar heb ik van geleerd. Dankzij hem kon ik het ook vertellen aan anderen! Plotseling was ik wel een serieuze partner. Toen kwamen de gesprekken ineens veel beter op gang dan bij voorgaande ervaringen. In onze gesprekken over dat gevangensterrein hebben ze ons natuurlijk ook meegemaakt, en gezien dat wij niet uit onze nek lullen en heel realistisch, compleet en op niveau kunnen organiseren. Dus langzamerhand werden wij een beetje voor vol aangezien. Zo gaat dat met ieder initiatief van burgers: "leken die zich ergens mee willen bemoeien, ze weten er helemaal niks van en al die rare hobbies, etc." Het is een afhoudende reactie van de gevestigde orde en het

ambtenarenapparaat, van: "laat ons nou maar onze gang gaan. Ik heb al heel wat inspraaktoestanden gehad en dan zeiden wij tegen elkaar: "goh, we zijn nog lang niet klaar, de hondenpoep is nog niet geweest!" Dus: je neemt het niet altijd even serieus, en vaak is het ook niet serieus te nemen! (54:20)

- *Imago?*

Dat is gewoon het imago naar alle buitenstaanders toe (door de gemeente → leken de zich ergens mee willen bemoeien en er niets van af weten). (54:31)

- *positieve rolvoorbeelden?*

Ik geloof niet dat wij die gebruikt hebben van anderen. *Maar, jullie zijn nu wel zelf een positief rolvoorbeeld?* Ja, maar dat past niet in de stijl van ouderen, maar als initiatiefrijke burger. Eén van de dingen waar wij ons tegen verzet hebben en waar ze toch een beetje van schrokken is, dat zij dachten: "wij zijn hier bij elkaar om de uitgangspunten te formuleren, en dan gaan wij (gemeente) lekker aan het ontwerpen". Ik zeg: "ho, stop eens even, wij hebben nadrukkelijk de ambitie dat wij ontwerpen, en niet jullie!" Dat was slikken. Schrikken van de mondige burger, dus dat was helemaal niet het schrikken van ouderen. Nou, en ik moet zeggen dat ik, dankzij mijn ervaringen met al deze situaties, dat ik weet op welke knop ik moet drukken en op welke teen ik moet gaan staan. Dus, ik ben daar betrekkelijk effectief in dankzij die ervaring. Dus in die zin zijn wij misschien een positief rolvoorbeeld, ik weet het niet, dat kan ik niet zeggen. Dat kunnen anderen zeggen. (55:46)

21) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

Er wordt van ouderen verwacht dat ze beseffen dat ze hun leven in eigen hand moeten nemen met elkaar! En dat ze participeren. Het doordringt 100% jouw maatschappelijke leven. Dus, je participeert niet alleen, je bent er onderdeel van! Dat is zeg maar het ideaal, en het wordt zeg maar genuanceerd in de praktijk, dat snap je ook. *Ja, maar als je al een oudere oudere bent, dan wordt dat toch moeilijk?* Ja, je participeert en als je heel oud bent dan kun je in ieder geval nog... Dat heb ik ook gezien op studiereisjes naar België, daar zag je die demente bejaarden in de keuken, en voor de kleintjes hadden die ouderen toch een beetje de rol van de "wijze bejaarden die een oogje in het zeil hielden en een zekere rust uitstraalden". Het was leven in de brouwerij voor de mensen er omheen. Dus, mensen die ogenschijnlijk helemaal niets kunnen, kunnen in een bepaalde context een belangrijke functie vervullen. Ook dat moeten we ontdekken. En natuurlijk houdt iemand op op een bepaalde leeftijd met rolstoelen voort te duwen of weet ik veel wat, maar dan gaat die andere dingen doen! Je kunt tot op hele hoge leeftijd nog aan peutertjes een sprookje vertellen om maar eens een dwarsstraat te noemen.

Er zijn niet voorafgesproken taken die de ouderen moeten vervullen? Nou, er zijn in de organisatie natuurlijk een aantal taken met vacatures, en er komt een situatie als het functioneert, dan is er ook daar, maar daar hebben we verder nog helemaal niet over nagedacht... Maar, natuurlijk als je met elkaar zegt: "we runnen met mekaar een woonwerkgemeenschap", nou, dan rollen daar ook een aantal taken uit: wandelen met mevrouw Zus, boodschappen doen voor Japie, de tuin opknappen, achter de bar staan, je kunt het zo gek niet verzinnen. Alles wat niet perse professionele zorg moet zijn vanwege de deskundigheid of fysieke vermogens. Je mag bijvoorbeeld van bijna niemand van onze doelgroep gaan verwachten, dat ze mensen van het ene bed naar het andere gaan versjouwten, of mensen die niet kunnen bewegen gaan helpen, etc. Dat is fysiek en ook qua opleiding onverantwoord. Er zijn natuurlijk gewoon grenzen, maar alles wat zeg maar binnen het gezond verstand en de normale menselijke vermogens mogelijk is, dat pak je aan! Dus, alles wat niet perse professioneel moet zijn, al die bezigheden probeer je te bemannen en als dat niet kan, dan heb je een probleem! Dan moet je óf mensen gaan betalen ergens voor (en waar moet dat geld dan vandaan komen), óf je moet ergens anders gaan zeuren om vrijwilligers. Vandaar: het niet geringe belang om die leeftijdsopbouw goed voor mekaar te krijgen. (59:26)

- *lengte van verbintenissen?*

Laten we zeggen, we stellen ons voor dat je tot aan het einde van je leven daar lid kan zijn van de gemeenschap. Ik heb gezien dus bij het bejaardenhuis van mijn moeder, die inmiddels gestorven is, hoe goed het is als je daar ook dood mag gaan. Ze belden me van: "goh, het is weekend, het loopt tegen het einde maar moeten we de dokter roepen?" We zeiden van: "nee, laat maar!" Want, iemand die 95 is, waarvan je weet het loopt binnenkort af, daar ga je niet nog even naar het ziekenhuis sturen! Het is mooi als je dus in je omgeving, met rust en al die medebewoners mag dood gaan. Kortom, het is mooi. Kortom: proberen om tot het einde die mensen bij elkaar te houden. Dus dat is de lengte van die verbintenis. (60:24)

- *inzetbaarheid?*

Puur pragmatisch: je moet heel soepel zijn. Je moet dus inderdaad het de mensen mogelijk maken om 3 maanden lang naar hun kleinkinderen in Nieuw-Zeeland te gaan, als ze dat willen. Zelf denk ik: "dat zal de enige professionele kracht zijn die we hebben", dat is de coördinator van al dat vrijwilligerswerk. Dat is een rotklus, die 24 uur per dag gedaan moet worden. Dus, dat vraagt enige knowhow, betrokkenheid, etc. Want, dat weet ik nog van de vrije school: een nadeel van vrijwilligers is, je kunt geen eisen aan ze stellen. Dan zeggen ze: "nou, doe het zélf!" Toen ik bestuurder was van die vrije school, en ik had vrijwilligers, had ik daar vaak grote moeilijkheden. Want, ik wilde dat zij het zó doen. "Ja, jij met je praatjes, ik doe het toch vrijwillig!", was de reactie. "Dat zal ik toch wel even uitmaken, anders zoek je maar een ander!" Het is een logische reactie, maar wel hinderlijk wanneer je daar op moet drijven. Dan wil je toch aan kunnen sturen. Je zou zelfs sancties willen hebben als het niet wil. Dus, dat is een nadeel. Dus ergens zijn er grenzen aan de inzetbaarheid. (61:41)

- *voldoening?*

Je hoopt natuurlijk dat je iedereen erbij kunt houden door zo veel mogelijk plezier er aan te verbinden. Je moet het niet als een last ervaren. Enerzijds een kwestie van filosofie, anderzijds ook een kwestie van organisatie. Dat je het vooral niet te zwaar maakt. En vooral probeert mensen dingen te laten doen die zij leuk vinden! Ook daar weer: die flexibiliteit kun je alleen maar hebben, en dat is een planologische vuistregel: "flexibiliteit vraagt om overtolligheid" (ik weet niet of jij die ook geleerd hebt, je kunt dus alleen flexibiliteit hebben als je uit een schijnbaar overtollige bak kunt putten. Dat merk ik dus, dat bij de huidige projectontwikkelaars verloren is gegaan... *Ik heb dat niet geleerd op school inderdaad...* Ieder stukje van een plan wordt nu verkaveld en uitgegeven. Dat betekent dus, dat inderdaad als een schooltje anders loopt dan jij gepland had, dan in het nieuw aangelegde parkje noodlokalen neergezet moeten worden ter ergernis van alle betrokkenen. Terwijl vroeger, we hadden een groen en een bruin boekje van de volkswoningbouw (bepaling grondprijzen), met bijvoorbeeld zoveel vierkante meters was voor voorzieningen. Inmiddels wordt de beschikbare ruimte voor voorzieningen steeds minder: het brengt helemaal niks op! Dus ik zeg: "flexibiliteit kost geld". Leer dat toch! Dus: je kunt alleen maar flexibel zijn als er een overvloed is. (63:55)

22) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Mond tot mond, we hebben dat flyertje. Nou hebben we dus binnenkort weer die toekomstprijs en we hopen dus op wat publiciteit. We zitten op dit moment helemaal niet te wachten op meer leden, want we hebben onze handen vol en we hebben in praktisch zin niets te melden, want we zijn nog steeds bezig met het vinden van die locatie en we hebben nog niets concreets te melden. Dus iedereen die je erbij haalt kost alleen maar tijd om warm te houden. Maar, aan de andere kant: er zijn ontmoetingen, er zijn mensen, dus er ontstaat tóch wat! Natuurlijk wel, maar die worden op die manier tot dusver bereikt. (64:46)

23) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

- *tijdsduur?*

Ze zijn toch wel onder de indruk van het tempo waarin de resultaten zichtbaar worden. Dat is natuurlijk ook niet gek: 20 januari zijn wij begonnen, toen hebben wij die oprichtingsvergadering gehad, en nou hebben wij die subsidie van de SEV gehad, we hebben een assessment gemaakt, etc. Kortom: dat proces wekt respect. (65:45)

- *nadruk proces?*

En nou ga ik hikken over die interactieve beleidsvoering, want wij kijken helemaal niet van die kant, wij vormen geen beleid, wij zijn wel afhankelijk van het beleid van en hier zou ik zeggen het is een "interactieve beleidsbeïnvloeding". Wij moeten het beleid beïnvloeden. Wij moeten de politiek beïnvloeden om onze zin te krijgen en hun hun prioriteiten te laten herzien. Dat is wat wij moeten doen. Daar kan ik hier in die zin geen antwoord op geven. Het is niet gestructureerd. Jij vraagt hier om een mate van structurering, maar ik werk ad hoc. . (65:30)

- *leerervaringen?*

Ik heb nu weer een nieuw gesprek met de wethouder gehad en één van de dingen van medewerken is: wij hebben nu een speciale contactambtenaar bij de gemeente, zodat we niet meer van het kastje naar de muur worden gestuurd. Daar heb ik ook op aangedrongen: ik wil niet in de koker, ik wil gewoon iemand die op algemeen niveau voor ons in die gemeentelijke organisatie onze belangen kan behartigen en onze vragen kan beantwoorden. Dat kon ik zeggen, omdat ik zo veel gemeentelijke ervaring had en weet wat voor een ellende dat is. (66:10)

- *betrokkenheid van actoren?*

Dankzij mijn leerervaring hebben wij dus die ambtenaar (betrokkenheid van de actoren). (66:17)

- *transparant proces?*

Het proces is niet verschrikkelijk transparant, want wij hebben wel die nieuwsbrief, die website wordt nog niet echt bijgehouden, dus onze communicatie is nog niet zo dat wij in staat zijn tot een transparant proces. Er zijn geen geheimen en geen achterkamertjes, maar communicatiemomenten zijn schaars. Wij hebben dus die twee vrijdagmiddagen in de maand waar een clubje op een terrasje zit en een beetje met elkaar uitwisselt en ook de nieuwtjes hoort. Eigenlijk had je dus een vaste sociëteitachtige situatie moeten hebben, waar dat continu het geval is, maar dat is nu niet. *Maar, er zijn wel plannen om dat wel te regelen.* Nou, het is een wens, maar er zijn geen plannen, want als we het al kunnen, dan hebben wij geen fondsen om dat te huren. Het is niet exploitabel; ik heb dat eens nagegaan en dan ben je bezig met het exploiteren van onroerend goed in plaats van dat je ergens mee bezig bent. Dat leidt af, het is een hoop extra ellende. Kortom: we hebben nog geen vorm gevonden waarin dat kan. (68:17)

Dus die interactieve beleidsbeïnvloeding, ja wat heet voldoende inspelen? We doen ons best. Ja, en het is allemaal relatief. Je kunt helemaal niet keihard op deze vragen antwoorden. (68:34)

Rendement

24) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

- *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*
- *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

Daar heeft u het ook al een beetje over gehad. Ja, wij proberen dus het derde ("samenwerking"), maar dat lukt natuurlijk niet, want er liggen nog verschillen in machtsverhoudingen en de overheid die heeft kaders. Ja, naar ons toe is de overheid reactief, wij zijn de actoren. En dat willen we zo houden! We zullen ieder initiatief van de overheid met argensogen bekijken. Wij zijn de actoren en dat moet je toch werkelijk verdedigen die houding en die positie. Wij gaan niet een project worden van één of andere welzijnsinstelling of zo. *Nee, gewoon zelf het heft in handen.* Ja, gewoon zelf. (69:32)

- *→ wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

Nou, die is dus langzamerhand van zeer afhoudend keert hij om naar een zekere bewondering en ze vinden het wel leuk. Alleen, het wordt nog steeds beschouwd als een stelletje elitaire mensen: vraag eerst maar eens wat de rest van de gemeenschap daaraan zou kunnen hebben. Die vraag zal nog lang blijven leven. Wat heb het voor nut? Dat ei is nog lang niet gelegd. Maar, het zit in het proces in de positieve richting! *Nou, dat is in ieder geval goed.* He, en dat is ook van die redenen dat we ook aan die toekomstprijs meedoen. Deze dingen kunnen nou net... jij hebt ook tussen de regels door wel gelezen (in aanmeldingsformulier toekomstprijs) dat de antwoorden hierop helemaal gericht waren. *Ja, dat is ook inderdaad wel een goed middel om je te profileren.* (70:45)

25) *is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Dat is voorlopig nog sterk afhankelijk van enkele personen, want er is nog geen organisatie die zichzelf kan dragen. (71:03)

26) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

Ja, en het is te typeren als duurzaam, en al die vier punten kunnen positief beantwoord worden. *Ja, inderdaad! Maar, kunt u voorbeelden noemen van hulpbronnen in het gebied die worden aangesproken?* (71:20)

- *meerjarenprogramma?*
- *toevoeging buurt/wijk?*
- *samenhangend programma?*
- *hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?*

Nou, in de eerste plaats de sociale hulpbronnen. Alles wat de deelnemers te bieden hebben, dat wordt ook aangesprokenen daar wordt ook gebruik van gemaakt. Dat wordt geactiveerd. En ja, verder optimaal: alles wat er maar is daar zul je gebruik van kunt maken dat zul je doen. Dus je kunt dat eigenlijk niet verbijzonderen naar dat je van plan bent het optimaal te doen. Het is vanzelfsprekend eigenlijk! (71:51)

27) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

En dan is maar de vraag of wat je graag zou willen en wat je ook vertelt naar buiten, of dat ook daadwerkelijk ontstaat. Dat je inderdaad zo transparant bent, en zoveel binding weet te vinden met je sociale omgeving, ondanks je elitair zijn en vreemde eenden in de bijt, dat is niet zo 1-2-3 positief te beantwoorden. Hoewel het wel veranderd, blijf je toch een bepaalde categorie en mensen ergeren zich er aan, dus het is niet een vanzelfsprekende integratie. Het blijft een soort eigenwijsheid uitstralen, die ook de grootste kracht van het geheel is! Als je die eigen identiteit prijs geeft, dan voeg je niets meer toe! Dus dat blijft dan de vraag. Het draagt zeker bij, maar in welke mate en voor wie allemaal, en gebeurt dat selectief? (73:05)

- *impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?*
- *Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen*

Je wilt natuurlijk voorzieningen realiseren, die je ook maximaal wil openstellen voor anderen. Om het leven naar binnen te halen en ook inderdaad blijkt te geven van je bereidheid om ook deel uit te gaan maken van je omgeving. Zelfs al vind je het een keer vervelend dat er een keer een popconcert wordt gegeven, maar ik denk dat dat een concessie is die je besluit om te gaan doen vanwege je integratie. Maar, dat zijn allemaal nog vragen. (73:41)

28) *hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Het voordeel, vooral het voordeel, en je kunt het natuurlijk chargeren: de ouderen zijn langzamerhand een ontdekte doelgroep geworden van de commercie. Er zijn plannen voor ouderendorpen in de Achterhoek en Zeeland, projectontwikkelaars. Maar, het zijn toch eigenlijk vooral het betrekkelijke welvarende idee en het is ook propaganda van: je verveelt je te pletter na een half jaar aan het idee. Dus: ga iets actiefs doen, ga dingen doen waar je je hele leven niet aan toe bent gekomen, etc. Probeer dus, en dat is voor ons ook proberen, ik heb je onze zorgen genoemd (jongere ouderen voldoende motiveren), dus dat is één van de dingen, mijn definitie van ouderen is een andere dan die van jouw... Ik blijf ervan overtuigd, dat we die grens niet te hoog moeten leggen omdat het om verschillende redenen belangrijk is dat je die jongere ouderen trekt. Enerzijds is het gewoon zo, dat door het feit dat ze nog gedeeltelijk aan het werk zijn, hun netwerk in de maatschappij nog hebben en ervaringen nog hebben en daar moet je door gevoed worden. Ik ben zelf eigenlijk onaangenaam verrast over hoe verschrikkelijk hard het weg is (netwerk). Ik heb tenslotte 25 jaar hier het stadhuis in en uit gelopen als schoolbestuurder, en twee jaar later kom ik hier binnen en gaat het van: "wie bent u eigenlijk?" Ik denk: "nou, dat gaat wel hard!" Ja, d'r was alweer een nieuw gemeentebestuur gekomen en het was op een andere afdeling terechtgekomen, maar toch! He, want je kwam ook op nieuwjaarsrecepties en je sprak ook al die wethouders en al dat soort dingen, dus wat dat betreft was dat wel van: "goh, dat zoiets zo gauw weg is!" Het gaat ook gewoon weg als je 65 bent, je maakt nog een keer een afspraak met elkaar, je spreekt elkaar soms, maar het verwatert. Dat zul je met je medestudentjes ook merken, dan hoed je nog drie vriendjes over.

Dus, vandaar dat je dus mensen erbij moet hebben die die netwerken nog levend en al hebben! Plus hetzelfde geldt ook voor informatiebronnen. Je kunt netwerken heel breed zien: informatiebronnen, kruiwagens, contacten, etc. Dat is één ding. Het ander is gewoon dat ze toch wat meer fysieke capaciteiten hebben dan de wat erg ouderen. Ze zijn mobieler, ze hebben misschien meer gereedschap, ze kunnen zwaardere dingen tillen, etc. En op het ogenblik heb je dus ook wel dat de digitale geletterdheid van een deel van mijn doelgroep heel marginaal is. Het is nog altijd een kwart van mijn ledenaantal, die geen e-mail heeft, wat erg lastig is. En dat internetten, het kijken op een website, is dan helemaal al iets. Er zijn meer van dit soort zeg maar generatiegebonden vaardigheden. Omdat je zo veel mogelijk van die generatiegebonden vaardigheden, van zeg maar een maatje jonger (maatje tussen je kinderen en kleinkinderen), want er zit een gat en dat wil je vullen. Gewoon om de compleetheid van alles te vullen... Bijvoorbeeld nu is er een jongere oudere, die wel al lid is en docent is op de universiteit van Utrecht in computertoestanden, die is nu webmaster van de website. Gebruik maken van de netwerken en de vaardigheden. (79:07)

29) *Weet u misschien iemand die ook nog relevant is voor een interview voor mijn scriptie? Wie zou ik nog meer kunnen spreken? Een belangrijke actor, misschien van de gemeente nog iemand?*

Eigenlijk niet, want de contacten die zijn erg pril en erg specifiek. Voor de aardigheid zou je gewoon Kees Penninx (Zilveren Kracht) eens kunnen vragen hoe hij er van buiten af tegenaan kijkt. *Weet u ook waar de Zilveren Kracht zit?* Ze zitten in Utrecht, maar zie: www.zilverenkracht.nl ("onze medewerkers" of zoiets). Dan kun je hem gewoon eens mailen en vragen: "goh, het zou me interesseren hoe je nou van buitenaf tegen zoiets aankijkt, want ik heb nu een van binnenuit

verhaal gehoord (eenzijdig). En, hoe plaats jij dit temidden van alle dingen die jij op dit gebied in het land ziet?" Dat is op zichzelf leuk, want hij zegt tegen ons: "ja, er zit wel degelijk een voorbeeldplek in", met ook die mogelijke bijdrage van zijn fonds (Oranjefonds). Hij ziet er iets in, waarvan ik dan denk: "ja, wat ziet hij er dan precies in, want daar kom ik niet achter?" (83:15)

→ extra:

- "ouderen" geen categorie? Ouderen zijn ook weerspiegeling van de gehele samenleving. Ik moet dat niet te beperkt zien. Ouderen zijn een heterogene bevolkingsgroep. Is niet alleen de leeftijd, dat is slechts een eigenschap. Ouderen hebben wel andere eigenschappen en wensen, maar dat vloeit voort uit maatschappelijke en fysieke omstandigheden: voortkomen van chronische ziekten komt bij ouderen meer voor dan gemiddeld, maar dan spreek je eerder van chronisch zieken dan ouderen.
- mogelijke extra case: Hestia in Groningen, maar die doet alleen maar wonen. Verspreid door de stad maken die wat woonprojecten. Maar, dat is zeg maar gewoon vanuit doelstellingen en achtergrond een verwante club.
- Ik ga het misschien nog moeilijk krijgen, omdat mijn vragenlijst té kwalitatief is. Zie daar dan maar eens conclusies uit te trekken.

Interview: Sjaak Cox (Ouderenproof)

Het eerste wat ik moet afspreken met jou is: er bestaan drie soorten projecten rond Ouderenproof, namelijk een provinciaal project (waaruit het voortgekomen is), we hebben uiteindelijk altijd plaatselijke projecten, en via het VSB-fonds hebben we nu óók een landelijke project. Over welke wil jij het hebben? *Over het provinciale project (Brabant) graag. Dat was het eerste project en dat heeft geleid tot de anderen. Dat project is inmiddels ook afgerond heb ik begrepen?* Nou, de afspraak die we toen gemaakt hebben, is dat alle Brabantse gemeenten minstens één keer het project zou hebben doorlopen. Dat zijn 68 in totaal, en we zitten nu op 55. (3:16)

Actualiteit

- 1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*
Het hele project kwam voort uit een project die we hiervoor gedaan hebben, dat heette "Vitaal Grijs". Dat was een initiatief van de provincie Noord-Brabant en die wouden eigenlijk allerlei initiatieven van ouderen stimuleren. Een aantal zaken waarbij ouderen zelf initiatief zouden nemen. Eén ding lukte niet: dat was om burgers meer bij het beleidskwesties te betrekken. Toen hebben ze ons gevraagd van: "kun je daar een methode voor verzinnen, die dat wel zou kunnen". Toen hebben wij gezegd: "nou, dat kan, dan moeten we even kijken, maar dat is dan in principe (eerst vooronderzoek in twee dorpen hier in de buurt), we willen wel een aantal voorwaarden." Ik weet niet of ze over beleid willen praten, maar wel over hun eigen leefomgeving. Ouderen maken het meest gebruik van iedereen van de leefomgeving. Ze zijn het meest buiten. Ouderen zijn ook het meest bang. Ouderen hebben het meest te verliezen (vaak koophuizen). Dat zijn allerlei redenen waarom ouderen buitengewoon geïnteresseerd zouden moeten zijn over hun leefomgeving. Nou spelen hier van oudsher altijd veel leefbaarheidprojecten al, met name dorpen, Onze ervaring daarbij was, dat als je mensen mee laat praten over dingen waar ze zelf invloed op kunnen uitoefenen, dan komen ze wel! Dan worden ze enthousiast, dan kunnen ze het zelf overzien nog. Dan kan iedereen meedoen, daar hoef je geen boeken voor gelezen te hebben om toch te kunnen meedoen. Ouderen vinden het prettig trouwens om in hun eigen club te zitten ook, dus dat er niet allerlei andere rare mensen nog tussendoor gaan.
- 2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*
Zie e-mailbestanden
- 3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*
Zie e-mailbestanden
- 4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*
De provincie wou het graag, omdat die met ouderen in contact wil blijven. De provincie heeft eigenlijk geen wettelijke taken meer op het gebied van ouderenbeleid, maar van oudsher heel veel contact heeft met de oudere groep. Plus het is natuurlijk een belangrijk verkiezingspotentieel (ouderen). We kunnen over allerlei nobele redenen praten waarom wij dit verzonnen hebben, maar uiteindelijk is het verzonnen omdat de vorige gedeputeerde (CDA) hier in Brabant gewoon herkozen wilde worden. Die was heel blij dat ik het zo verzonnen had. Want, kijk, die gedeputeerde die kwam bij startbijeenkomsten en bij eindbijeenkomsten opdraaien, waar grote groepen ouderen aanwezig waren. Maar, de motivatie van hem was we willen wel ouderen blijven trekken, want het is mijn achterban. Het grootste succes zit hem wel op het platteland, en dat is sowieso meer CDA-gericht. Maar goed, dat maakt ook niet zo veel uit, maar op het platteland werkt het ook gewoon beter, omdat mensen gewoon ook meer met het dorp zelf hebben en een hechtere gemeenschap. (25:40)

Participatie

- 5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*
 - a. *aantal betrokken personen?*
Wat je ziet is van: hier doen altijd zo tussen de 200 en 500 mensen mee op de openingsdag. In de groepen zitten vaak per groep iets van 10-15 mensen, in de eindbijeenkomsten zie je dat mensen minder mee doen, minder dan 200 zou ik maar zeggen. En in de verankeringsgroepen zitten uiteindelijk nog zo'n 15 mensen. Dus qua aantallen is het redelijk fors op een gemeenschap van (dorpen) ongeveer 15.000 inwoners. Er doen echt heel veel mensen mee. Wat dat betreft is het een heel groot succes. (16:00)
 - b. *maatschappelijke doel?*
Initiatieven van ouderen stimuleren, burgers bij beleidskwesties betrekken.
 - c. *baat/ nut?*

Nou ja, en het kost niets als ik eerlijk ben! De provincie subsidieert ongeveer voor tienduizend euro, en de gemeente moet dat bedrag verdubbelen. Dan kun je het hele traject tot aan de presentatie van de eindrapporten helemaal uitvoeren. Er zijn een aantal projecten, die hebben het gewoon voor vierduizend euro gedaan, er zijn eigenlijk geen kosten aan verbonden. De kosten zitten in, en dat zeg ik wel vaker: zorg voor een goede verslaglegger voor die bijeenkomsten, en zorg er voor dat je iemand aanneemt die een rapport kan schrijven, en eigenlijk moet je ze betalen. En soms moet je ook iemand die vergaderingen regelt, zorgt dat de verslagen zijn rondgestuurd, zet dan een bureautje in: het kost wel geld, maar dan is het ook geregeld. Als je het allemaal zelf gaat doen en het gaat mis dan heb je een probleem! Maar, er zijn ook plekken waar ze eigenwijs zijn geweest en ze het toch zelf hebben gedaan, en daar ging het goed. Het kost hen eigenlijk alleen maar koffie/ thee en een zaal huren, en dan laten ze het rapport drukken! Je hoeft alleen maar de kennis die je hebt in te brengen. Er worden niet allemaal rare dingen gevraagd. Dat lijkt heel veel op die leefbaarheidsinitiatieven hoor. Ik heb het gewoon overgeschreven, laat ik het zo zeggen, van die dorpsontwikkelingsplannen.

d. *welke visie/ werkwijze?*

Dus er zijn wel allerlei mits en maren aan dit project, maar waar we het ooit voor gemaakt hebben is van: kijk of mensen geïnteresseerd zijn in ouderenbeleid, kijk met name of de jongere willen investeren, zoek een methode die ze zelf kunnen uitvoeren, en dat is allemaal gelukt! Ik heb het zelf verzonnen, met een aantal mensen hier moet ik zeggen, maar in die zin is het echt een groot succes.

Dus wat er uit kwam als voorwaarden: het moet voor ouderen zijn, het moet een omsloten gebied zijn (in eerste instantie maximaal 20.000 inwoners, maar eigenlijk een dorp of ontsloten wijk). Hier in Tilburg hebben we het bijvoorbeeld proberen uit te voeren in het centrum, maar dat was veel lastiger, want het centrum is van iedereen (ook: horeca, etc.)! Een andere voorwaarde was, dat het een gezamenlijk initiatief moest zijn van ouderen en de gemeente; dus de provincie stimuleert het, maar de gemeente die betaalt mee. En de ouderen krijgen in principe de middelen. Dat was de volgende afspraak. Een andere afspraak was, dat het maar een beperkte periode zou zijn. Dus: dan beginnen we, en we zeggen bij het begin al dat er ook een eindpunt is. *Echt een project dus?* Ja, en dat hebben we in tien stappen verdeeld. Het is heel simpel: die tien stappen kunnen ze gewoon zelf aflopen. En in principe gaan we er van uit dat mensen dat gewoon zelf kunnen uitvoeren. De middelen die ze krijgen hebben ze eigenlijk nodig voor met name: verslaglegging, zaaltjes huren, eigenlijk voor alle stomme dingen. Er zijn een aantal gemeentes waar ze het ook zélf gedaan hebben: er zijn zat mensen die wel kunnen schrijven... En we hebben gezegd van: "je moet geen dingen doen die anderen beter kunnen doen!" Bijvoorbeeld enquêtes, laat nou zitten, dat kan ons bureau echt beter. Dat is er trouwens niet uit te meppen, want ze doen het bijna overal. Maar, dan zegt men: "ja, dat kan ik wel begrijpen". Je kunt het beste dingen doen die je zelf goed kunt.

Een slimme methode is een startfase, waarbij die oudere groep verzint hoe ze het gaat doen, dat doe je met een grote startbijeenkomst, daar zegt de gemeente dat ze het heel belangrijk vindt, en de ouderen zeggen hoe ze het in gaan richten. Daar vraag je ook wie er verder aan het project mee gaat doen. Bij die eerste bijeenkomst zie je in Brabant, daar komen altijd meer dan 200 mensen. Altijd, soms zelfs wel 500. Maar altijd heel veel! Dus op zich, en ik heb laatst gevraagd waarom dat nou is, en wat mensen zeggen is dat: "mensen het toch leuk vinden om bij elkaar te komen". Het programma de eerste keer is ook altijd een gezelligheidsprogramma, dus je moet mensen trekken. We hebben ook beschreven hoe je zo'n dag moet organiseren. Daarna gaan gewoon die mensen in (werk-)groepen zitten, en die groepen mogen ze zelf kiezen, tenminste: wonen, werken, dienstverlening, welzijn, vervoer/mobiliteit en zorg. En dan hebben we gezegd van: "je moet niet gaan praten over de wachtlijsten in de zorg, dat kunnen we hier in Tilburg toch niet oplossen, maar wat over is is wat de effecten van die wachtlijsten op het eigen leven zijn of op het leven van je partner en wat je dan voor oplossingen kunt verzinnen. Het gaat allemaal over dingen die op niveau van de wijk, of je eigen gemeente, kunt oplossen. Dat is allemaal kwalitatief. Dus iedereen mag meepraten, iedereen heeft verstand van zaken. Omdat iedereen woont ergens! Je kunt het altijd hebben over waar je zelf woont en je omgeving. De voorzitter van de werkgroepen zijn vaak deskundigen op dat gebied, bijvoorbeeld oude corporatiedirecteur (wonen), zo wordt dat meestal geregeld. Die voorzitter en de secretaris (degene die verslag maakt), die halen ze van tevoren een keertje voor een training. Dat doen we altijd. Sociaal project: dat je de stappen aanbiedt, training aanbiedt aan de voorzitters van de themagroepen, en de projectbegeleider (van het hele project: ouderenambassadeur) vanuit vrijwilligers die ik zelf gezocht heb. Dat zijn

ouderen, die hun sporen al hebben verdiend in het ouderenbeleid: oud-wethouder, voorzitter KBO/ ouderenbond, etc. Die heb ik zelf training gegeven een keer, en die geven begeleiding aan het gehele proces. Die gaan ook naar buiten en die treden op namens de provincie. Die ondersteunen de ouderengroepen en die zeggen van: "als jullie vastlopen, dit moeten jullie nou doen..." Nou, die groepen rapporteren uiteindelijk weer en komen ze op de slotmanifestaties waarin de rapportages van de groepen worden gepresenteerd (bij elkaar geschreven (eindrapport), de rapportages van de verschillende themagroepen). Dat is één. En twee is van dat we af hebben gesproken, en dat is het succes ook van het project volgens mij, dat de partijen die hier in de adviescommissie zitten... Nou ja, het wordt nou een beetje chaotisch... (10:56)

Het gaat als volgt: op elk thema (zie eerder) zijn groepen, die groepen rapporteert, maakt op een thema allerlei dingen: ze zoeken zelf informatie, gaan mensen spreken. Over huur ga je met een huurdervereniging praten, als er geen alloctonen inzitten praat je een keertje met alloctonen, etc. Op eigen hand en op derde hand verzamelen die informatie. Die maken een soort van rapportage in twee maanden vanuit hun eigen doel, en die rapportages (van alle themagroepen) worden bij elkaar geschreven. Dat is het eindrapport eigenlijk. Uiteindelijk wil je dan punten hebben die je wilt behouden en wilt verbeteren, dat is het idee... *succes- en faalfactoren eigenlijk...* ja, wat wil je behouden en dat heet dan "Ouderenproof". Vervolgens het rapport wordt aangeboden op een grote manifestatie, daar komt heel veel volk op af, dat is de truc van alles, en dan nodig je de wethouder, directeur corporatie, directeur bejaardenhuis, etc. uit en dan vraag je in eerste instantie of ze willen reageren, maar je laat ze ook toezeggingen doen van bijvoorbeeld: "wij reageren binnen drie maanden op alle feitelijke dingen". En wat je hier veel in die rapporten ziet is dat over het algemeen voor een deel beleidsaanbevelingen (meer inspraak, weinig aandacht voor eenzame ouderen, woningbouwprogramma voor ouderen, etc.) worden gedaan, maar ook een groot deel praktische dingen (stoep vaker geveegd, losse stoeptegel, wij willen graag ontmoeten, etc.), details. Mengeling. Vaak lange lijsten van praktische dingen. Een aantal rapporten staan ook wel op internet hoor! En wat er dan gebeurt is dan van dat er een soort verankeringsgroep (zie boekje) van ouderen gemaakt wordt die toeziet op de uitvoering van de aanbevelingen. Wordt er zicht gehouden of dingen worden uitgevoerd? Dat is eigenlijk het hele plan. Het plan is op alle fronten in aantallen, in deskundigheid van mensen, overall succesvol. Veel mensen doen mee, er wordt deskundig commentaar gegeven, etc. Het succes zit hem erin, dat je ze serieus neemt, dat het niet te veel tijd vraagt... Je ziet ook een paar dingen niet gaan: er doen bijna geen heel hoog bejaarden mee, en er doen bijna geen alloctonen mee. *Dus het zijn veel jonge ouderen?* Ja, dat is heel raar... *Kunt u een leeftijdsrange noemen?* Ja, de meesten, de grootste groep van ouderen, zit tussen de 55 en de 65. (15:07)

En het werkt echt als een trein. Er wordt veel over gebeld van alle kanten. In Friesland doen ze het nu ook, en in Groningen hebben een aantal gemeentes het gedaan. In Overijssel, Zuid-Holland, Utrecht. Ik heb ook van begin af aan alle stukken gewoon op internet gezet; iedereen mag alles overnemen. Meestal kwamen mensen even langs, net als jij nu. Gewoon om te vragen: "nou, hoe doe jij dat nou?" Enige voorwaarde is eigenlijk, dat de provincie (of gemeente) stimulator van dit project moet blijven optreden.

6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

Ik geef je dat boekje mee dat we samen met IPP hebben geschreven (Instituut Publiek en Politiek), en dat is het gewoon! Uiteindelijk de langste periode van het project is het voortraject: van beginnen tot begin van themagroepen (daarna loopt het): afspraken maken, covenant moet getekend worden door alle partijen (ruzie), daarom investeren ouderen in die ouderenambassadeurs. (33:00)

a. *serieus genomen?*

Dat gaat al doende zou ik maar zeggen. Mijn visie is dat ouderen over het algemeen wel willen meepraten. Ze zijn geïnteresseerd en willen wel serieus genomen worden, ook jongere ouderen, en betrekken ouderen er ook bij. Dus dat is allemaal niet zo'n punt hoor! (33:29)

b. *imago?*

c. *positieve rolvoorbeelden?*

7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

Kijk, dit is nu een goede vraag! Dit is allemaal een probleem!

a. *lengte van verbintenissen?*

Over het algemeen: zorg voor zo kort mogelijk. Hoe groter de groep, hoe korter de tijden. (33:38)

b. *inzetbaarheid?*

Aanspreken op hun deskundigheid. Iemand laten schilderen die altijd timmerman is geweest is niet zo slim, laat ik maar zeggen. In principe moet je de groepen zo maken, dat iedereen er verstand van kan hebben. En je moet altijd een paar leuke dingen er bij doen, iets gezelligs om bij elkaar te komen: bij begin en eind is altijd een leuk programma erbij. Om ze enthousiast te houden. En ze worden bedankt, en er komt altijd een bloemetje, etc. Foto's gemaakt. Wat op veel plekken is gebeurd, is dat een wijkschouwe (dat je met z'n allen door het dorp kan lopen) gehouden, en zet dan maar op de foto wat je niet aanstaat. Dat kan iedereen doen en iedereen vindt het leuk. Vaak gaat het over drempels, of bomen die er staan, of losse stoeptegels, kinderen die over de stoep moeten fietsen, etc. (35:00)

c. *voldoening?*

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Qua participatie is "Ouderenproof" een groot succes. De meeste groepen willen wel mee doen, en de groepen die niet mee willen doen, dat zeg ik ook altijd wel, die zijn te overzien. Die moet je er eigenlijk op een andere manier dan bij betrekken. Daar moeten de initiatiefnemers, de gemeente, dan van zeggen dan stappen we daar nog naar toe. Dan ga ik een keer apart praten met dat bejaardenhuis, of apart praten met bepaalde ouderen. Dat loopt dan eigenlijk niet mee in het project, maar dat laat je dan eigenlijk daarnaast lopen. Zodat ze toch aan de beurt komen. Dat is ook je verantwoordelijkheid als gemeente zou ik zeggen. (31:57)

Wat er gebeurt aan het begin, dat zit in de methode ook, is dat de voorzitter van het Ouderenproof-project, en de burgemeester of de wethouder, samen een brief gaan maken en die verstuur je dan naar alle 55-plussers. Dat is heel belangrijk, want die mensen willen serieus genomen worden. Daardoor komen wel veel mensen hoor. (36:25)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

a. *tijdsduur?*

Staat wel in brochures. (36:31)

b. *nadruk proces?*

Ja, duidelijk, zie: 5 (werkwijze)

c. *leerervaringen?*

Wat géén succes is, is van het is een nogal dwingend concept, op een aantal plekken zie je dat er met die verankering wat dingen mis gaan (uitvoeren aanbevelingen). We zijn nu bezig daar wat handen en voeten aan te geven, want daar moet het écht gebeuren! Maar, in principe: het project zelf is dit (tot en met het aanbieden van de eindrapportage), en daar gaat eigenlijk weinig mis. Wat je ziet is dat sommige andere organisaties gaan proberen hand op te spelen (?); het is tóch veel werk. Wat je ook ziet is gedurende het project, omdat het zulke grote aantallen zijn en overal zo'n beetje, is van dat de politiek zich er echt oren naar laat hangen. Je ziet dat ambtelijk er nog wel wat bezwaar tegen komt, ze zeggen van: "ja, dat past helemaal niet in onze eigen formule van werken!" En we zien ook dus dat mensen bezwaar maken dat grijs/ groen door elkaar heengaan (?).

Het jammere is van: of datgene wat de mensen opschrijven, ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Daar zijn we nou naar aan het kijken. Dus dat weten we nog niet helemaal precies. En wat je tegelijkertijd ook ziet, en dat is veruit het grootste probleem van dit initiatief, als ik eerlijk ben nu, is dat dit loopt tussen alle lopende projecten door, je hebt in sommige gemeenten ook ouderenbonden en seniorenraden. Wat we geprobeerd hebben is hen een rol te laten spelen in dit project: dat lukt niet overal, en als dat het geval is, krijg je het aan het eind weer terug. Alle gedoe, als je dat van tevoren niet geregeld hebt, krijg je het op het laatst weer terug. Als je op voorhand niet geregeld hebt dat mensen moeten reageren op een stuk, reageren ze ook niet! Dus, er wordt veel van tevoren geregeld, en wat je nou ziet is dat een aantal van die verankeringsgroepen gedoe krijgen met die partijen (ouderenbond, seniorenraden). In eerste instantie was het de bedoeling dat het niet tegen die partijen was, maar dat het gebruikt moest worden als input voor hun eigen gesprekken met de wethouder. Maar nu zeggen vooral die jongere ouderen: "ja, die ouderenbonden hebben niets te schaffen!" Ik wil gewoon zélf (ipv ouderenbond/ seniorenraden) met die wethouder kunnen overleggen, en anders komen die ouderenbonden er maar bij mij erbij zitten! En daar ontstaat, het is net een voetbalvereniging, frictie, en nogal veel op een aantal plaatsen. Dat is veel gedoe soms, maar daarom is het wel fijn dat er van die (ouderen-)ambassadeurs zijn, die lossen een deel van de problemen vaak op. Dus dat beginnen we redelijk af te dekken.

Nu is het afdekken proberen we er nog greep te houden: nu halen we die verankeringsgroepen eens in het half jaar bij elkaar, zodat ze van elkaar kunnen leren, bespreking in het provinciehuis met veel mensen. Er is een subsidieregeling gemaakt bij de

provincie voor organisatiekosten en voor eigen initiatieven, zodat we daar van de provincie geld kunnen krijgen, daar maken op dit moment veel mensen gebruik van. Dus, op zich, de voorwaarden zijn er wel, maar het is niet gezegd dat het daarmee ook allemaal gebeurt! Dit is kort zo ongeveer zoals het gaat. Wat ik geprobeerd heb, ik zal je eerlijk vertellen toen wij de eerste keer dit opschreven, toen hadden wij het af, en zeiden we van is dit wel in de maat van de kwaliteit die we hier moeten leveren? Ik heb geprobeerd het zo simpel op te schrijven: 10 stappen, etc. Het was een beetje of je tegen minder bedeeden aan het praten was, maar ik heb het gewoon zo simpel gemaakt dat iedereen het kon snappen. Dat is ook de truc van alles hoor, dat iedereen het gewoon zelf kan uitvoeren en dat ze ook het serieus doen! Dat is wel goed van ons geweest achteraf, dat wij geen projecten ondersteunden waarin de gemeente ook niet participeerde. Want, nu komen de eerste projecten die de gemeente niet wil, en de ouderen wel, en dan bied je het aan niemand aan! Dan valt een rapport gewoon in het niks. En uiteindelijk maak je alleen de frictie groter. Je kunt beter in het begin tijd investeren om dat probleem op te lossen dan dat je zegt van dan geef ik je gewoon geld. Dat hebben we in het begin niet gedaan.

d. *betrokkenheid van actoren?*

Zie vraag 5 (werkwijze)

e. *transparant proces?*

Dat is nog wel een probleem bij dit. Aan het begin moet je afspraken maken, dat maak je transparant door een convenant te maken over wat je wilt gaan doen en wat je aan het eind gaat doen. Dan is het nog transparant. Daarna wordt het een Black-box, want dan gaan al die ouderen bezig! Dat is wel frustrerend voor een aantal. Ik had zelf bedacht van: eigenlijk moet je halverwege als je die verbeterpunten hebt er direct werk van maken, waarom zou je daarmee wachten tot dat eindrapport? Dan kun je zeggen van: "loop daar eens een keer lang", of "snoei eens een keer", etc. Maar, dat gebeurt heel weinig. Vaak wordt alles opgestapeld tot het laatst. En dan is het wel heel veel! Maar een heleboel dingen zijn heel praktisch en simpel oplosbaar. (37:36)

Rendement

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

Daar gaat dat boekje over van IPP, daar staat alles netjes achter elkaar in. Tips en valkuilen ook, dat gaat veel lastiger dan we zelf denken! Het grootste probleem wat we zelf ontdekken is dat de overheid (B&W, raad, ambtenaren) uit verschillende onderdelen bestaat, dat is allemaal niet hetzelfde. Dan heb je in die overheid ook nog allemaal gevestigde organen, zoals die seniorenraad en dergelijke. Die doen ook nog hun zegje. Op veel plekken hebben we veel gedoe gehad van dat de één wel wou en een andere niet. (38:45)

a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*

b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*

c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*

d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

*Maar, als u nou eentje van de bovenstaande zou moeten kiezen, welke nam u dan? Meer een samenwerking. Alleen, wat je bij dorpsraden veel ziet, is "hier krijg je geld, los het maar op!" Dat zie je bij de ouderen nooit! Is daar een reden voor? Ik denk dat daar de groep te groot voor is en de mening over wat opgelost moet worden te verdeeld. Terwijl bij dorpsraden zijn bijna altijd fysieke dingen, en in een omsloten omgeving fysieke dingen regelen wil iedereen wel. Wat er overal uit komt is dat de informatievoorziening verbeterd moet worden. Dat wil zeggen hoeveel informatie eigenlijk naar de burgers gaat, van gemeente, corporatie, etc. Ze hebben het wel gehad, maar weten het niet meer. Dat is een enorm probleem, want je geeft die mensen informatie, en misschien is het ook helemaal geen probleem, dat kan ook! Ze klagen dat ze te weinig informatie krijgen, maar mijn voorspelling is dat mensen veel te veel informatie krijgen! *Ze zien door de bomen het bos niet meer...* Ja, en dat ze gewoon dingen weggooien omdat ze het op dát moment niet nodig hebben. Wanneer je informatie geeft komt het heel erg nauw aan op het moment dat je het nodig hebt. Kijk, jij bent nou bijna met je studie klaar, straks interesseren jou ook geen dingen van studiefinanciering meer. Dan wordt het: waar ga ik wonen, kom ik aan een baan? Vroegere belangrijke informatie interesseert je geen bal meer, dat zie je niet eens meer! Dat is wel een groot probleem hoor, überhaupt een overheidsprobleem en eigenlijk voor alle organisaties. Daar moet je wel veel meer over gaan nadenken, dat is een blijvend probleem. (41:08)*

e. → *wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

Provincie heeft opdracht gegeven voor het initiatief aan PON. Initiatieven worden niet gestart zonder steun van de gemeentes (55 van de 68 gemeentes in Noord-Brabant!). Dus de houding van de overheid is zeer goed.

- 11) *is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Eigenlijk kan iedereen dit gewoon doen, maar in principe hangt de uitvoering heel erg af van het gezag van een goede voorzitter. De kwaliteit van een plan, wat er uiteindelijk uit komt, hangt erg veel af van degene die de beslissingen genomen hebben. Bij elk rapport is dat niet even vrolijk gegaan; dan kwam er niets uit verder, van: "wat staat hier nou?" Maar de kwaliteit van het eindresultaat hangt heel veel samen met degene die het trekt. Maar, wat je ziet bij dit project, end at scheelt wel, in vergelijking met andere projecten, dat het binnen een provinciaal programma ligt met subsidies, ook de ambitie van gemeenten groter is. Ze willen niet als één van de weinige gemeenten niet op de kaart staan (kaart met alle gemeenten die wél willen meedoen). Als je niet meedoet wordt je zwart gemaakt; dat wil geen enkele wethouder! Die belt dan op van: "wat is dat voor flauwekul, kun je mij ook laten meedoen?" In deze provincie kennen de meeste mensen wel de term "Ouderenproof". En nu hebben we een subsidieverordening ook bij de verankering: gemeenten die het project gedaan hebben, die krijgen voorrang bij de subsidies met als doel (?) ouderen. Dus je gaat prikkels maken. Je gaat plannen maken, verankering, en die plannen hebben een haalbaarheid van 2-3 jaar ongeveer. Eigenlijk zou je het dan na 4 jaar wéér moeten doen! Zo simpel is het ook weer niet. Dat gaat niet vanzelf. (44:45)

- 12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

a. *meerjarenprogramma?*

Het is altijd zo van, wat wij doen, de bedoeling is van: bij de aanbevelingen word afgesproken wie de eerste aanspreker is en wanneer de uitvoering moet plaatsvinden. Zo'n project wordt dan gewoon meerjarig. (45:12)

b. *toevoeging buurt/wijk?*

Wat je wel ziet is van op een aantal plaatsen waarbij ook die dorpsraden geparticipeerd hebben, dat het echt typisch een wijk-iets is. Op een aantal plaatsen zie je ook dat onze indeling van wonen, welzijn, zorg, dienstverlening, als standaardindeling, dat daarvan wordt gezegd: "nou, we willen gewoon per buurtschap apart praten over de wijk" (alle thema's ineens). Omdat de buurt dat zelf wou. (45:47)

c. *samenhangend programma?*

Zie werkwijze (5)

d. *hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?*

Zie 7 (inzetbaarheid)

- 13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

a. *impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?*

Ja, het is nog steeds een project, hè! In principe zou dat wel moeten. Wat je wel ziet, is dat mensen eigenlijk bereid zijn om veel te doen voor de wijk. Ze zijn geïnteresseerd. Dat zou wel effect moeten kunnen hebben op sociale relaties, vertrouwen in elkaar, etc. Maar, het hangt af of de gemeente of instellingen uiteindelijk ook uitvoering geven aan datgene wat we ook opgeschreven hebben. Dat kan ik nog niet goed overzien. Het zou goed zijn, van als je er aan begint, dan zit je er ook een tijdje aan vast, want als je er helemaal niets aan doet, hoef je er (in die gemeente/ dorp) de eerste tien jaar niet meer aan te komen. Die doen nooit meer mee! Als je er niets mee gebeurt (en je hebt er veel tijd aan besteed), dan doe je nooit meer mee!. (46:55)

b. *Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen*

Zie 5 (werkwijze).

- 14) *hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Het kost niet veel tijd, maar het grootste probleem is: de gemeente moet het willen, het moet in de manier van beleid passen, maar eigenlijk zou het in het licht van de nieuwe WMO sowieso moeten passen. Dat past hier eigenlijk erg op. Het is eigenlijk een voorloper van de WMO. Dat is eigenlijk nog een ander probleem: omdat de WMO is gericht op alle doelgroepen, willen ze de categorale indeling niet meer! Terwijl de truc wel is, dat het makkelijker is mensen bij elkaar te zetten die iets met elkaar hebben. Jongeren bij andere jongeren. Als je op het gymnasium zit wil je niet bij een VMBO'er. Het is verdomd lastig om iemand van de universiteit met een VMBO'er te laten praten. Dat blijft een probleem! Dan kom je gewoon niet! Bij die WMO is iedereen een zelfredzame burger, of niet afhankelijk. Als je participatie wil regelen, denk ik wel, dat... de WMO eist dat de

gemeente gaat participeren...*dat de gemeente ondersteuning biedt aan participatie...* en wat je ziet bij gemeenten is dat ze dan zeggen: "nou, dan halen we de burgers maar bij elkaar!" Maar, dé burgers is niemand, dus je moet wel onderscheid maken tussen burgers!

Hoe homogener je de groep maakt eigenlijk, het klinkt eigenlijk nergens naar, net of je mensen uitsluit, maar hoe meer mensen uit die homogene groep dan bereid zijn te komen. Daar ben ik van overtuigd. En hoe beter je het regelt dat je er waarschijnlijk een project van kunt maken, hoe meer mensen zullen deelnemen. Als je het gaat organiseren vanuit platforms of vanuit raden, dan komen echt de vergadertijgers (oud-wethouders, etc). Dat slaat nergens op, dan kun je net zo goed gaan vergaderen in de gemeenteraad! Wat ik zelf altijd zeg is: hoe homogener, hoe beter, hoe meer mensen je trekt, en: hoe korter je de periode maakt, hoe meer mensen bereid zijn mee te doen. Dus de truc is dat je projecten verzint waarbij mensen slechts een klein deel hoeven deel te nemen. Een paar andere dingen die we hier al doende ontdekt hebben is van: je moet de projecten niet starten, want dan zijn ze op vakantie, maar bijvoorbeeld in oktober. Dat zijn allemaal van die praktische zaken, en dat geldt voor allemaal dingen die met die WMO te maken hebben: volgens mij is dit project een schoolvoorbeeld daarvan. (31:00)

Het belangrijkste is eigenlijk ouderen aanspreken op datgene wat ze zelf bezighoudt! Dat is uiteindelijk alles! En hoe kleiner je het kunt maken, hoe beter het begin is. Je moet de mensen niet aan gaan spreken op iets wat ze geen bal interesseert. Kijk in je eigen achterban (Ouderenbonden bijv.) wat voor deskundigheden mensen hebben, dat hebben we hier ook gedaan. Schrijf eens van iedereen op wat zijn vroegere beroep is geweest. Hier hebben we als secretarissen vaak onderwijzers gevraagd. Dat wil niet zeggen dat iedere onderwijzer verslag wil maken, maar mensen die dat beroep hebben gehad die kunnen dat in principe goed! Zo kun je een heleboel mensen op hun deskundigheid aanspreken. Eigenlijk mag je er van uitgaan, dat elke soort deskundigheid gewoon ook bij die ouderen zit (heterogene groep)!

Wat ik zelf nog wel als bezwaar heb is: uiteindelijk doen er wel ongeveer even veel vrouwen als mannen mee in de groepen, maar de voorzitters, etc zijn altijd mannen. Misschien ook nog wel te maken met de leeftijd en het feit dat relatief sinds kort vrouwen ook carrière maken? De mannetjes staan steeds op van: "dat wil ik wel doen!" Maar, de methode is buitengewoon simpel dus. Dat geldt voor alle onderwerpen: als je maar je best doet, en je moet een methode hebben wel waarbij iedereen een beetje kan helpen. Het werkt niet als je elke week een paar hele dagen bij elkaar moet komen. Dan wil niemand! (vergelijking met bestuur voetbalclub: niemand wil elke week vergaderen, terwijl als je vraagt wil je één ochtend in het jaar de tribunes komen verven, dan melden velen zich aan!). Mijn grootste probleem, steeds meer, is dat die ouderen (dat mag ik zo niet zeggen) in toenemende mate onverdraagzaam zijn. Ze klagen dat er niet naar ze geluisterd wordt, terwijl je in de praktijk ziet dat van alle doelgroepen veruit het beste naar ouderen geluisterd wordt. Er wordt veel meer geluisterd naar hun dan naar verstandelijk gehandicapten, psychiatrische patiënten, etc. Die hele WMO dadelijk wordt een ouderenwet, terwijl die eigenlijk bedoeld is voor... Kijk, die mensen die hieraan meedoen, die kunnen nog een heel stuk zonder overheid hoor! In principe zou je met de WMO het meeste aandacht moeten besteden aan de meest kwetsbare groepen, maar die zitten maar voor een deel tussen die ouderen hoor! Daar hebben de bedenkers van die wet denk ik niets van door. Die ouderen denken dat ze overal recht op hebben, ouderen denken bijvoorbeeld altijd dat er sociale dienstplicht voor jongeren moet komen. Maar, dan denk ik: "ho, wacht eens even, wie geeft er nou het meeste geld aan de ouderen?" Dat zijn de jongeren, omslaggeld via de AOW. Dus waarom zouden ze daar niet iets terug voor moeten doen!? Sociale dienstplicht voor 65-jarigen. Dan zijn ze altijd over de *piss*. Waarom zouden ze dat omgekeerd wel over jongeren mogen zeggen? En dat geldt voor een hele boek groepen, ook van buitenlanders willen ze geld vragen, etc. Ouderen zijn echt ongepermitteerd. Ze menen overal een mening over te hebben en ze eisen solidariteit van jongeren. Jongeren moeten voor hen zorgen, of boodschappen doen, etc. Maar, die verhoudingen zijn helemaal niet veranderd. Wat je ouders voor je opa en oma willen doen is net zo als wat je voor je vader en moeder wilt doen. Alleen je bent nu met minder kinderen. Dus als je pech hebt moet je wat meer doen. Maar, op hetzelfde moment kunnen ouderen nu ook veel meer, en dat willen ze ook. Ouderen zijn een beetje ongepermitteerd, maar ze kunnen ook heel veel voor jongeren doen: aan de kant gaan, boodschappen doen als jongeren aan het werk zijn, etc. Hahahah. ... (54:00)

- 15) *Dat waren mijn inhoudelijke vragen, dan heb ik nog een vraag: ik ga woensdag naar de provincie Brabant, daar ga ik praten met Jolanda Schneider (vervangen: Herbert van Gent), maar heeft u nog andere actoren die relevant zijn voor een interview?*

Het is wel interessant wat die ouderenambassadeurs doen. Kijk, wij hebben het verzonnen, de provincie heeft het eigenlijk betaald en mee uitgevoerd. Dus Jolanda Schneider en haar voorganger. En wij hebben het programma opgezet ook. Maar, de uitvoering voor het grootste gedeelte ligt gewoon bij de ouderen. Daar hebben wij niet zo veel zicht op. *Heeft u daar misschien namen van?* Ja, wie je het beste kunt hebben is Piet Smeekes. Dat is degene die je het beste kunt vragen. *Heeft u misschien een telefoonnummer?* Ja, die mail ik jou. Die kun je gewoon telefonisch vragen hoor. Die hoeft je niet te vragen over het project zelf meer. Hij heeft wel hele leuke anekdotes. Hij is voorzitter geweest van de UNIKBO, en die kan het in ander licht plaatsen. Dat is wel een verstandige man hoor. Er zijn wel meer, maar deze kan het beste praten. En aan Jolanda zou ik vragen ook wat voor effecten ze zélf ziet. Kijk, het project zorgt ook er voor, dat de provincie nog bekend blijft bij burgers. Dat is ook belangrijk. Ik bedoel, er zitten niet alleen maar nobele doelen aan voor ouderen, maar ook achterliggende redenen. De provincie moet bij burgers bekend blijven, de provincie moet in beeld blijven, etc. Daar weet zij veel van, denk ik! (56:10)

Interview: Herbert van Gent, provincie Brabant, Vitaal Grijs ('Ouderenproof')

Kunt u misschien eerst even iets zeggen over: wie u bent en wat uw rol is geweest bij 'Ouderenproof'?
Ja, mijn naam is Herbert van Gent, ik werk bij de provincie Noord-Brabant, al 25 jaar dus dat is al heel lang. Met name de laatste drie jaar bij "is uw gemeente Ouderenproof?" Dat is een project waarbij de ouderen actief worden betrokken bij het formuleren van gemeentelijk ouderenbeleid. Het komt er op neer, dat er vier thema's zijn uitgekozen, te weten...heb jij die boekjes? *Ja, die heb ik volgens mij al gekregen van Sjaak Cox...* Daar staan die vier thema's in vernoemd. Hier vormen dan werkgroepen in. Het is de bedoeling dat de ouderen hun zegje doen over wat er naar hun oordeel mis is binnen hun gemeente. Als die werkgroepen hun verhaal hebben ingebracht, wordt het gebundeld in een rapport, dat wordt aangeboden aan de gemeente. De gemeente gaat daar waarschijnlijk wel mee akkoord, want die hebben vooraf een convenant ondertekend, dus ze zijn gecommiteerd eigenlijk aan dat werk van wat de ouderen hebben gedaan. *Ze moeten bijna wel?* Bovendien de provincie heeft ook mee gesubsidieerd, de gemeente heeft er in gesubsidieerd. Het leuke van dit project is dat wij, als beloning min of meer, ook nog een subsidieregeling 'Integraal ouderenbeleid' hebben. Dat komt er op neer dat als de gemeenten ouderenproof zijn, en ze hebben een project dat voortkomt uit de eindrapportage van 'Ouderenproof', dan krijgen ze dat gehonoreerd! *Dat komt vanuit de provincie?* Ja! Dus op zich is het gewoon de moeite waard voor een gemeente om toch een beetje dingen geregeld te krijgen. Dat is een beetje hoe het gaat in een 'nutshell', het hele verhaal. (2:13)

Actualiteit

1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Wij zagen aankomen dat de WMO binnen toen en een aantal jaren zou worden ingevoerd, en ja, het is toch wel handig, om met name over dat hoe betrekken wij de burger daarbij, de doelgroepen die onder de WMO vallen, hoe kunnen wij die mensen mobiliseren. En 'Ouderenproof' was eigenlijk daar de zogenaamde voorloper van. *Inderdaad, dat sluit er wel op aan.* Ja, dus dat was eigenlijk de aanleiding. (2:49)

2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Ze weten waar ze het over hebben als ze zaken aandragen. *Veel ervaring?* Ja, op het signaleren van punten. De nadelen zijn dat ze eigenlijk nog nooit hebben gewerkt met de overheid, dus ze hebben op het punt van: hoe benader je de overheid, hoe schrijf je die een brief, hoe moet dat met subsidies, dat soort dingen. Daar hebben ze een behoorlijke achterstand in. En ze zijn gruwelijk eigenwijs! Ze zeggen van: "het komt wel goed", maar het komt helemaal niet goed! Het werkt averechts vaak. Dat is één van de nadelen. Een voordeel is ook, het zijn gewoon ervaringsdeskundigen, dus hun roepen ook wel eens dingen waar wij helemaal niet bij hadden stilgestaan. *Ja, dat kan ik me wel voorstellen.* Ik kan zo gauw even geen voorbeeld noemen, maar dat gebeurt ook vaak. Dingen die zij als heel normaal beschouwen, dat is dan helemaal niet zo normaal. *Zijn het vaak details, of zijn het meer globale dingen ook?* Het zijn ook dingen waarvan je zegt van: "nou, daar hadden wij nog nooit bij stilgestaan!" Dan heb ik het met name over: hoe benader je ouderen? Hoe spreek je ze aan? Hoe krijg je ze enthousiast? Langzaam maar zeker leer je dat wel, maar dat komt, we hebben ook ambassadeurs werken, dat zijn ouderen, die hebben in het verleden al wat meer bestuursfuncties vervuld, dus die weten wel hoe ze een doelgroep aan moeten spreken. Wat dat betreft is het wel een hele handige dat we die hebben. Bovendien, ze zijn aangewezen door de ouderenbonden zélf, of die hebben ze kandidaat gesteld. Ze zijn in ieder geval wel afkomstig uit die bonden, dus ze weten ook wat er in die bonden leeft. Dat creëert ook daarmee draagkracht binnen die bonden. Dat is ook wel plezierig. (4:59)

3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Deze vraag heeft u met de vorige vraag al een beetje beantwoord! Dat ze eigenwijs zijn, etc. Ja. *Maar, hun bereidheid om te participeren, hoe beoordeelt u die?* Dat is heel moeilijk, de ambassadeur moet daar voorwerk voor verrichten, dus die gaat bij de plaatselijke afdeling van de bonden op bezoek en legt de situatie uit aan hen en probeert op die manier te pijken, van: "hoe denken jullie er over?" Vervolgens werkt hij het hele verhaal 'ouderenproof' uit. Dan komt er op een gegeven moment van: "nou jongens, jullie hebben nu zoveel know-how, waarom doen jullie nou niet mee, dit is een kans om nou eens verbetering in jullie situatie aan te brengen". Op die manier krijg je ze gewoon mee, zeker als er toch wel zaken spelen waarvan experts in die club zit. Als het over bouwen gaat, zal er wellicht een gepensioneerde aannemer tussen lopen. Als het over zorg gaat, zal er wellicht een gepensioneerde wijkzuster, of verzorgster of noem maar op tussen lopen die wel mee wil doen. Nou, als je dan ook nog iemand hebt die een pen heeft, die dat leuk vindt, dan heb je heel gauw een paar clubjes rond

hoor. *Over het algemeen zijn ze wel enthousiast?* Er zijn slechts een aantal gemeenten die hebben gezegd: "we doen niet mee!" Die zien dat helemaal niet zitten, want die vinden dat ze al zoveel gedaan hebben. Oké, dat is hun goed recht, maar het voordeel van het hele 'Ouderenproof'-verhaal is, ze hebben al een keer proefgedraaid, dus ze kunnen dadelijk naadloos aansluiten eigenlijk op al die thema's die vanuit de WMO dadelijk worden opgepikt. *Ja, klopt!* (6:53)

- 4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*
Nou, dat heb ik verteld. *Ja.* Je hebt het WMO-verhaal wat er aan zit te komen. (7:09)

Participatie

- 5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

Een kenmerk in deze, is dat de doelgroepen onderling in groepen samenwerken en toch rechtstreeks op een gegeven moment, ja de gemeente blijft verantwoordelijk voor wat er moet gebeuren. Er wordt niet meer afgewacht, er wordt nu gewoon actief op zaken gewezen. Daarvoor was het: de gemeente moet het doen, maar als er vervolgens niets gebeurt? *En nou zijn de rollen een beetje omgedraaid als het ware?* Ja, de rollen zijn een beetje omgedraaid. (7:55)

- a. *aantal betrokken personen?*

Dat verschilt per gemeente. Het beste is, dat heb ik op een gegeven moment begrepen van de ambassadeur, toen waren de startbijeenkomsten, en daar waren 500 man op afgekomen. Het is dan ook een hele eenvoudige zaak om daar een paar themagroepen uit de grond te stappen! Die zijn vorig jaar mei (2005) begonnen, en die gaan binnenkort, dan maken ze het klaar. Gewoon omdat ze heel enthousiast zijn en die willen gewoon vooruit! Als je dan ook nog een wethouder mee hebt, dan heb je het helemaal kaarsje(?). Wat, als een wethouder het niet zit zitten, dan gaat het niet, Dus, het scheelt ook gewoon. De snelheid waarmee dingen gebeuren hangt ook af van: hoe zijn de groepen samengesteld, en welke know-how zit er in die werkgroepen. Kijk en als je een voorzitter hebt, die krachtadig is, en heel snel in de smiezen heeft van: zus en zo gaan we het doen, dan is het ook heel rap dat de rapportage er gewoon ligt! (9:08)

- b. *maatschappelijke doel?*

Het maatschappelijk gevolg is dat ouderen gewoon zaken meer in de hand beginnen te krijgen. Niet meer afwachten, maar ook zelf gewoon: actief! En betrokken blijven... want, dat verankeringsverhaal, dat heb je ook gelezen neem ik aan (blauwe boekje)? *Nou, ik heb het boekje wel, maar nog niet gelezen...* Daar gaat het er over van dat wat in de rapportages is neergelegd, en is afgesproken wat ze gaan doen, dat die verankeringsgroepen er op gaan toezien dat het daadwerkelijk gebeurt. En, door de provincie wordt ook gefaciliteerd, dus ze worden gestimuleerd om bij de les te blijven. Naast dat die subsidieregeling er voor is om projecten mee te realiseren, geven we ook dat geld om dat verankeringsverhaal goed in de peiling te houden. Dus, dan moet het wel bijna succesvol aflopen. (10:14)

- c. *baat/ nut?*

Zie eerder

- d. *welke visie/ werkwijze?*

Zie eerder

- 6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

- a. *serieus genomen?*

Anders waren wij het project niet gestart! Dat is één. En bovendien: ik sluit niet uit, en dat mag ik niet hardop roepen, maar in Brabant is de vergrijzing het dubbele van het gemiddelde van Nederland, dus het is ook electoraal een hele belangrijke groep aan het worden. *Volgend jaar weer verkiezingen!* Ja, dus de provincie die moet daar wat mee. Daar we (de provincie) de Ouderenbonden ook nog apart subsidiëren, de portefeuillehouder van CDA-huize is (CDA is heel belangrijk voor ouderen), dat dat wel een achterliggende oorzaak is. Want, ik sluit niet uit dat als wij een VVD-portefeuillehouder krijgen, dat dan deze doelgroep daar minder aandacht van krijgt. Ik denk dat als wij van de ene op de andere dag de subsidiekraan zouden dichtdraaien, dat er dan minder gestemd zou worden op de CDA. Dat zou zich wel vertalen in de eerstvolgende stembusuitslag. Want als ik jou vertel dat onze vorige portefeuillehouder met voorkeursstemmen is herkozen, voor zijn derde periode, alleen maar vanwege het feit dat hij gewoon voorkeursstemmen had van de oudere doelgroep. *Ja, dat kan geen toeval*

zijn!? Zo zit het in elkaar. Kijk, CDA zou niet gauw de portefeuille 'ouderen' afgeven, dat geloof ik niet. (12:30)

b. *Imago?*

Zie eerder

c. *positieve rolvoorbeelden?*

7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

a. *lengte van verbintenissen?*

Staat dat vast, of is dat flexibel? Nou, in ieder geval voor één bestuursperiode geldt ie! (?) Want je vangt dan op een gegeven moment aan met de gemeente, je loopt dan wel in een bepaalde periode. Maar, in ieder geval de periode waarin de zittende wethouder de scepter zwaait, geldt dat convenant toch zeker. En voor ons ook. (13:00)

b. *inzetbaarheid?*

Ja, dat is afhankelijk van hun competenties. Kijk, als ze de ballen er niet van snappen, dan zijn ze zo weg! Maar als je heel erg geïnteresseerd bent en betrokken... Kijk, een oude aannemer die vindt het wel leuk om daarin te roeien. Iemand uit de zorgsector, of uit de ICT doen ook hartstikke graag mee, dat komt ook op de agenda. Die vinden dat wel mooi. Bovendien, je maakt je nuttig, je bent met nuttige zaken bezig, je bent niet aan het flauwekullen of zo. Kijk als het gewoon wat aanklooiën wordt, dan haakt iedereen af! Nee, hier is het: iedereen mee, mee invloed uitoefenen, op totstandkomen van beleid wat jou aanspreekt! *Het is ook echt projectmatig toch, met een begin en een eind?* Ja. (14:06)

c. *voldoening?*

Zie vorige

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Nou, dat begint heel subtiel, de ambassadeur begint bij wijze van spreken met infiltraties op het plaatselijke niveau. *Infiltraties?* Infiltraties is misschien niet zo'n handige uitdrukking, maar hij begint te polsen op lokaal niveau. Vervolgens probeert hij die partijen bij elkaar te brengen, die gemeente erbij betrekken. En als dat klikt dan worden afspraken gemaakt van: hoe gaan we het doen? Dan beginnen we met een startconferentie waarbij zo'n convenant wordt ondertekend, de themagroepen worden samengesteld, en dan begint het hele circus te draaien. *Die convenanten worden dus direct in het begin ondertekend?* Ja, en daarin, en dan besluiten de partijen van: dat gaan we allemaal doen. En we gaan dus ook een termijn stellen van waarin het klaar is. Nou ja, dát hangt dus af van hoe snel de themagroepen zich kunnen uiten in de rapportages, hoe snel ze de rapportages rond hebben. Want, zoals ik al zei: ouderen zijn eigenwijs, zoveel hoofden, zoveel zinnen, en daarbij bij een hoop van die mensen een hoop haantjesgedrag ook nog. *Als u naar de praktijk kijkt, komt dan vaak de planning uit?* Nou, dat weten wij niet! Bij sommigen gaat bij wijze van spreken het begin heel snel, en dan hoeft er maar iets te gebeuren, vaak persoonlijke dingen, en dan stopt het. Of, het kan ook gebeuren dat een voorzitter of zo plotseling het loodje legt. Ja, dan kun je weer van voren af aan gaan beginnen. Of ziekte of zo. Dus, dat is niet te voorspellen. Wat ook voorkomt, en daar heb ik vanmorgen nog weer een geval van meegemaakt, dat de gemeenten op een bepaalde manier wel bezig zijn, maar niet volgens dit traject! Wij hebben gezegd van: "nou, het belangrijkste voor ons is, dat de ouderen maar heel intensief betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van, en dat ze betrokken zijn bij de uitvoering van projecten en zo." Dat is voor ons het uitgangspunt en het belangrijkste. Als er al een hoop gedaan is, waarom zouden we dan het wiel opnieuw uitvinden? Dan kijken we hoe we op een andere manier tot een goed einde kunnen komen. Want, het is wel de ambitie van de bestuurder om eind van het jaar bijna alle gemeenten ouderenproof te hebben, cq ze aan het werk te hebben. *68 gemeentes toch?* Ja, dat is niet zo veel! *Niet veel?* Nee, er waren 131. *Ik kom uit Groningen, daar hebben we volgens mij iets van 10 of zo, dat is echt een wereld van verschil.* Jaha, en ze lopen er nog hard aan te denken nog eens een keer een gemeentelijke herindeling door te voeren, maar ik denk niet dat dat hem wordt. Dat zouden ze in Den Haag wel willen, maar dat wordt gepasseerd, bovendien: het heeft zo veel gevoeligheden blootgelegd, en het heeft ook wonden geslagen binnen gemeenschappen en zo. Dat doen we nooit een keer over. En dat is ook een hele belangrijke: door de gemeentelijke herindeling, je hebt ook met verschillende kernen te maken, kunnen de cultuurverschillen binnen de gemeenschappen ook heel ver wegen. De nieuwe gemeenten moeten weg, dat is ook een samenraapsel van een aantal zelfstandige gemeentes, met allemaal een eigen dit en een eigen dat. En die moeten dan met 'Ouderenproof' mee gaan doen! En dan moet je dus als ambassadeur zodanig opereren dat je ze duidelijk maakt: het gaat niet over het kernbelang, het gaat hier over jullie belang. Het belang van kernen wordt even buiten beschouwing

gelaten, het gaat over het belang van de ouderen! Wat kunnen wij samen doen naar de gemeente toe? Dat is dus het verhaal waar het dan om draait! Dan moet je ook nog uitleggen dat het een voorbeeld is voor de WMO. Dan moet je ook uitleggen wat de WMO is, want zij weten niet wat de WMO is! Daar komen ze dadelijk per 1 januari wel achter, als ze niet meer terecht kunnen bij Thuiszorg: dan moeten ze bij de gemeente gaan biechten. Kijk, dat soort veranderingen... Het wordt gemeenten ook iets makkelijker gemaakt, zij hebben een bescheiden budget gekregen om het mee op te lossen. Maar, als puntje bij paaltje komt... *Dan gebeurt het niet?* Het zal wel moeten, maar ze zullen daar een hele zware dobber aan krijgen volgens mij om dat op een fatsoenlijke manier geregeld te krijgen. De gemeentes krijgen nu zo maar taken op het gebied van Welzijn, en met name thuiszorg: daar hebben ze nog nooit van gehoord! Dus, wij gaan daar nog een hele hoop gedoe om krijgen de volgende maanden, daar ben ik van overtuigd. Wij hebben daar geen taak in, wij hebben wel aangeboden om met raad en daad bij te staan, maar er zijn ook gemeentes die willen daar niets van weten. Nou ja, goed okay, dan niet! Dan roepen ze wel problemen over zich af. *Het komt gewoon koud op hun dak...* Nou ja, koud niet, maar goed, ze hebben heel weinig voorbereidingen kunnen treffen. Heel moeilijk wordt dat. (21:20)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

a. *tijdsduur?*

Hebben we het over gehad.

b. *nadruk proces?*

Ja, WIJ leggen de nadruk op het proces. De inhoud blijven wij buiten, want daar hebben wij als provincie niet mee te interveniëren, daar hebben wij niets mee te maken. De gemeente is autonoom (zelfstandig), dus daar blijven wij buiten. (21:52)

c. *leerervaringen?*

Ja, leerervaringen? *Zijn er tijdens het proces dingen waar jullie niet aan hadden gedacht, bijstellingen?* Ja, we zijn natuurlijk tussentijds continu aan het evalueren, en waar we dan wel tegenaan lopen is dat niet iedere gemeente hetzelfde is, dat we dus ook niet alles uniform kunnen regelen. Een hoop zaken zijn ook afhankelijk van de personen die daar meedoen... *ja, dat zal ook best, een goede voorzitter...* een goede voorzitter, een goede notulist, afijn, die dingen moeten allemaal. Ja, en dan heb je dus ook nog te maken met de karakters van de deelnemers, kijk als dat niet klikt, dan gaat het niet. En als je dan de algemene bond tegen de protestantse bond hebt, dan... Kijk, die denken nog op een andere manier. Er komen nu wel nieuwere ouderenraden, waarmee wel beter valt samen te werken. Die niet zo doen, zoals ze nu nog allemaal een beetje doen. Dus ik zie wel verbeteringen hoor, maar dat heeft ook zijn tijd nodig, Er komt gewoon een andere generatie ouderen aan die gewoon ook daadwerkelijk iets wil betekenen voor belangenbehartiging. (23:20)

d. *betrokkenheid van actoren?*

Zie eerder

e. *transparant proces?*

Dat lijkt me wel... Ja, want kijk we beginnen al met een startconferentie waar iedereen welkom is, en bij de eindconferentie is iedereen welkom als het rapport wordt overhandigd. En tussendoor bij de themagroepen, ja, die zijn door de ouderen samengesteld en ze hebben de startconferentie zijn die mensen zélf allemaal uitgenodigd om zich aan te melden. Ze zijn niet aangewezen of zo, iedereen die daar bij zat heeft kunnen zien: die gaat dat doen, die gaat dat doen, etc. Wat ik ook begrepen heb, is dat regelmatig binnen de geledingen binnen die gemeenschappen terugkoppeling plaatsvindt over waar ze mee bezig zijn. En er wordt ook in de plaatselijke teruggecommuniceerd wat er allemaal gebeurt hoor. Dus het is niet zo van: er gebeurt maar wat in achterkamertjes en ineens ligt er een rapport! *Dat is goed te horen!* (24:23)

Waardering

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*

b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*

c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*

d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

De ouderen vinden het op zich wel heel leuk dat de provincie dit doet, die vinden dat toch wel een compaan zou ik maar zeggen, waar ze toch ook wel veel kunnen halen. De

verhouding van de provincie met de gemeente is moeilijker: je gaat je toch bemoeien, indirect dan, als provincie met gemeentelijk beleid (wij stimuleren ouderen en stellen geld beschikbaar om op te lossen). Ik zeg er overigens wel bij: als je die oplossing dan met subsidies doet, kunnen wel versieren dat ook een andere partij meefinanciert. Om het zo bij de gemeente te krijgen. Als de provincie eerder afkomt met een beschikking dan de gemeente, dan is het vaak wel zo dat daardoor de gemeente over de brug komt. Dan zeggen ze: "he, een beschikking van de provincie, die betalen zo veel, wat doen jullie?" En 9 van de 10 keer blijft de gemeente dan niet achter! *Als u nu uit bovenstaande bestuursvormen eentje zou moeten uitkiezen die het meest relevant is voor 'Ouderenproof', welke is dat dan?* Samenwerken. Het toverwoord is "samenwerking en overleg". Kijk, dat van bovenaf opleggen is er niet meer bij en daarmee hoeven we ook niet meer aan te komen, want dan zeggen ze: "daar is het gat van de deur!" Bovendien het is ook volledig uit de tijd hoor. *Interactieve beleidsvorming is het nu.* (26:35)
e. → *wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

Zie eerder.

- 11) *Is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Ja, afhankelijk van welke mensen dan beschikbaar zijn die eventueel willen overnemen. En competenties. Kijk, het is ook heel belangrijk dat je ook iemand hebt die heel goed kan netwerken! Die maakt deuren open die voor anderen gesloten blijven. Ik kan me iemand herinneren in Geldrop, die had volop contacten en die had ook binnen de kortste keren alles voor elkaar. *Ja, ik denk dat zoiets heel veel scheelt, iemand die contacten kan leggen...* Dat is altijd meegenomen! (27:23)

- 12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

Ja, dat is ook afhankelijk van wat de verankeringsgroep er van bakt! Als die lekker fanatiek bezig blijven en de gemeente bij de les houden, dan kan het heel lang duren. Want, ik bedoel: de eindrapportage is door iedereen overgenomen en omarmd (ook aan begin al convenant gesloten). (28:05)

a. *meerjarenprogramma?*

Maar, is het dan ook een meerjarenprogramma? Nou, dat is ook afhankelijk van wat je in de rapportages neerlegt. Sommigen zijn heel slim, die maken inderdaad een meerjarenprogramma, die zeggen van: "nou, dit zijn onze knelpunten", daar geven ze een prioriteitsstelling aan, dan zeggen ze van: "dit moet dan worden opgelost, dit dan..." En dan pakken ze ieder jaar er ook gewoon projecten eruit die ze zelf kunnen, die daardoor hun zelf weinig tot geen geld kosten. En degenen die geld kosten, dienen ze een subsidieaanvraag voor in: of bij ons, of bij de gemeente, of ze leggen het neer bij sponsors, dat kan natuurlijk ook he! Je hebt fondsen van de VSB-bank, Postbank, noem ze maar op. Zomerzegels. Nou ja, die boren ze allemaal aan en dan proberen ze geld los te peuten. Kijk, en als je daar goed mee aan de gang gaat, dan kun je op een gegeven moment flink af gaan strepen en dan kun je bij een evaluatie zeggen van: "nou, we gaan een nieuwe prioriteitsstelling aanbrengen, want op een gegeven ogenblik lossen dingen zich vanzelf op, en kun je die óók afstrepen. En de dingen die geld vragen, die kunnen we er dan weer opzetten! *Als je dat inderdaad in het begin goed regelt...* Ja, het is ook een beetje psychisch. (29:23)

b. *toevoeging buurt/wijk?*

?

c. *samenhangend programma?*

Als je de thema's met elkaar verbindt, kun je samenhang krijgen, ja! Met wonen en zorg kun je daar ook in fietsen (?). Dienstverlening kun je er ook in fietsen. Je kunt er samenhang in aanbrengen! En als je dat doet, krijg je gewoon een heel dynamisch geheel. Maar ook zorgen dat een aantal dingen op gemeenteniveau lekker lopen, nou, zorgaanbieders betrekken die daar het nut van inzien, dan maak je die ook medeverantwoordelijk en die kun je dus ook betrokken maken. Daar kun je als je wilt ook centen lospeuten, want die hebben ook wel een extra potje om iets te regelen. Je kunt gewoon ouderenwerkers bij sommige dingen betrekken, afijn: tal van mogelijkheden. Je kunt nu een samenwerkingsproject initiëren. Het gaat er om: dat ze bij zo'n overleg elkaar gaan vinden! Dat ze op een gegeven moment van mekaar horen waar ze mee bezig zijn, dan zie je ook soms strubbelingen, dan kun je daar alvast mee bezig gaan, om dat op te lossen zodat dat niet meer hoeft! *Dat is ook een belangrijke les die jullie hebben geleerd!*

Dan kun je ook energie aanwenden voor andere dingen. Die óók heel belangrijk zijn!
(30:58)

d. hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?

Hebben we al besproken!

13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

Als ze het goed doen, dan kan dat ja! Dat valt niet mee, maar we proberen de jeugd er ook bij te betrekken, en allochtone proberen we ook, maar die voelen zich niet zo gemakkelijk betrokken. Die zonderen zich af. In Best is een mooi voorbeeld, daar hebben we op een gegeven moment een maatschappelijk werken gevonden, die gepensioneerd was en die onder de allochtonen had gewerkt. Die sprak ook de taal, die kende de cultuur een beetje, etc. die heeft die lui bij elkaar gebracht en ze aan het praten gekregen. Mannen en vrouwen apart natuurlijk, want anders gebeurt er niks! En daar is dan toch uiteindelijk wel wat uit gekomen, want die andere ouderen zeiden ook: "wij zien die allochtonen nergens?" De voorzitter vertelde: "we hebben wel eens een poging ondernomen ze erbij te betrekken, maar het werkte niet! Maar, door die ingreep van die maatschappelijk werker is het toch uiteindelijk wat los gekomen en dan komen de problemen ook boven tafel. En dan kun je wat voor elkaar gaan betekenen als wijk. Tot voor kort bleef het eigenlijk min of meer binnen de muren van die allochtonen. Kijk, want die ouderen generaties spreken de taal niet. De jongere generaties vinden de weg dan wel! Bovendien het is daar gebruikelijk dat je daar alles binnen de gemeenschap oplost, maar: je kunt niet alles binnen de gemeenschap oplossen! Dus, dat kunstje moet je dan ook gaan toepassen! Nu propageren ze ook in andere gemeentes om in Best te gaan kijken hoe ze het daar hebben opgelost. *Dat is nu zeg maar een best-practice?* Ja, een best-practice wordt het dan! Maar zo moet je dat dan gaan stimuleren. *Kunt u verder voorbeelden noemen van dat de sociale samenhang is vergroot bij bepaalde gemeenten?* Er worden gemeenschappelijk ook meer initiatieven ondernomen binnen de wijk! Om bepaalde activiteiten binnen de wijk te bouwen en zo. Om ook gezamenlijke projecten op te zetten. Zo van: jongeren leren ouderen om te gaan met een computer, en dat soort zaken. Dat is ook een knelpunt! Er zijn nu steeds meer die het kunnen, maar de echte ouderen van boven de 75, die kunnen dat niet. *Die hebben nooit een computer aangeraakt.* (34:52)

a. impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?

b. Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen

14) *Hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Duidelijke en heldere communicatie, in ook taal die aanspreekt en ontdaan is van jargon. Want ze weten de halve tijd niet waar het over gaat. Mensen kunnen dan zeggen van: "dat is een grote makke", daar zijn wij schuldig aan als beleidsmakers, overheden zijn daar schuldig aan, de instellingen die op dat terrein zijn daar ook schuldig aan, net zo goed. *Dat het niet begrijpelijk is voor de ouderen?* Ja. Als je daar al een hele hoop verbetering in aan kunt brengen, nou dan ben je al weer een hele stap verder. (36:10)

→ En van welke studie is dit? *Ik studeer Planologie, in Groningen.* Ja, ouderen worden bij het kiezen van locaties betrokken, maar dat is een ander proces, he? Processen die gebonden zijn aan het ruimtelijke ordening gebeuren, zou ik maar zeggen. Dan kom je dus met inspraakavonden en dat soort dingen, en klachten. Maar, 'Ouderenproof' zou je daar ook voor kunnen gebruiken, als het gaat over bouwen en dergelijke, 'wonen'... *ja, dat had ik al gezien inderdaad...* Daar kun je de link leggen met ruimtelijke ordening! *Ja, maar het was ook sowieso al een beetje stedelijke vernieuwing, dit project.* ...want, dan situeer je bijgebouwen en dat soort dingen, situering van centra, daar kun je dus ook aan denken. En 'zorg' ook: waar situeer je de zorginstellingen en en waar krijgen ze de wijkpolitie? *Maar, het is sowieso ook al een beetje gericht op de woonomgeving, de leefomgeving...* Ook de 'dienstverlening'. Dus, er zijn wel degelijk raakvlakken te benoemen hoor! Dan kom je toch wel een heel end stiekem. (39:00)

Interview: Ben Slijkhuis (NPOE, "Ouderencoöperaties op het platteland")

Mag ik je één buitenlandse case geven? *Ja, dat is misschien wel mooi!* Ik heb heel veel documentatie, want ik organiseer studiereizen daar naar toe. Ik heb eigenlijk dit idee daar een beetje van afgekeken. Je kunt het doorlezen en dan kun je nog kijken wat je daar mee wilt. *Ik kan er niet heengaan in ieder geval.* Nee, dat moet je ook niet doen, ik bedoel veel meer van er ligt materiaal genoeg om te kijken of je er wat mee kan. *Ja, dat is misschien wel heel mooi om er nog aan toe te voegen, om het completer te maken en van een andere kant te bekijken.* Ik vind het een uniek geval namelijk wat ze daar hebben! Ik denk ook dat het voor jou interessant zou zijn als spiegel te bekijken. Nederland heeft een hele specifieke traditie op het gebied van vrijwilligerswerk, daar zijn al die initiatieven ingebed. Terwijl, in het buitenland zijn die tradities niet en daar zie je een ontwikkeling opkomen met nieuwe vormen van sociale innovatie en vervolgens moet het een plek gaan krijgen en die blijken daar helemaal niet van gediend te zijn specifiek meer op de situatie. Het is heel anders daar. *En welke landen gaat het om?* Duitsland, gewoon simpel om de hoek! Ik zal even kijken of ik dat voor jou kan uitdraaien (van Tweede Jan Brouwer conferentie in Haarlem). *Ja, dat lijkt me heel interessant!* Ik heb zelf ook veel gepubliceerd over dit geval ('Seniorencoöperaties' van Jozef Martin). Als je op deze naam gaat zoeken, Jozef Martin in Riedlingen, dan kun je op Google heel veel vinden. Je Duits moet dan wel knap zijn. *Daar heb ik wel eindexamen in gedaan.* En je komt uit het oosten, dus dat is geen probleem. Ik bedoel, ik ben de enige hier die Duits spreekt en leest. *Ja, lezen moet in ieder geval wel lukken.* Maar, dit stuk is in het Nederlands, ik heb die man naar Nederland gehaald voor een conferentie. Dat geeft wel een mooi overzicht, maar ik heb nog meer materiaal, zijn website geeft veel info, etc. Allerlei universiteiten doen er ook studies naar geloof ik. *Nou, hartstikke mooi!* (6:50)

Actualiteit

1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Ik weet niet of 'burgerinitiatief' helemaal een goed woord is in dit geval, omdat het niet gestart is door burgers? Nou, ik gebruik het wel hoor. Het begin was er, die mensen waren er, anders waren wij er niet bijgekomen! *Dat klopt.* Maar, wij zijn als zodanig dus niet het burgerinitiatief gestart, maar we hebben het veel meer in een bepaalde richting mee laten denken. Dat is eigenlijk de inzet van dit project geweest. De probleemstelling heeft te maken met 'vitaal platteland': gebrek aan voorzieningen, platteland wordt uitgehold, ondertussen vergrijst het heel hard, het gaat alleen maar dubbel zo hard. Dat is een probleem, maar wij zeggen van: "vergrijzing is niet alleen een probleem, maar kan ook een potentie zijn!" Gebruik nou die vergrijzing door de mensen die er allemaal veel te vroeg stoppen met werken, ze kunnen nog heel veel en hebben juist veel meer dan vroeger een andere opleidings- en ervaringsachtergrond, dat kunnen ze inzetten en op hun manier voorzieningen handhaven cq nieuwe voorzieningen bouwen. De gedachte daarbij is van: er gebeurt al heel veel, ontegenwoordig veel vrijwilligerswerk, maar waar wij naar zoeken is een bestending die niet van vrijwilligers afhankelijk is, namelijk je kunt ook dingen doen in bedrijfsvormen. Waarom zou je als 20 ouderen niet zeggen van: "okee, we beginnen timmercoöperatie 'de oude bok', en ons doel is het leveren van kleinschalig timmerwerk." Een veranderingetje hier, en een veranderingetje daar, maar we gaan geen nieuwe constructies maken, wij zorgen eigenlijk alleen maar voor reparatie en onderhoud aan woningen. En vervolgens: de coöperatie levert, en of je 20 mensen om de beurt een half jaar op vakantie laat gaan, daar zal niemand enig probleem mee hebben. Want, de coöperatie levert namelijk continuïteit! En als je dan zegt, dat was ons idee, we doen dat tegen een vrij lage beloning. Bijvoorbeeld je zegt: "ik deed dat mijn leven lang voor mijn vak, nu ben ik gepensioneerd en heb het geld niet echt nodig, maar ik vind het ook te gek voor woorden om het gewoon voor niks te doen". Nou, reken dan 6-7 euro per uur, of een tientje dat maakt niet uit! En bedenk wat je met de coöperatie er mee doet! *Alle geld gaat weer in de coöperatie?* Ja! Waarom zou je dat niet doen op die manier? Wij waren met dat idee bezig, en toen werden wij benaderd door de Rabobank. De Rabobank Nederland zegt: "luister eens, wij voelen wat voor jullie ideeën en willen wel eens kijken wat we er mee kunnen, want we hebben een ander plan over de vitaliteit: wij willen namelijk die dorpswinkeltjes opkopen en daar zetten we dan een filiaalchef in en die mag óók bankzaken regelen, en uitzendbureautje spelen, en nog een paar van die dingen." "Kunnen jullie daar dan achter de schermen een paar ouderen bijzetten die..." Dat project is verder niets geworden met de Rabobank, want die gingen vervolgens weer een andere koers, maakt niet uit, maar zo zijn er eigenlijk wel een aantal initiatieven die langs zijn geweest, daarbij gaat het allemaal om: er zijn voorzieningen die in gevaar zijn, die bestending zoeken in dit model. *En wat is nou precies jullie rol, dus van de NPOE?* Dit model aangeven. Een hele bescheiden rol, namelijk

er zijn initiatieven, er zitten mensen te denken, er zijn voorzieningen in de problemen, noem maar op. Dát identificeren en zoeken naar 'waar zit een wil'? Want, we gaan niet van scratch af aan beginnen om mensen te motiveren! Ze moeten al gemotiveerd zijn, dat is een andere klus. Maar wat wij doen is alleen maar een richting aangeven. "Zou je niet meer in die en die vormen... dat en dat soort dienstencombinaties... al dan niet tegen betaling... waarom wel/niet..." Dus die discussie starten. (10:50)

2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Het is heel simpel, iedereen roept altijd van: "als de samenleving vergrijs, dan gaat het achteruit met de productiviteit." Een hoogleraar in Amsterdam heeft een enorm onderzoek gehouden en die heeft aangetoond dat ouderen productiever zijn dan jongeren. Want, zegt zij: "wat is nou productie/ productiviteit?" Er zijn eigenlijk twee belangrijke factoren die daar een rol in spelen: aan de ene kant training/ opleiding/ ontwikkeling/ vakkennis, maar aan de andere kant is dat ervaring in een arbeidsorganisatie. En zij zegt: "de verhouding tussen kennis en ervaring is bij ouderen zo dat de ervaring in de arbeidsorganisatie veel groter is dan de vakkennis." En de vakkennis kun je bijspijkeren, maar ervaring in de arbeidsorganisatie, hoe je daar sociaal-intelligent in moet opereren om: dingen gedaan te krijgen, op de rails te zetten, dat kunnen ouderen doen! Dus, per saldo is de arbeidsproductiviteit productiever. Er zit logica in, oudere mensen zijn net mensen! Daar is eigenlijk geen verschil in! Ik denk ook dat de culturele verschillen afnemen tussen ouderen en jongeren. De ouderen van nu kunnen nu bij wijze van spreken van een Harley Davidson afstappen en met een spijkerjack binnenkomen. Bestuurders zonder stropdas, het is er allemaal. Het is veel meer de eigen vrijgevochten generatie van de geëmancipeerde zelfbewuste burgers. Dat is niet meer zoals vroeger: van die stokoude mannetjes... *En de ouderen worden ook steeds ouder.* Nou, in Nederland is dat een pijnlijk probleem: wereldwijd is het zo dat de levensduur van mensen wordt opgerekt, maar in Nederland staat het al een paar jaar stil en gaat het zelfs achteruit. Nederland heeft wat dat betreft een heel onaangenaam probleem. Dat wordt een beetje onder de mat gemoffeld. Als je Planologie doet dan moet je toch even naar Demografie stappen (op faculteit), die maakt heel erg duidelijk wat het probleem is. Dat heeft waarschijnlijk te maken met het relatief late moment in de geschiedenis waarop vrouwen in de arbeid zijn ingestroomd in Nederland. Er gebeurt nu een inhaalslag, maar met allerlei aanvangsproblemen waardoor bijvoorbeeld de sterfte onder vrouwen relatief naar beneden gaat. Maar ook het roken van vrouwen wordt daar aan geweten, al die stressfactoren ook. Plus dat de vooruitgang in de gezondheidszorg en de voeding niet geweldig is. Met name de voeding niet, maar de gezondheidszorg staat onder druk. Kortom, het verhaal is niet alleen maar 'halleluja'. We worden 81,4 jaar en daar zal het even bij blijven ben ik bang. *Kunt u misschien ook een nadeel noemen van het werken met ouderen?* Ja, natuurlijk. Ik ken maar één groot nadeel: de mensen hebben meer tijd dan ik! *Dat is een nadeel?* Ja, zij hebben meer tijd om rustig te blijven zitten, terwijl ik gewoon in korte slagen gauw thuis wil. Die mensen hebben gewoon de tijd om anderhalf uur op hun billen te blijven zitten. Ze nemen de tijd er óók voor. En dat is heel prettig voor ze, ik bedoel prima. Ik wou dat ik de tijd ook had! Alléén, de match is even lastig. (15:03)

3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Misschien ook een beetje moeilijk voor u, omdat u niet bij de uitvoering bent? Nee hoor. Je kunt sowieso niet één categorie 'ouderen' nemen. *Nee, dat klopt, daar ben ik inmiddels al achtergekomen, het is een hele heterogene groep, eigenlijk een afspiegeling van de maatschappij.* Ja, je hebt er heel verschillende categorieën in. Wat dat betreft is het voor jou ook interessant de 'Leidse 85-plusstudie', zoals dat heet, te bekijken. Ja, dat zijn allerlei werken, ik heb daar een proefschriftje van liggen. Ik zal je het boekje wel geven waarin hij gepubliceerd heeft, dan weet je zijn naam ook (Rudie Westendorp). Maar goed, in ieder geval heb je aan de ene kant dus ouderen in verschillende categorieën en typologieën, dat moet je goed onderscheiden, waarbij de opleidingsvariatie een heel belangrijk onderscheidend element is. Dat gaat heel ver, bijvoorbeeld bij dementie-opvang zijn zelfs experimenten gaande waarbij ouderen per leefstype gescheiden worden opgevangen (7 leeftypen). Want, wat heb ik er aan als ik bij een 'James Last'(?)-type oudere kom te zitten, dat bevordert niet mijn welzijn als ik licht dement ben! Daar word ik helemaal onwel van. Dat klinkt wat raar en snobistisch, ik zit liever bij NRC-leden, maar toch zijn dat hele belangrijke dingen. Je gaat toch cultureel onderscheid maken. Dus dat is één. Het tweede is: participatie, en dat is die Leidse-studie, is cruciaal! Die Leidse 85-plusstudie betekent dat er longitudinaal onderzoek is gedaan naar alle ouderen die 85 of ouder werden in Leiden. Die werden gewoon jaarlijks bij elkaar gehaald. Vraag 1 was zo ongeveer: "voelt u zich succesvol oud (publicatie heet ook

'succesvol oud')?" Het grappige was dat bijna iedereen daar 'ja' op zegt. Er zaten mensen tussen met manke poten, die bijna niet meer van de stoel konden komen, weet ik veel wat! Maar, die waren succesvol oud. Wat betekent dan 'succesvol oud'? En wat voor tips heb je dan vanuit dat perspectief aan mensen die nu nog moeten gaan pensioneren? Wat zeggen die mensen: "alles staat of valt met sociale participatie!" Dus zij roepen als het ware, en dat zijn meestal vrouwen die zo oud worden, die roepen mensen op van werk vanaf je 50^e als een gek aan je sociale netwerk, want dat is hetgeen wat je overeind houdt. Dat is ook een positief element in het functioneren van ouderen: je bent een maatschappelijk dier, je bent geen individueel beest dat op een pc of tv is aangesloten. Je functioneert in maatschappelijke zin. Nou, dit (Ondernemende dorpen) is een variant daarop, waarbij we zeggen van: "maatschappelijk participeren betekent in principe maatschappelijk nu creëren." Dat betekent dat je ook, en dat komt van kritieken die ik van ouderen hier hoor, dat mensen zeggen: "waarom mag ik niets meer doen?" Ik heb mensen van 82 die zeggen: "heb je nog een leuk project voor mij?" Dat komt je misschien raar over, maar die hebben gewoon hun hele leven hard gewerkt en leuk gewerkt. Bijvoorbeeld een directeur Bruynzeel Suriname, die man heeft de hele wereld overgevlogen, eens in de twee weken in een vliegtuig. En dan ineens niet meer. De directeur van de wereldomroep Nederland. Die mensen hebben het vreselijk druk gehad, heel erg naar hun zin en nooit allen voor het geld gedaan, dus die willen maatschappelijk iets! Dat houdt niet op als je verplicht moet worden gepensioneerd. Participeren is de kern van het menselijk bestaan, dus hoezo bereidheid??? (19:55)

4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*

Deze sluit er op aan. Kijk, waarom ouderen? Het is vrij simpel: wat je ziet is dat ouderen eigenlijk vrij vroeg worden gepensioneerd, dat schuift natuurlijk wel op tot 65, mede door ons toedoen, maar dan nog zie je dat het opleidingsniveau van ouderen relatief veel hoger is dan vroeger. Dat betekent óók dat we andere soorten werk hebben gedaan en dat we lijfelijk veel fitter zijn. Want, gezondheid en opleiding hangen ook weer samen, daar weet jij als planoloog wel iets van. Ja. Dus daar zitten allemaal kenmerken aan, dat je denkt van: "nou, dat zijn gewoon mensen die nog wat kunnen en die nog wat willen!" de uitdaging van nieuwe sociale innovaties voor ouderen bedenken is eigenlijk dat je moet zeggen dat die oude vorm van vrijwilligerswerk, waarbij de ouderen nog een paar jaar achter de koffiekar of achter de rolstoel in het zorgcentrum werden gezet, niet meer is. Ik bedoel: jij en ik doen dat ook niet als we 70 zijn! Dan willen we bestuurslid ergens zijn, of een project runnen, etc. Alles doen waar je gewoon op je verstand wordt aangesproken, op de dingen die je kan. Niet op van: "verrek, er is ook nog een restcategorie, die moeten we ook wat laten doen!" Van: desnoods nemen we nog even geen elektrische rolstoelen, want dan kunnen die oudjes nog even blijven duwen. Weet je, het komt in die kruimelige sfeer. Wij willen het uit die vrijwilligerssfeer halen en naar nieuwe oplossingen zoeken die recht doen aan ervaringen en kennis. *Aansluitend op competenties*. Overigens, ik weet niet of je dat van het SCP gelezen hebt, "Ouderen 2006". Dat moet je denk ik wel even in je studie betrekken. Dat kun je op het web gewoon vinden. Die houden elke twee jaar, in opdracht van het ministerie van VWS, een onderzoek onder ouderen en daar rapporteren ze over de stand van zaken. Gezondheid, arbeid, inkomen, participatiegraad, alles. Als feitelijk materiaal voor jou een hele goede onderbouwing! Je kunt er op internet totaal doorheen bladeren, dus je hoeft niet eens te printen. Gewoon even zoeken in Adobe met wat zoekwoorden. (22:25)

Overigens ik kan je nog een andere notitie meegeven van de Themacommissie Ouderenbeleid van de Tweede Kamer. Die heeft op 8 december vorig jaar een rapport uitgebracht en ze hebben ook een website, en ik heb die commissie onder andere ondersteund. Je ziet bij die commissie terugkomen dat zij ook het belang onderstrepen van maatschappelijke participatie van ouderen. Je hebt mazzel: dat rapport in het Nederlands (eerst passage gekregen in engels)! Dit is wel in het engels: dit is een beleidsstuk van het ministerie VWS met allerlei informatie, ook over ouderen. En dit is het boekje wat ik net even besprak: professor Westendorp heeft 'Weten en meten' geschreven en Von Faber is afgestudeerd op 'Succesvol ouder worden'. *Die mag ik meenemen?* Ja, die mag je allemaal meenemen. *Hartstikke bedankt!* Ja, die kun je in de trein nog doornemen dan, haha. *Ik heb nog een beste rit voor de boeg, dus wat dat betreft*. Nee, maar ik vind het eigenlijk wel belangrijk dat je je zoveel mogelijk baseert op materiaal wat bestaat, want anders kunnen we alles wel verzinnen: het is allemaal al uitgevonden! Waar je ook naar kunt kijken is 'Zilveren Kracht'. *Ja, daar ben ik al geweest!* Dat is ook mede door mij geïnspireerd, ook op dat Duitse voorbeeld. Ik heb NIZW en XS-2 en Civic meegenomen op de eerste studiereis naar

Duitsland, tweeënhalft jaar geleden, naar dat voorbeeld in Riedlingen. Naar aanleiding daarvan is dat toen ontstaan. (26:23)

Participatie

5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

a. aantal betrokken personen?

Ja, dat weet ik niet. Ik denk in directe zin zo'n 50, maar indirect ik denk een paar 100. (26:37)

b. maatschappelijke doel?

Maatschappelijk doel was duidelijk productieve inzet van ouderen op een wijze die hun eigen kennis en ervaring recht doet, en in een beschikbaarheidscontext die ze zelf aangeeft. Als mensen zeggen: "ik wil een half jaar naar Spanje", dan doen ze dat alsjeblieft! Het gaat er om dat je een vorm vindt waarin dat kan. En op een wijze die ook het 'Vitaal platteland'-denken vooruit helpt. Want dat vond ik ook een belangrijk element. Want, één ding is heel belangrijk: ouderen waarderen het platteland op een andere manier. We weten van de ARP(?), dat is de machtigste lobby ter wereld, dat is de ouderenbond in Amerika (35 miljoen leden), dat 70 % die vrijwilligerswerk gaat doen wel iets met natuur/milieu wil doen! Dat zegt ook iets over de potentie van het platteland! Mensen willen best wat doen, graag wat doen, maar iets meer rust, iets meer ruimte en ze hebben iets meer tussen de oren zitten dat het ook voor een duurzame samenleving is. Voor het nageslacht. 70%, dat is een heel belangrijk gegeven. En dat betekent dat je daar iets mee kunt doen. Mensen willen iets! Dus die koppeling zoeken en daar proberen iets in te bedenken wat mensen triggered om wat te doen, dat is belangrijk. (28:12)

c. baat/ nut?

Daar heeft u het wel al een beetje over gehad... Ja. (28:14)

d. welke visie/ werkwijze?

Visie en werkwijze zijn wel helder (zie ook brochures). (28:16)

6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

a. serieus genomen?

Ik denk het steeds meer! Wat ik wel merk is dat de landelijke partijen, ik bedoel we hebben het nou over Zilveren Kracht, een landelijke partij als Civic (kennisbedrijf over werken met vrijwilligers) daar heb ik lang tegenaan moeten schoppen. Want, wat stond er nog in hun beleidsstukken, vorig jaar nog: "alles moest worden gedaan om jongeren te betrekken in het vrijwilligerswerk, want het werd gedomineerd door ouderen." Ik denk: "ja, dan moet je dat vooral zo doen!" Dan jaag je de ouderen weg en dan zet je de jongeren in, die je het ook niet makkelijk maakt. Je moet gewoon op een andere manier gaan denken, gaan denken in 'kracht'. Maken van categorieën: hoe kan ik kracht organiseren? Dat is belangrijk. Dus, ik vind dat een tekort aan serieusneming. (29:09)

b. Imago?

Daar hebben we veel aan gedaan. We hebben zelf in Europa een training opgezet voor televisiemakers over beeldvorming rond ouderen. Het filmpje dat wij demonstren om te marketen, dat was heel leuk, daar zat een oude grijze man in een sollicitatiegesprek, die zag je van de rug in een zwart-wit opname, en dan tegenover hem zo'n duidelijke pz-manager die dan zo wat ging vragen. Het was duidelijk, die man moest ontwerpen of zoiets. Op een bepaald moment werd dat gesprek wat harder: "nee, we kunnen je niet gebruiken, dat wordt echt niets, ga maar, je bent te oud!" Dan draait hij zich om en was het Picasso! Hahaha. Dat zijn natuurlijk ook de goede rolvoorbeelden. Ik heb zelf iemand in mijn bestuur gehad (ook in 1^e Kamer gezeten), echt zo'n Friese boerin, van 86, die is twee of drie jaar geleden meegeweest naar Japan met een studiebezoek. Zitten we in Japan en zegt ze: "ja Ben, ik moet wel een dag eerder weg hoor, want ik heb een zus en die moet naar Canada, en die durft niet alleen te vliegen". Dus ze vloog naar Amsterdam, bleef een nacht in Hilton en vloog de volgende nacht naar Canada! Dus dat heeft niet met leeftijd te maken. Dat heeft meer te maken met mentale instelling. Dat zijn goede rolvoorbeelden, ook die mevrouw die de commissie leidt trouwens. Zij is 70, het oudste kamerlid. (31:15)

c. positieve rolvoorbeelden?

Zie vorige

7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

Ja, daar kan ik niets van zeggen, dat weet ik niet! Ze willen gewoon zakelijk in worden gezet. Ik denk: zakelijk, duidelijk, eerlijk, open. Je kunt ook nog even kijken op de website van

Sesam-academie. Dat hebben we hier óók bedacht. Dat zit nu in Apeldoorn, de Sesam-academie, moet je maar even kijken op de website. 'Sesam' betekent 'senioren en samenleving'. Dat is een vorm om oudere managers te bereiken uit het bedrijfsleven. (32:01)

- a. *lengte van verbintenissen?*
- b. *inzetbaarheid?*
- c. *voldoening?*

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Ja, dat weet ik niet, haha. Ja, het is gewoon lastig! Ik denk dat ouderen op dezelfde manier geïnteresseerd zijn in dingen als andere generaties, en internet speelt daar een belangrijke rol in. *Zoveel, 60%?* Ja, echt wel! Het is ook wel vrij veel. In het onderzoek van de SCP uit 2006 blijkt dat, geloof ik 60% van de mensen tussen 65-75 internet heeft, nou ja, zoiets, moet je maar even kijken. Ze worden bereikt. Een kenmerk van ouderen is wél dat ze meer tijd nemen om informatie tot zich te nemen. Bijvoorbeeld, ik weet van commerciële 'webbers', dat ze graag en met liefde op een goede manier 'banners' onder de aandacht brengen, want die ouderen klikken bijna op alle banners, en ze gaan ze rustig zitten lezen. Die bekijken het gewoon langer en vergelijken meer. Ze willen iets goeds kopen, en dan willen ze ook weten wat je te bieden hebt! Met praatjes lok je ze niet. Internet is belangrijk, de krant is belangrijk, maar je moet gewoon duidelijke en heldere brengen en ik denk dat de 'peer group'-communicatie héél belangrijk is! Namelijk gewoon via ouderen. *Gewoon mond-tot-mond-reclame?* Ja, maar dan in ieder geval dat een boodschap door ouderen wordt overgedragen. Of dat nou mond-tot-mond is of regionale tv is, dat maakt niet uit. Het schept vertrouwen. (34:04)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

Ja, weet je dat is natuurlijk niet helemaal aan ons, want op de afdeling Dagindeling? ministerie van Sociale Zaken (heeft hij gewerkt) gebruikten we een interactief proces(?). Ik vind, maar dat is persoonlijk, dat de mate waarin ze interactieve besluitvorming gebruiken slechter is geworden. Ze raffelen maar wat af, dure bureaus. Terwijl, toen we het opbouwden we het héél serieus hebben gepakt; écht een onderzoeksvorm opgezet waarbij we ontzettend veel materiaal destilleerden uit de projecten, en ook weer terugkoppelden! Zo ging dat, en zo zat ik vier keer per jaar met al die groepen om tafel. Hoe doen jullie dit, hoe doen jullie dat, mag ik dat meenemen, etc. Dan weet je tenminste waar je aan toe bent. Dat is ook leuk. Het gaat twee kanten op, aan de ene kant moet je goed weten wat het beleid (doelen) is, dat moet goed gecommuniceerd worden, maar wat ik vervolgens nog belangrijker vind is dat de reactie op die ervaringen vanuit het beleid weer teruggekoppeld worden! Want, je moet mensen namelijk wel bereid houden om het te doen. Het is geen verplichting. Je moet ze lekker maken. Dat betekent gewoon dat je moet laten zien van: ik doe er wel wat mee! Kijk! Transparantie noem je dat misschien in dit verhaal, maar ik vind dat wel heel belangrijk. Ik heb het ook achteraf gehoord hoor, ik ben toen weggegaan in 2002, ik ben meer vormingswerker van mijn achtergrond, een heel andere benadering. Maar wat wij toen deden is niet meer teruggekomen, jammer! (35:28)

- a. *tijdsduur?*
- b. *nadruk proces?*
- c. *leerervaringen?*

Zijn er misschien leerervaringen geweest tijdens dit project? Ja, die zijn er wel geweest ja! Kijk, ik heb het zélf natuurlijk niet uitgevoerd. Nou ja, dat mensen niet té zeer in vakjes willen worden opgedeeld. Ze willen niet bijvoorbeeld... dat verhaal over taak-combineren (?) dat vinden ze allemaal wel leuk en aardig, maar daar gaat het natuurlijk niet écht om. Het gaat om de 'leefbaarheid' en dat taak-combineren daar tussen zit, dat vinden ze alleen maar handig als smoes of excuus. Dat is natuurlijk niet de insteek. Mensen willen niet zo gesegmenteerd worden, zoals in beleid vaak gedaan wordt. Daar staan veel meer leerervaringen in hoor (brochures NPOE, evaluatie). (37:11)

- d. *betrokkenheid van actoren?*
- e. *transparant proces?*

Waardering

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

- a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*

d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

Ik ben een hele erge voorstander van het interactieve bestuursmodel,... *Maar, als u nou eentje van onderstaande zou kunnen uitkiezen, welke zou het dan zijn?* Ja, wat vind ik van de overheid of wat vind ik van de verhouding? Kijk, wat ik er op dit moment gewoon van vind is bullshit, het wordt alleen maar slechter. Onder Balkenende is het echt heel snel slecht geworden. *Het was niet al slecht?* Ik ben een hele erge voorstander van vormen van interactief beleidsontwikkeling, maar ik zie dat totaal niet meer terug! Het tegendeel is het geval: ambtenaren gaan het land niet meer in, maatschappelijke organisatie die mensen binden (hier: 'maatschappelijk middenveld', hij kon niet op het woord komen) worden afgebroken, wij hebben ook twee jaar geleden een subsidie-stop gehad. Terwijl wij geëvalueerd werden als succesvol! En als weinig kostend ten opzichte van wat wij opleverden. *Ja, dat is heel vreemd.* Maar, dat betekent dus, dat je als het ware de hele samenleving aan het omgooien bent! Ik vind ook al die organisaties die afgebroken zijn, ik wil dat niet bij allemaal zeggen, maar voor een heel belangrijk deel is het dood en dood zonde. Want, er wordt echt een bepaald deel uit de samenleving onbestuurbaar gemaakt. Nou goed, ik vind het bizar. En dat merk in nu bijvoorbeeld met subsidies, vroeger werden subsidies door ministeries gegeven, nu worden bijna alle subsidies gebundeld bij EZ. Dat is een ontzettende verschraling van de overheid. Dat betekent namelijk dat alles onderworpen wordt aan het referentiekader en de zienswijze van EZ. Namelijk: hoe ga je dingen bedrijfsmatig neerzetten. En ik kom dat in alle vormen tegen hoor! En bovendien betekent het dat je al die ambtenaren die daar zitten op die andere ministeries de smoes ontnemt om het land in te gaan. Wat heb ik hier met een EZ'er? Niets. En dat gebeurt dus wel. Het is een ontzettende foute verschraling en verzakelijking die eigenlijk de motivatie en de visie-aspecten uit het beleid weghaalt. Dus nee, ik sta er ver vanaf. *Maar, hoe denkt u dat de verhouding is tussen jullie en de overheid? Kunt u daar iets over zeggen?* Ja, heel dubbel: ik gooi het om! Ik word overal bij betrokken, ik moet de Themacommissie Ouderenbeleid ondersteunen, ik ondersteun een groep bij Sociale Zaken, ik ben bij Sociale Zaken een expert op het terrein van ouderen en arbeid, bij VROM ben ik gehaald, etc. Maar goed, dat maakt niet uit, maar niemand betaalt! De subsidie is opgeheven, en intussen word ik overal gevraagd als expert! En als ik zeg: "waar mag ik de rekening neerleggen?", dan zeggen ze: "o nee, dat is niet de bedoeling!" Dat is een rare. Ik bedoel, dan zit de overheid met zichzelf in een tweespalt, van "wat willen we nu?" En ik vind dat de overheid als opdrachtgever faalt. En dat is het probleem met al die subsidies: dat het opdrachtgeverschap van de overheid niet goed in elkaar zit en ik vind dat er op dit moment gewoon een lacune is! Maar goed, ik ben iemand die aangeeft. Ik praat ook heel veel vanuit Europees beleid, wat dat betreft valt er te segmenteren: er is niet één overheid. Er zijn lagen, en Europees beleid, daar staat dat interactief beleidsvormingsproces heel erg centraal. *Daar wel weer?* Ja, daar is het uitgangspunt van denken. Wil niet zeggen dat het daar zo gebeurt, maar daar is het in elk geval op papier helemaal helder en in de uitvoering. Even voor de duidelijkheid: meestal wordt een discussie aangegaan bijvoorbeeld vergrijzingsbeleid, door een witboek of een groenboek te starten, waarbij er vervolgens ideeën worden neergelegd. Vergrijzing gaat hierover. Daar mag de hele Europese samenleving op reageren! Wie doet dat nou in Nederland? En vervolgens wordt er dan een eerste beleidsvoorstel gemaakt: mag je weer op reageren! En zo versmalt het en wordt het in projecten gegoten. Langzamerhand groeit het en borrelt het op. Nou ja, dat is een hele andere manier van denken. *Je creëert ook draagvlak zo.* Inderdaad. O ja, en wat ik net wilde zeggen: "maatschappelijk middenveld". (42:16)

e. *→ wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

11) *is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Ja, dat is altijd! Je kunt daar wel heel ingewikkeld over doen, maar er zijn altijd enkele mensen die de sleutel zijn. (42:38)

12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

Ja, vind ik van wel, omdat je optimaal de beschikbare hulpbronnen aanspreekt. *Kunt u ook misschien voorbeelden noemen van die hulpbronnen?* (42:48)

a. *meerjarenprogramma?*

Ja, lange termijn. (zie brochures)

b. *toevoeging buurt/wijk?*

Ja, voorzieningen opzetten, tegengaan vergrijzing (zie brochures)

c. *samenhangend programma?*

Ja, ouderencoöperatie, die alles regelt (zie brochures)

d. hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?

Ja goed, de afgeschreven ouderen als zodanig als werkkracht. Dat is natuurlijk al een belangrijke. Die die tijd niet hoeft te gebruiken om nog eens niet-duurzaam te consumeren of rond te hangen op rondhangplekken. Ik bedoel, absurd gewoon wat er gebeurt hoor! In die zin is het een arbeidsbron die aangesproken wordt. Ik vind eigenlijk ook, aangezien ouderen graag wat doen wat betekenis heeft... Ouderen blijven niet timmeren, omdat ze goed kunnen timmeren, maar ze blijven timmeren omdat ze denken dat dat nodig zou kunnen zijn voor de samenleving, voor de sociale cohesie, voor een betere toekomst. Ze zijn zélf meer duurzaam georiënteerd. *O, dat is ook een belangrijke!* Dat is een hele belangrijke hoor! Dat heeft ook te maken met dat natuur en milieuverhaal (zie vraag 5). Als je ouderen spreekt, dan hebben ze het vaker over: hoe laten we deze samenleving na aan de kinderen en de kleinkinderen? Wat voor samenleving laten we na? Daar zijn ze me bezig! Ik bedoel: rijk worden doen ze niet meer, als ze het nog niet zijn. Dus, die hebben iets anders op hun netvlies staan. Daarmee is vraag 13 in principe beantwoord. (44:06)

13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

Dit willen ze! Ze zoeken dat element van samenhang, en ze zoeken de versterking van voorzieningen en ze zoeken iets om mensen te helpen en te ondersteunen. Dan kun je zeggen dat ze allemaal heilig zijn, maar in wezen zit die drang allemaal in die aard van mensen; je hoeft het maar een heel klein duwtje te geven en je kunt er wat mee! Je moet het wel een beetje structureren. *Daar zijn jullie voor?* Nou nee, wij moeten er van leven dat iemand het doet! Hahaha. (44:40)

a. impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?

b. Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen

14) *hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Nou ja, wat daarvoor nodig is, denk ik, eerst in termen van programma's een duidelijker visie moet komen hoe ouderen dan zouden kunnen worden ingezet en wat voor soorten innovaties daar zouden kunnen worden gedaan. Ik heb daar wel ideeën over en ik wil dat ook wel uitwerken, maar primair kost dat geld, en dat betekent dat mensen getraind moeten worden, dat er handboeken moeten komen, dat er initiatieven moeten komen in wijken, enz. Maar dat is gewoon een stimuleringsbeleid, en niet een beleid waarin met geld wat gisteren daaraan werd gegeven, morgen met minder geld hetzelfde kan worden geprobeerd door mensen die er niet voor opgeleid zijn. Dat moet niet gebeuren, en daar trappen ze ook niet meer in hoor! Als ouderen het gevoel krijgen dat ze worden gebruikt als bezuiniging, dan komen ze niet. Neem bijvoorbeeld 'Seniorweb'. Seniorweb is ook een club die wij op hebben gericht, een provider voor ouderen. Niet alleen provider, maar ook trainingsinstituut. Ouderen leren met een pc om te gaan en te leren internetten. Enorm succes, 60.000 leden. Wat je nou ziet is dat een aantal van die leden actieve vrijwilligers worden, die dus niet alleen maar cursussen geven, nee, die zeggen ook van: "als er iemand is in mijn omgeving, die een probleem heeft met een pc, dan ga ik even langs!" Kijk, en dat is een oudere die een oudere helpt met een pc, of een oudere die een gehandicapte helpt. Dat zijn hele andere verhoudingen, dan een stel jonge jongens die even iets komen ratelen van: taktaktaktak. Daar heb je niks aan! *Het is ook begrijpelijke taal voor de ouderen.* Het is begrijpelijke taal, het gebeurt met een zekere rust, je vertrouwt mekaar beter, er zitten geen verkeerde dingen bij, geen mensen die ondertussen naar de portemonnee lopen te kijken, ouderen zijn wat dat betreft een beetje beducht voor dingen. Maar, dat zijn modellen die werken en ouderen doen dat met groot enthousiasme! . (47:08)

*Nou, dat waren mijn vragen. Heeft u misschien nog ideeën over mensen met wie ik ook nog kan praten over dit initiatief? Mensen die relevant kunnen zijn? De LvKK misschien? Ja, wat je zou kunnen doen is... ik weet niet of je de FNV-ouderen al gehad hebt? Nee. Je zou Isabel Coenen eens kunnen bellen, zij is medewerkster bij de FNV voor ouderenbeleid, ze zit in Amsterdam. Ze zou jou kunnen wijzen op bijvoorbeeld, dat zou ik dan leuker vinden dan Isabel zélf spreken, bijvoorbeeld een oudere FNV'er spreken, die actief is in zijn buurt. Ik zal haar mailadres wel even geven (isabel.coenen@vc.fnv.nl). Zoiets is wel interessant, ik bedoel een oudere zélf. Dat is niet zozeer over dit initiatief, maar veel meer in de breedte of zo. Je hebt ook heel veel 50-plus groepen van politieke partijen! Die bestaan en dat is ook wel interessant om te bekijken. *Nou, dat waren mijn vragen. Hartstikke bedankt voor dit interview. Geen dank! Ik hoop dat je er wat mee kan. Jazeker, ik heb veel bruikbare informatie gehoord.**

Ja, en zeker die 'Ouderen 2006' even lezen! Zonder dat kun je niet afstuderen!!! O, en dat gaat over 'ouderen en planologie'; het is interessant om de ANBO even te bellen. Die hebben een project gestart 'Meer woningen voor senioren'. Dat is natuurlijk in jouw beleidsrichting heel erg interessant! De ANBO, en dan moet je hebben de coördinator van dat project, Sanne Boomsma (s.boomsma@anbo.nl). Een jonge meid, net afgestudeerd. *Weet u ook waar dat zit?* Ja, in Utrecht. Jammer voor jou, hahaha. *O, en het is 15:55 uur, dus we zijn nog op tijd ook!* Dat is een kwestie van gewenning, hahaha. Okee goed, ik hoop dat je er wat mee kan!!!
(51:26)

Interview: Henk Plenter, Dorpsadviescommissie Meeden (Ondernemende Dorpen NPOE)

Ik zal vertellen hoe het hier is, ik denk dat ook het één en ander op de website (www.steunpuntmeeden.nl) stond. Meeden is drie jaar geleden geconfronteerd met steunpunten, dat is natuurlijk ook een breder initiatief elders. Om ons heen waren al oudereninitiatieven. De gemeente heeft het initiatief genomen, dus het steunpunt op zich is geen initiatief vanuit de bevolking zélf, wat wél volgens mij meer gewenst is. Maar goed, dat was dus hier niet zo! De gemeente heeft wél meteen gezegd op de introductieavond van: "...en tot slot, wie is er bereid om mee te denken en mee te doen, enzovoort." *En daar kwam wel reactie op?* Nou ja, dat gaat schoorvoetend in deze tijd. Dat gaat altijd, denk ik wel, schoorvoetend, maar in deze tijd gaat dat... het waren er maar een paar. Daarna zijn er nog wel wat lobbies gepleegd en zo is uiteindelijk een groep bijeengekomen, die op voorstel van de gemeente een dorpsadviescommissie was.

Daar voelden men zich ook wel een beetje mee overvallen. Vooral als je nadenkt: waarom ben ik een dorpsadviescommissie, wie representeer ik, enzovoort. Goed, zo is dat gegaan en verder zou die behalve dus een signaalfunctie voor het dorp, had de gemeente voorgesteld dat het óók mee zou doen in de aansturing van steunpunten. Wat toen op dit moment dit gebouwtje was, een bankgebouwtje geweest, wat de Rabobank heeft afgesloten. En er was in het kader van een regeling een dorpsbeheerder. Nou, zo is het drie jaar (zomer/herfst 2003) geleden begonnen.

En gaandeweg is gezocht naar bepaalde vormen. Die dorpsadviescommissie vroeg zich af: hoe sturen wij dit aan en wat zijn de gewenste aandachtsgebieden daarin? En verder óók hoe adviseren wij gevraagd en ongevraagd en waarover adviseren wij aan de gemeente? Zo is dat begonnen, dat groeit ook allengs, maar allemaal heel erg langzaam hoor! Toen wij denk ik anderhalf jaar (begin 2005) bezig waren, toen kwam er weer een toeleiding van de gemeente, de wethouder, die zei: "er is een groot initiatief NPOE ('Ouderencoöperaties op het platteland') bij een andere gemeente", en men wil toch, omdat dat geld beschikbaar was, het ministerie wil toch graag dat er een project in het noorden is, er is een steunpunt (beginnend en pionierend) dus wij dachten zullen wij het overnemen (NPOE), is dat niks? *Jullie werden gevraagd?* Ja, wij werden gevraagd, en wij hebben ons ook graag, omdat we het een leuk project vonden, voor het karretje laten spannen. Het project hield dan in, dat was maar kort omdat er al veel tijd verlopen was, dat wij gratis adviseurs kregen eigenlijk. Toen hadden wij die coöperatie nog niet bedacht. Dat is verder een heel aardig traject van ruim een half jaar geweest waarin de mensen die door het NPOE waren aangesteld, van het ministerie (vader en zoon Klumper) die projecten moesten bevorderen als adviseurs. *Kunt u ook iets zeggen over waarover concreet werd geadviseerd?* Euh, zij richtten zich vooral op het behoefteonderzoek, en op manieren waarop je behoefteonderzoek deed, en op het aanreiken van vergelijkbare modellen. Dus, elders in den landen en daar is ook één keer een sessie, daar ben ik niet geweest hoor, geweest waarin je andere vergelijkbare initiatieven ontmoette. Dat was een heel leuk proces. Zo is in de periode nazomer 2005 tot juni 2006 een periode van behoefteonderzoek en planvorming geweest. Nou, het plan staat op internet, en onze beginhandeling in de vorm van een Plan van aanpak ook, en daar zitten we!

En nu is er inderdaad sprake van die impasse met de gemeente, zoals u zei in de mail. Het was in mijn ogen... kijk, het idee 'dorpscoöperatie' was allemaal niet exclusief. Vooral in het verleden is er in het dorp, misschien is het wel interessant, heel veel coöperaties geweest, landbouwcoöperaties, etc., er zijn heel veel gedachten in de emancipatie van de arbeidersbeweging vanaf 1880 zo ongeveer. *Dat is een beetje traditie in Meeden?* Ik denk dat het überhaupt een traditie is in Nederland, maar ook in dit dorp. Bekend hier vooral op landbouwgebied: werktuigencoöperaties, etc. Nou, zulke taken. Dus, überhaupt het zelfinitiatief in dit dorp. Alle voorzieningen die wij hebben nu, dat zijn burgerinitiatieven geweest uit de periode 1900-1945 geweest. De tennisbaan is een eigen initiatief geweest, de voetbalvelden, wij hebben een zwembad in Meeden (dat is nog het enige open zwembad in de regio). *Ik heb vroeger op zwemmen gezeten en toen heb ik hier een keertje een wedstrijd gehad.* Het is gewoon voortgekomen uit een groep mensen die een keer een kuil gegraven hebben. Dat waren allemaal burgerinitiatieven, en dat waren op zijn minst coöperatieve houdingen.

Omdat wij ons ook oriënteren op de theorie van 'seniorengenossenschaften' en via die cursus op andere modellen, en daar ook met verbazing zagen wat ze elders durfden en deden. Bijvoorbeeld, er is ergens een project waarbij men ook geld leent en bouwt met appartementen en voorzieningen onder de appartementen, dat doet een coöperatie. Toen heb ik gezegd: "nou, dat is misschien hier ook wel wat!" En, als wij een formele coöperatie hebben, zijn we een rechtspersoon, dan kun je ook onderhandelen enzovoorts. Dus zo is dat ontstaan!

Wij zitten nu met een dorpsadviescommissie die ook allengs gegroeid is, dat heeft niet alleen met dit verhaal te maken, maar ook met een ander verhaal. We zitten met ruim twintig mensen rond de tafel, wij hebben ook daardoor, omdat we ook behoefteonderzoek gedaan hebben, meer aan onze

representatie gewerkt. We zijn wat bekender in het dorp, mensen weten waar we mee bezig zijn, etc. We krijgen ook, laat ik maar heel eerlijk zijn, ook wel weerstand, van: "wat zijn jullie met idiote dingen bezig", "zijn jullie gek geworden", "het wordt toch niks!". *Ik denk dat weerstand onvermijdelijk is, er is altijd wel iemand die het er niet mee eens is!* Ik herinner me ook niet anders, maar ik vind wel dat het in deze tijd weerbarstiger is dan toen wij begonnen te werken in de jaren zestig. *Misschien is het ook zo, dat mensen een beetje mondiger worden...* Mondiger óók, maar ik dacht vooral cynisch. Harder en meer egocentrisch. Daardoor is het vrijwilligerswerk een heel moeilijk punt aan het worden! Daar kan ik vergelijken, want ik heb altijd in het welzijnswerk/ vormingswerk/ opbouwwerk gezeten, en het is nooit vanzelf gegaan, maar het is een hele ingewikkelde tijd op dit moment.

Nou het plan er ligt, we hebben een plan van aanpak, we zijn maar heel kort bezig geweest. Dan zou je kunnen zeggen: "kijk, als je een dorpscoöperatie wil worden, dan zou je toch genoeg eigen kracht moeten hebben om dat waar te maken! Maar, dat hebben wij in mijn ogen nog niet, ook rekeninghoudend met die weerbarstigheid. Bovendien, het planvormingstraject is eigenlijk heel kort geweest, we zouden eigenlijk een aantal dingen eerst moeten onderzoeken voor wij daadwerkelijk besluiten een coöperatie op te richten. We zitten nog in het proces dat we draagvlak meer moeten meten, kijken hoeveel mensen willen meewerken aan de coöperatie.

Nou, en we zitten op dit moment in onderhandeling met de gemeente, alleen dat stagneert. Dat stagneert óók om begrijpelijke redenen: de raadsverkiezingen zijn geweest (portefeuillewisseling), een pikant detail: in Menterwolde is de wethouder waar we nou net mee verder zouden is net weer opgestapt, etc. Dan krijg je weer het hele verhaal opnieuw. *Ja, dan kun je weer van voren af aan beginnen.* Dan wordt er weer langs elkaar heen gepraat, er staat hier ook een stichting Welzijn in de steigers. We zitten in die zin met dit initiatief niet in een duidelijke situatie. Mensen met duidelijke taakstellingen om ons heen. Heel veel mensen weten van voren niet hoe ze het van achteren uitvoeren! Bij de stichting Welzijn, bij het gemeentehuis, bij een... Nou, en wij hebben het standpunt: "hoor eens even gemeente, wij zitten nog in een proces van planvorming op jullie initiatief en op jullie verzoek, wij beseffen dat we het uiteindelijk uit eigen kracht moeten doen, maar we laten ons nu niet zo manipuleren dat we zelf te zwak zijn nog en bovendien moeten onderzoeken, halverwege het proces, alleen verder gaan. En wij dulden ook niet dat jullie niet je verantwoordelijkheid nemen naar ons toe. Want je hebt ons voor een karretje gespannen, hebben we graag gedaan, maar je zult het nu ook met ons af moeten maken!"

Daar praten we nu over en ik vind het wel heel erg jammer, want je merkt toch wel de eerst averij die je oploopt. Dat het nu eind mei (2006) tot nu, bijna oktober al wat stil is, en dingen zijn uitgesteld, en er zijn mensen die dan wat hebben van: "zie je wel", en "dat zei ik toch!", "het wordt toch niks!" Nou, daar moet je heel erg voor oppassen. Want dan leidt zo'n beoogd project toch imagoschade en die mensen mobiliseer je daarna niet meer! Dus dat is eigenlijk het verhaal van de dorpscoöperatie. Ik heb gister toevallig nog een gesprek gehad op het gemeentehuis: er is nu een plaatsvervangend wethouder voor de vertrokken wethouder, die ook nog maar amper begonnen was, waarvan ik toch wel begreep dat hij dacht: "dit kan zo niet!" *Hij is wel positief dus?* Ja, maar dat is iedereen wel. Maar kijk, voor positiviteit koop je ook niets.

Want, wat wij gevraagd hebben, dan wordt het ook wat duidelijker, is: "wij willen nog een continuïteit in de ondersteuning, wij willen geen agogische ondersteuning (=begeleiden; doelbewust veranderen van gedrag in organisaties/ groepen), wij zouden heel graag een bedrijfseconomische ondersteuning (=geld?) hierop willen." Bij de provincie geweest of een project "Levende dorpen" daar ook bespreekbaar was, ik weet dat ze daar wel geld hebben en dringend verlegen zitten die wel aan strenge criteria voldoen. Dus ik zeg: "nou alsjeblieft, kom op!" Maar, dan moeten wij, want dat is altijd een co-product van gemeente en provincie, dan moet de gemeente meedoen. En op die muren stuit je op dit moment. We komen daar wel uit, maar dat is heel jammer, want straks is 2006, waar nog geld voor aanwezig was (restgeld), en dan gaat het om zo'n begeleiding. Stel nou, dat je een dagdeel per week, want het is een klein initiatief je moet realistisch zijn, begeleiding wil. Nou, begeleiding kost zeg maar € 80.000,-, dus dan is een dagdeel een tiende deel: € 8.000,- op jaarbasis. Dat doen we voor een halfjaar: € 4.000,-. Nou, pak weg wil je een beetje met bureaunkosten en alles erbij, dan gaat het om een project tussen 5 en 10.000 euro. Waarschijnlijk te halen bij de provincie, dan moet de gemeente de helft betalen en de provincie. Maar, we zitten vast! *Dat heb ik ook wel vaker gehoord: dat er zoveel fondsen zijn, maar dat het echt moeilijk is de juiste te vinden.*

Ja, en bij de gemeente weten ze dat ook wel, maar bij de gemeente komt het ook op grenzen van de ambtelijke capaciteit aan. Daar heb ik ook wel begrip voor, hoor. Op een gegeven moment kan een wethouder wel zeggen: "ik doe dit erbij, ik doe dat erbij", maar dan word je als ambtenaar die al vol zit, want dat betekent dat je allerlei extra verplichtingen krijgt: boekhoudverplichting, verslagleggingverplichting, vergaderverplichting, etc. Dus, we moeten wél realistisch zijn: het heeft ook een beetje te maken met de capaciteit in de gemeente. Daarbij is er in deze gemeente uit de

coöperatie een aantal steunpunten (in de vier kerndorpen) ontstaan, in Noordbroek, Zuidbroek, Muntendam. Daar moeten nog steunpunten starten. Dan krijg je ook zoiets van: wat is de prioriteit? Maar, dat neemt niet weg, mijn volharding in het feit naar de gemeente: "jullie zijn begonnen met dit project, je kunt het niet halverwege loslaten, je zult afmaken waarmee je begonnen bent! (20:20)

Actualiteit

1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Zie boven

2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Ja, ik heb daar ook weinig ervaring mee. Ik denk dat het voor- en nadeel tussen organisatoren nu is dat er zo verschillend gedacht wordt. Ik kom even weer terug op die twee polen, van: je kunt toch niet een leefstijl doen, want dat hebben die 88-jarigen die altijd komen. Maar, er zaten ook een aantal hele oude bejaarden die naar de 90 liepen, maar nog héél gebekt waren en goed in de tijd stonden. Ik vroeg me af bij deze bejaarden of ze niet eens een keer een ander programma wilden hebben in plaats van de soosactiviteiten! Dus ik denk het dienen tussen die twee groepen, zowel naar de doelgroep toe, als de mensen die het organiseren. Je bent veel discussie kwijt aan wat geschikt is voor bejaarden. Zelf denk ik dan: "laten we het proberen, dan zien we het wel!" Hoe kom je er eigenlijk wel bij om te denken dat iets niet geschikt is voor een bejaarde? Ik zou het niet willen dat iemand voor mij bepaalde of het geschikt is of niet! Ik denk dat dat het kenmerk is van de nieuwe generatie bejaarden. Als die zouden horen, dat er een commissie was, die censuurachtig beslisten, goedbedoeld hoor, wat een bejaarde hoort leuk te vinden of niet, dan zouden ze zeggen: "sodemieter op!" *Inderdaad, dat lijkt mij ook; zo had ik er nog niet over nagedacht! (32:56)*

3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Ik denk dat onze ontdekking is dat twee, even gepolariseerd, soorten ouderen zijn. Misschien is het wel leuk dat ik je dát vertel. De dorpsadviescommissie heeft een zorgafdeling, daar ben ik ook bij betrokken, daarin is opgegaan de voormalige stichting Ouderenwerk Menterwolde (SOM), die een jarenlange traditie heeft. Die is opgeheven en gaat op in een nieuwe Welzijnsstichting. Inmiddels is ook de adviesgroep Meeden van de SOM (opgeheven stichting) opgegaan in de dorpsadviescommissie, dus die afdeling. De constatering was, dat daar enorme terugloop was, doordat heel veel ouderen doodgegaan waren in de loop der jaren, enzovoort! Bij activiteiten waar een paar jaar geleden nog 30 aan meededen, daar was nu de opkomst gemiddeld 8, om iets te schilderen, en steeds ouder worden. Ik stel dit van mijn optiek: ik kwam daar ook bij, en ik heb ook wel wat gefronst, want er zit een formeel, dat moet maar niet in het verslag, ouderenwerker bij. Een goedbetaalde kracht, die het in mijn ogen ook wat anders had moeten aanpakken in de loop der jaren. Je zult wel begrijpen waarom. En toen zei ik: "we gaan wat doen!" Ach, maar dat is zo moeilijk... Verder gaat het niet! Er zitten nog een paar jongens bij, die zeiden: "we gaan wat doen!" Toen hebben we gezegd: "we gaan een 'fuchsia-project' starten". Ik riep ook maar zo wat, dat kwam op dat moment op en de anderen vonden het aardig, sommigen niet. Maar, we hebben het gedaan! Dus, de vraag aan de ouderenwerker was: hoeveel senioren, 65-plussers, zijn er in Meeden? We hebben een bevolking van 1750 inwoners afgerond. Toen zie die: "ja, dat weten we eigenlijk niet". Dat vind ik ondenkbaar. Dus toen zei ik: "maar hoe doe je dat dan, als je wat organiseert, dan bezorg je papieren in het dorp, hoe doe je dat dan?" Ja dat hebben we in ons hoofd! Dus ik zeg: "schrijf even op wat je in je hoofd hebt". In ieder geval: op die wijze die ik nu beschrijf kwamen wij op tachtig namen. Toen hebben wij 80 fuchsia's gekocht, zelfs ietsje meer. Toen kwam het telefoontje van het gemeentehuis die wij hadden opgevraagd om een adreslijst, die wij niet kregen, want het was een privacyreglement. Ben ik het ook mee eens hoor, maar het was heel lastig voor ons. Uiteindelijk heeft de gemeente meegewerkt door te zeggen: "je krijgt een geblindeerde brief, die mag je bezorgen." Om een lang verhaal kort te maken: het bleken 185 65-plussers te zijn op de bevolking! Het was nooit bijgehouden. Dus men heeft jarenlang gewerkt met een uitstervende groep, jarenlang, maar heeft er nooit aan gedacht dat er ook elk jaar weer nieuwe 65-plussers ware, daarmee is het ook een gesloten groep geworden en een groep die traditioneel over dingen denkt! Het is niet makkelijk ook met de organisatoren van deze groep, wat ook ouderen zijn, om daar mee te werken, maar wij doen dat met elkaar maar met wat humor. Met die 185 fuchsia's hadden wij gezegd van: "wij gaan een prijs uitloven voor de mooiste/ droevigste/ miezerigste fuchsia. Die hebben wij bezorgd, we hebben een fuchsia-bulletin gemaakt, en het ging natuurlijk uiteindelijk om namen en adressen en een nieuw programma in november. En dat verbreden. Nou, bij het bezorgen kwamen wij op... voor mij was dat ook heel leerzaam hoor, ik ben trouwens ook 65-

plusser, dus ik hoor wel bij de doelgroep... kwamen wij bij mensen uit waarvan wij dachten: "nou, dat waren echt zorgmijdende mensen, geïsoleerd, gordijnen niet meer open, niet meer naar buiten, zulke dingen". Als iemand dat wil, dan moet die dat zelf weten, maar wij hadden wel afgesproken als we wat tegenkwamen waar we geen raad mee wisten, dan zouden we naar maatschappelijk werk bellen. Dat geeft een gerustgesteld gevoel. Maar wij kwamen bij bejaarden, die zeiden van: "leuk", en weet ik veel wat, de fuchsias werden teruggekoppeld, maar er waren ook bejaarden die zeiden: "ja, maar ik ben weg, ik zit de hele zomer met mijn boot op de Oostzee". Ik zeg: "nou, zet hem (fuchsia) maar achterin de tuin of zo, etc. Maar, ik zeg: "wil je ook meedoen met het programma straks?" "Nou, als ik tijd heb wel, ik vind het wel leuk om even een keer wat mensen te leren kennen!"

Dus je komt uit op de traditioneel denkende bejaarden die erg afwachtend zijn en zorg afdwingen daarmee. Je moet een kopje thee voorzetten, "kom we gaan nu even naar lezing of naar een bloemschikactiviteit. En je hebt bejaarden die zeggen: "kom luister, ik wil hier niet de hele middag zitten! Het is mogelijk dat ze kunnen 'shoppen'. We hebben soosbejaarden, we hebben wat over veiligheid of gezondheidspreventie. Dan denken ze: "och, daar ga ik even heen", dan kunnen ze voor die anderhalf uur blijven hangen, eventueel nog blijven hangen in de soos, en ze kunnen ook weer weg! Ze kunnen ook de hele middag komen, maar we hebben gezegd: "de polen zijn: 1) autonome shoppende bejaarden, die af en toe even wat mensen willen zien, en 2) inderdaad de zorgopeisende en consumptieve bejaarden. Dat is verdomd moeilijk organiseren hoor! Want, uiteindelijk zullen in dit dorp ongeveer 20-30 van de 180 meedoen. Dan heb je al een hele grote respons-core. Ik put een beetje uit mijn eigen praktijk. Ja, en dan kom je op deze groepen uit! En dit moet op één middag, want wij kunnen niet meer betalen. Dus hoe kun je deze groepen... Nou, wij hebben hier daarvoor dus de 'shop'-manier bedacht. Dat is mijn verhaal over de kenmerken van ouderen. (30:30)

- 4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*

Participatie

- 5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

a. *aantal betrokken personen?*

De dorpsadviescommissie, dat zijn er ruim twintig. Je kunt het precies even op internet nakijken, daar staat de hele namenlijst. *Maar dat zijn dezelfde mensen als in de coöperatie?* Ja, de hele dorpsadviescommissie draagt de coöperatie. Ja, het coöperatievoorstel... Je moet je zo voorstellen, dat de dorpsadviescommissie in vier afdelingen uiteenvalt. De ene afdeling houdt zich met de toekomstvisie van Meeden bezig, de ander met zorg en dingen voor senioren met name, maar ook andere dingen. Maar, dat zijn de onderafdelingen, die doen alleen wat goedgekeurd is in de hele afdeling! De hele dorpsadviescommissie is verantwoordelijk voor alles! *Ah, op die manier!* En als wij dus een dorpscoöperatie-voorstel doen, dan moet die afdeling van de dorpsadviescommissie dat wel eerst voordragen aan de hele commissie. Als die in meerderheid "ja" zeggen, dan mag het er komen. *Kunt u ook zeggen wat het aandeel ouderen is in de coöperatie?* Daar vraag je me wat! *Kunt u een schatting maken, ongeveer?* De helft, vanaf 50 jaar ongeveer de helft, misschien ietsje meer nog! Maar er zitten ook behoorlijk wat 65-plussers. (21:52)

b. *maatschappelijke doel?*

c. *baat/ nut?*

d. *welke visie/ werkwijze?*

- 6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

Zie eerder.

a. *serieus genomen?*

b. *Imago?*

c. *positieve rolvoorbeelden?*

- 7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

De dorpscoöperatie gaat er van uit dat ouderen participeren tot ze in de kist liggen! *De rest van hun leven?* Ja, en dan naar inzet en vermogen en als volwaardig burger. En volwaardig burger ben je óók als je in een rolstoel zit, maar nog wel de telefoon kan opnemen... *ja natuurlijk...* dus ik wil alleen maar zeggen: op zoek naar wat ze tegenwoordig mooi 'restcapaciteit' noemen. Alle capaciteiten ten behoeve van elkaar inzetten. Wij hebben nog niks uitgeprobeerd, dus ik kan niet uit de praktijk iets zeggen, maar ik denk dat die filosofie er achter zit. Daarbij komt dat de overheid en de zorginstellingen zich terugtrekken en het weer heel duur gaat worden, dus dat zijn motivaties (stimulansen) om onze onafhankelijkheid vast

te houden en onze behoefte aan privacy en zelfstandig leven vast te houden door op afroep en in organisatiekringen om elkaar heen beschikbaar te zijn. En, ook niet exclusief of zo hoor, maar dat illustreert een beetje de gedachte, worden er in Meeden door de corporatie 60 appartementen gebouwd, er wordt heel veel afbraak gepleegd. En toen hebben wij gezegd, de visiewerkgroep, die op advies van Klumper modellen van andere plaatsen hadden gezien, om appartementen boven alle voorzieningen, Breede school, in een langetermijnvisie dan is het 2025. Dus dat moet stap voor stap. Toen hebben wij gezegd van: "wat is dan eerst nodig?" Nou, nu komen die 60 appartementen, stel nou dat we een project kunnen krijgen, daar zal ook wel wat subsidie voor zijn, dat is ook niet exclusief, dat we één appartement vijf jaar huren om te proberen. Dan maak je van dat appartement, dan moet thuiszorg meedoen, dan maken wij daar een voorpost van voor de nachtverpleging in, maar we maken de twee slaapkamers richten we als ziekenboeg in, voor mensen die niet al te ernstig ziek zijn, en niet meteen naar verpleeghuis hoeven. Wij combineren dan thuiszorg en de mantelzorg; de vrijwilligers die zijn er wel in het dorp hoor. Die krijgen in die flat hun voorpost en van daar uit kunnen ze ook naar elders in het dorp. Die twee slaapkamers daar kan ook iemand komen die in het dorp woont en even verzorging nodig heeft. Het is al 100.000 keer bedacht, maar dat idee hadden we óók. Daar is iedereen ook wel heel enthousiast voor. Het is eigenlijk heel simpel en als dan hier in het dorp iets nieuws gebouwd is ('dan is het 2025'), dan kan die flat weer gewoon een flat worden! (37:30)

a. *lengte van verbintenissen?*

Zie begin vraag 7: tot aan de kist

b. *inzetbaarheid?*

Hoe vaak per week? Kijk die nieuwe generatie, weer die polen, die willen zich niet binden. Er is bij de traditionele groep ouderen, ik chargeer nu heel erg hoor, stereotiepen, dus de waarheid zit in het midden, maar bij de consumptieve traditionele ouderen is het weggeprogrammeerd. Dus die zijn al gehospitaliseerd in mijn ogen. Die mochten helemaal niets meer doen, zo van: "hoe durf je wel zelf je thee in te schenken, want daar zijn wij toch voor!" Overdreven gesteld, maar het is wel een beetje zo. Bij de nieuwe aantredende ouderen, ik herken dat zelf ook wel, is het zo dat ze zich niet willen binden. Die zijn heel actief, van er is van alles nog te doen. Maar die willen wel helpen, ad-hoc. Dus kortstondig. Dus dat je oproepsysteem krijgt. Dus, een continue principebeschikbaarheid, via oproep om tegemoet te komen aan iedereen. Wij hebben nog een aantal mensen in het dorp, ook 65-plussers, die wel heel veel vrijwilligerswerk doen hoor. En weet je waar dat vooral zit: in de gereformeerde kerk. Ik denk een goede sociale controle? Bij alles. Tot mijn spijt moet ik zeggen dat dat vanuit een andere doelgroep is, maar de beste samenwerking in aantallen is daar. Een praktisch idealisme. Ik vrees ook dat het daar misgaat hoor, want de kerk loopt wel leeg. (40:30)

c. *voldoening?*

Zie eerder: naar deskundigheid en naar wat je leuk vindt.

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Dat heeft u ook al een beetje genoemd. Hier in het dorp is het een kwestie van erop afgaan! *De huiskamergesprekken.* En we hebben ook een dorpsbeheerder. Dat is wel iets, de ouderen maken daar gebruik van voor incidentele hulp: de heg laten knippen, gras laten maaien, etc. *Daar wordt goed gebruik van gemaakt?* Nou, wij willen wel dat het meer gebeurt, maar er wordt wel gebruik van gemaakt. De tv-zenders programmeren, dat soort dingen, dat gebeurt wel. Klachten doorgeven, telefoneren naar de woningstichting, enzovoort. (41:18)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

a. *tijdsduur?*

b. *nadruk proces?*

c. *leerervaringen?*

d. *betrokkenheid van actoren?*

e. *transparant proces?*

Waardering

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

Ik vind met de kinken in de kabel die ik net beschrijf, ik vind dat de gemeente zelf erg initiërend is. Aanmoedigend. Ze creëren natuurlijk ook wel een dorpsadviescommissie, die zich ook dan tegen hen keert, maar dat is nou één keer het krachtenveld tussen maatschappelijk initiatief die ze opgeroepen hebben, en de overheid. Uit dat krachtenspel

hoort het ook voort te komen! Ik vind de gemeente Menterwolde, qua sociaal beleid, in het kader van de WMO waar we nu mee zitten enzovoort, ik vind dat die zich goed gehouden hebben. (42:34)

- a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*
- d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

Ik denk meer een vorm van delegeren dan samenwerken!

- e. *→ wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

Zij hebben de dorpsadviescommissie opgericht en zijn aanmoedigend/ initiërend, maar nu impasse (zie eerder)

- 11) *Is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Ja, ik vind wel dat het afhankelijk is van enkele personen. Dat vind ik zélf ook heel vervelend. Ik heb in het begin gezegd ik wil het 2-3 jaar doen; ik vind het ook heel erg leuk wat verschillende dingen te doen. Ik voel mezelf niet oud hoor, maar op mijn leeftijd is het heel leuk om verschillende hoofdstukken nog te doen. Nou heb ik straks bijna vier jaar dit gedaan, en dan wil ik ook wel weer wat anders! Ik gun mij dat nou een beetje. Nu merk ik wel, ik heb aangekondigd dat ik in januari er mee op wil houden, dat het vervelend gevonden wordt, niet op mij, maar ik ben wel een heel erg doener en doorpakker. *En die zijn moeilijk om weer te vinden?* Ja, en dat vind ik vervelend. Dan denk ik: "heb ik dat nou zelf opgeroepen?" Er zijn nu hier vier jonge vrouwen, dat blijken ook enorme doorpakkers, daar heb ik de hoop een beetje op gevestigd. *Ook bij de andere initiatieven waar ik geweest ben, blijkt iedere keer dat het initiatief afhankelijk is van enkele personen.* Ja, kwetsbaar hoor! In normale sociale structuren heb je ook altijd mensen die wat voorop lopen. Dat is bij elk initiatief natuurlijk zo. (44:37)

- 12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

Wij zitten nog in een planstadium, maar wij hebben wel gezegd: op een gegeven moment moet besloten worden "het gaat door" of "het gaat niet door", maar dat proces is nog niet doorlopen dus dat besluit moet nog komen. Pas als besloten dat de coöperatie opgericht wordt, kun je pas zeggen dit is de duurzaamheid. (45:15)

- a. *meerjarenprogramma?*
- b. *toevoeging buurt/wijk?*
- c. *samenhangend programma?*
- d. *hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?*

- 13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

Ook moeilijk te zeggen, omdat nog niet is opgericht, maar is wel de bedoeling! Uiteindelijk kom je op een rode draad uit natuurlijk. Vanuit cohesie in het dorp komen tot zorg voor elkaar!!! En bouwen aan dit dorp, wat altijd in dit dorp in vlagen gebeurd is. Het is ook beoogd doordat de overheid terugtreedt en daarmee de burgers aan zichzelf overlaat. Dan kun je twee dingen doen: 1) je kunt voorzieningen laten wegebben of commerciële partijen afwachten, of 2) je kunt zelf actief het heft in handen nemen. Bijvoorbeeld laatst kreeg ik een brochure van thuiszorg en die boden acht diensten aan. Dat was niet alleen pedicure, manicure en kappen, maar dat was ook hovenier, beveiliging, etc. Thuiszorg wordt met belastinggeld betaald, maar heeft dus kennelijk ook een geprivatiseerde poot. Niet mijn politieke keuze, maar dat moeten alle instellingen in deze neo-liberale samenleving. Stel nou dat dat heel goed georganiseerd is! Dan denk ik van: "ja, waar zijn we nou mee bezig?" Dat is ook nog zo iets, van: dan kun je het kopen! Dat is wel een marktontwikkeling hoor, ook woningstichtingen doen dat steeds meer, dat ze allerlei abonnementen bieden die heel erg lijken in vorm op ingrediënten die in onze dorpscoöperatie voorkomen. *Het wordt een beetje overgenomen eigenlijk?* Ik weet het niet, het zijn parallellen. Misschien is dat wel heel interessant hoe zich dat tot elkaar verhoudt? Het marktaanbod en het maatschappelijk initiatief. *Misschien dat als iets succesvol is bij initiatieven, dat marktpartijen het dan overnemen?* Ja, maar je kunt je ook omgekeerd afvragen: als het goed georganiseerd wordt (door marktpartijen), waarom zullen wij het dan nog organiseren? Wel één ding, ik denk dat als je het over binding hebt en cohesie in een dorp, dat dát nooit cohesie oplevert! Dat maakt de individualisering nóg extremer dan dat je het met elkaar regelt. Ik denk dat je op een mensbeeld uitkomt als je daar je antwoord op zoekt. Misschien iets mindere service, maar dan samen met elkaar geregeld is beter dan een ingekochte service van een afstandelijke marktpartij!

Ik ben ook heel nieuwsgierig hoe jij... oriënteer je je ook op Amerikaanse modellen? *Nee, ik heb geen Amerikaanse cases.* Daar bouwen ze ook van die hele sjeke getto's, heel groot, met allemaal hele dure huizen, daar komen dikke hekken omheen, en met poortjes, daar hebben ze dan toestanden en en... *Echt een gemeenschap dus.* En ze lopen parades, er zijn zwembaden, sportvelden, etc. Er is altijd wat te doen! Maar dat is markt: dat organiseren ze niet zelf, maar dat zijn kennelijk rijke ouderen die net zo consumptief zijn ingesteld als wat ik net beschreef bij de traditionele groep hier. En die kopen hier hun consumptieve verzorging. Dat is geen coöperatie, maar hoe noem je dan zoiets? Een getto of verzorgingsgetto? Met entertainment. *Dat kan ook alleen maar in Amerika!* Nou, er zijn mensen die dat hier ook willen. Je hebt ook van die wijken voor ouderen, en ook daar kun je je inkopen, dan heb je ook een beetje zoiets. Je krijgt dan wel dat de hele verticaliteit van de samenleving er uit gaat, dus dat het homogene groepen worden. Nou lijkt mij niks vreselijker, maar dat heb ik mijn hele leven al gehad, dan dat je in een straat woont waar het homogeen is. Dat had je vroeger heel veel: in Groningen in de Grunobuurt wonen alle spoorwegambtenaren, in die buurt wisten ze van elkaar hoeveel ze verdienden, dat vonden ze toen wel heel veilig allemaal, maar het lijkt mij doodsaai. Maar tegenwoordig heb je van die wijken waar water en villa's aan elkaar gekoppeld zijn, dat is heel erg in momenteel, dat is niet veel anders! Dat zijn erg homogene wijken. *En allochtone wijken in grote steden.* Ja, het zijn allemaal toch een soort getto's. Ik ben zelf een stadler en ik zou zelf graag in de binnenstad wonen, in een straat waar ook alle studenten wonen en waar levendigheid is. Alles door elkaar jong en oud, rijk en arm, etc. En zo hoort een straat te zijn vind ik! En dat is denk ik ook het antwoord op zelf doen. Want ik heb ook die 'seniorengenoschappen' in Duitsland bestudeerd op internet, ik wil er nog een keer één bezoeken, daar was ook wel iets van 'al die oudjes bij elkaar'. Daarom geloof ik zélf ook wel in wat wij hier doen, die verticaliteit óók in leeftijden. Daar begon jij inderdaad mee. *Ja, in de andere dorpen waar dit project van de NPOE loopt gaat het om alléén ouderen.* Ja, daar moet ik zelf niet aan denken, al die 65-plussers. *Ja, ik heb ook een case in Zutphen, 'Derde Fase', waar ouderen met elkaar hun levensloop kunnen volbrengen, met een antroposofische visie.* Ja, ik denk pas op die leeftijd... daar gaan ze natuurlijk ook naar elkaar de confrontatie en zorg(?). Ze willen geestverwanten kennen om zich heen. Dat lijkt me ook heel benauwend. Stel je voor dat je allemaal mensen om je heen hebt die vinden dat je gelijk hebt! (55:35)

a. *impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?*

b. *Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen*

14) *hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Ik denk een crisis! Ja, dat klinkt ook heel cynisch. *Een crisis is daarvoor nodig, hoe bedoelt u?* Daar moet je wel even bijzetten dat het een cynische opmerking is. Soms denk ik dat wel, maar het is ook een cliché. Ik vind het ook een beetje een idioot en goedkoop antwoord wat ik geef, maar toen de sneeuwstorm was, waren de mensen heel erg verbonden met elkaar, dat was in de jaren zeventig. En als er ergens brand is in het dorp, dat gebeurt incidenteel natuurlijk, dan weet je niet half hoe in het dorp gerend en gevlogen wordt om mensen te helpen! *Als er echt een noodzaak is, zeg maar?* Ja, de consumptiemaatschappij, de prestatie maatschappij, de geldverdien maatschappij, de geïndividualiseerde maatschappij waar je zo het mensbeeld aangereikt krijgt van: jij moet een auto hebben, jij moet een goede conditie hebben, jij moet met modemerken op je kont lopen, jij moet, enzovoort. Anders ben je een beetje een zwakbegaafd, achterlijk type in deze maatschappij. Dus waar jou gedictieerd wordt... alles wat je 'moet' kost een smak geld. Je moet zó leven, enzovoort. Dat alles maakt het dat iedereen een beetje met een individuele wedloop bezig is. Dat merk ik aan mijn kinderen, die toch ook wel heel erg gefixeerd zijn op wat ik nu vertel. Ik maak er wel cabaret van, dat weet ik wel, dus de waarheid ligt in het midden, maar ik vind toch dat dat zo is. Ik merk het ook hier in het dorp. *Maar zodra er dan een crisis is, dat ze dan bij elkaar komen.* Ja. Ik heb ook nog wel een ander voorbeeld, dat als je een groot feest met elkaar organiseert. Waar ook langzaam maar aan de motivatie van het volk steeds toeneemt. Wij hebben dat een keer gehad: 650 jaar Meeden, toen was er een middeleeuws feest georganiseerd en het was wonderlijk, de band wordt hoe langer hoe dikker en ik heb ook nog nooit zo'n mooi feest meegemaakt. Het was onvoorstelbaar! Het is bijna dat het dorp dan uit zichzelf treedt bijna. *Dus eigenlijk bij ingrijpende gebeurtenissen?* Ja! Eenmalig en ja. Ik vind het... Ik weet niet wat voor antwoorden je bij andere cases hebt gekregen, misschien bij zo'n groep antroposofen, dat zijn intrinsiek gemotiveerde mensen, die zullen daar ook met onderlinge afspraken en banden en controles die ze hebben daarvoor gaan. Maar, hier in het dorp is dat een héél

moeilijk punt! Ook de simpelste vraag: wil jij even meehelpen iets bezorgen, daar krijg je heel veel 'nee'-antwoorden op. (59:52)

Interview: Rudie Somohardjo, Javaanse woongroep (Groepswonen allochtone ouderen)

Hoe ben je zo beland bij het onderwerp 'woongroepen'? *Ik studeer Planologie, en ik bestudeer voor mijn afstudeerscriptie hoe de rol van actoren kan bijdragen aan het vergroten van de participatie onder ouderen in de stedelijke vernieuwing. Ik bestudeer daarvoor verschillende cases, en één daarvan is 'Groepswonen allochtone ouderen'. Ik heb volgende week ook een interview met Nico van den Dool...* Ja, daar heb ik samen mee opgetrokken... *En ik heb verschillende andere cases ook door heel Nederland.* Maar zelf kom je toch uit Groningen, dat is ook ene grote stad. *Ja, maar ik heb niet echt op internet geschikte cases gevonden; ik zoek burgerinitiatieven waarbij ouderen betrokken zijn en ook een raakvlak heeft met stedelijke vernieuwing. En daar zijn er niet zoveel van, die combinatie! Oké, steek maar van wall!*

Kunt u misschien even vertellen wie u bent, en wat uw rol is bij Groepswonen Allochtone Ouderen? Goed. Ik ben Rudie Somohardjo Ik kom zélf uit Suriname, sinds 1975 zit ik hier, ik ben vanaf de onafhankelijkheid van Suriname hier gekomen. Je weet, Suriname bestaat uit verschillende etnische groepen. Je hebt een afro-Surinaamse groep... Wat denk je wat ik zelf ben? *Ik denk Aziatisch?* Ik ben Javaans, van de contractperiode na de slavernij. Toen zijn de Hindoestanen daar naartoe gebracht, Chinezen en Javanen vanuit Indonesië. Ik ben een nakomeling van die contractanten. Nou zit ik ondertussen al ruim dertig jaar hier in Nederland. *En dat bevalt goed?* Ja, anders zat ik hier niet, haha. Ik kwam op jeugdige leeftijd hier naartoe, dat is ook apart. Een verhuizing van een derdewereldland naar een wereldstad, toch, Rotterdam. Zélf kom ik uit het welzijnswerk, en vanuit dat welzijnswerk houd ik me bezig met groepen. Voornamelijk... Ik zit nu vanuit de Surinaamse doelgroep hier. Mijn organisatie: Surinaamse Participatie en Integratie Rotterdam (Spirit), en ik hou me nou ondertussen óók bezig met Javaanse ouderen.

En ja, op een gegeven moment... je denkt heel lang van: "we gaan ooit terug!" Totdat je merkt van: "we gaan niet meer terug!" We begraven onze doden hier, kinderen worden groot hier, je krijgt kleinkinderen. Je trekt de conclusie: we moeten iets leuks toch gaan zoeken voor de ouderen, van gezellig bij elkaar. En zo kom je dan in contact met de woongroepenwinkel, je komt in contact met Nico v/d Dool, je gaat een aantal dingen bekijken samen met ouderen. Zo is dat een beetje aangewakkerd. En in het jaar 2000 is het gelukt om een woongroep te realiseren. Dat betekent dat je in een Nederlandse setting, een grote locatie, dat je een aantal Javaanse Surinamers daar bij elkaar brengt en naar behoefte... als zij behoefte hebben aan hun eigen taal of eigen mensen te praten, dat die omgeving gecreëerd wordt. *Dat het soortgenoten zijn van elkaar?* Ja.

En wat was uw rol daarin precies, want u bent opbouwwerker heb ik begrepen? Ja, ik heb samen met Nico... Nico was initiëerder, wees aan, en ik was meer vanuit de samenlevingsopbouw, ging ik kijken naar de interesses van de mensen. Het is natuurlijk een heel begeleidingstraject, fulltime-werk. Ja kijk, je probeert mensen iets nieuws in te brengen: een woongroep. Ik bedoel, dat begrip moet je introduceren aan de mensen, daarbij breng je mensen naar een nieuwe situatie. Kijk, die mensen wonen verspreid in oude wijken in Rotterdam, in de vooroorlogse wijken, een beetje etagewoningen. Nu moeten ze daar in een 'woonzorgcomplex', wat houdt dat in? En daarbij, mensen zijn ook niet gewend om van een oude stadswijk, ik noem maar iets hier in Kralingen, naar een nieuwe wijk te gaan als in Ommoord. Er zitten heel wat actoren in het spel. En mijn rol daarin is om die groepsprocessen, groepsdynamica, overdraagbaar te maken. *Dat de mensen in de groepen op elkaar aansluiten?* Ja. (6:00)

Actualiteit

1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Waarom was het nodig de woongroep te starten, ging daar iets aan vooraf? Je zag dat mensen toch, ze hadden hun huisvesting natuurlijk, maar je ziet toch mensen vereenzamen, ze komen in een soort isolement terecht. Mensen rekenen op kinderen, maar kinderen komen ook niet vaak op bezoek. Kinderen raken ook verwesterd. Kinderen hebben ook hun eigen zorgen en hun eigen gezin. Je zag de ouderen eigenlijk, ze zeiden dat niet hard op, maar je voelde van: "hé, ze raken in isolement". Daarbij, de zorg, daar raakten ze ver verwijderd van, want ze dachten dat de zorg bij hun kwam, maar je moet ook een beetje naar zorg toegaan! Al dat soort dingen maakt van: je moet gaan nadenken over, toch als je over je welbevinden wil praten, dat je over al dat soort dingen moet nadenken. En, gelukkig is er heel veel aandacht voor de senioren burgers nu! Ja, de laatste tijd is er veel over ouderen, over senioren, men wil toch dat de zorgkant goed... Maar, voornamelijk zorgen dat mensen een prettige oude dag... Kijk, als mensen het sociaal niet leuk hebben, gaat hun gezondheid ook achteruit! *Ja, dat geloof ik ook wel!* En ja, als de gezondheid achteruit gaat hebben de mensen ook geen plezier

in het leven. Als je alleen maar naar de huisarts, naar het ziekenhuis op en neer gaat; dat is ook geen leven! *Nee, zeker niet!*. (7:58)

2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Ja, ik denk... ja, wat kun je als voordeel noemen? Het is in ieder geval dankbaar werk. Een nadeel is dat je toch die hele bureaucratie, die hele formaliteit, als je dat moet uitleggen aan mensen in een achterstandssituatie, die én analfabeet zijn én al een hele achterstand hebben in de hele technologische ontwikkeling... *Ja, dan hoopt het zich op inderdaad...* dat is een accumulatie. En als je dan niet geduld hebt... Ik bedoel sommige mensen willen binnen tien minuten, willen ze een gesprek afronden. Maatschappelijk werk is daar bekend om! *Ja?* Ja, je wordt toch geacht binnen tien minuten een cliënt de deur uit te werken. Maar, of het een nadeel is, dat hoort bij het werken met ouderen (de tijd er voor nemen). Als je dat niet in de gaten hebt dan houd je het niet lang vol. (9:21)

3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Bij Javaanse ouderen is dat moeilijk voor! Het is een vreemde situatie... *Ja, maar dat geldt ook wel een beetje voor alle ouderen misschien?* Ja, het eigene, het vertrouwde, dat geldt denk ik wel voor alle ouderen, die het eigene en vertrouwde verlaten en laten we zeggen och een stap in het donker nemen. Dat is wel beangstigend voor vele mensen, ook de ouderen. (10:09)

4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*

Zie eerder

Participatie

5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

a. *aantal betrokken personen?*

Hier bestaat de groep nu uit twaalf huishoudens. (10:32)

b. *maatschappelijke doel?*

Zie eerder + interview Nico v/d Dool

c. *baat/ nut?*

Zie eerder + interview Nico v/d Dool

d. *welke visie/ werkwijze?*

Zie eerder + interview Nico v/d Dool

6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

a. *serieus genomen?*

Zie eerder

b. *Imago?*

Zie eerder

c. *positieve rolvoorbeelden?*

7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

Wat zijn de taken van de bewoners van de woongroepen? Want het is ook een burgerinitiatief, wat is de rol van deze burgers (geweest)? Kijk, als het om het Nederlands model gaat, een woongroep heeft een voorzitter/ secretaris/ penningmeester, maar dat is anders bij een Javaanse woongroep werken die functies niet bij onze mensen. Er ontstaat een soort van natuurlijk leiderschap, en die verdeelt dan weer de taken. En ja, heel vaak is het contact met ons, want wij hebben het project zodanig gekaderd binnen vrijwilligerswerk, dat er vrijwilligers op roosterbasis ingezet worden, op het moment dat we problemen hebben met formaliteiten, formulieren. Dan komen ze bij die vrijwilliger en die vrijwilliger heeft weer contact met mij. Zo is die afstelling. Het is niet dat, zoals in een Nederlandse context, een voorzitter/ secretaris/ penningmeester, nee! Het is gewoon... Ik bedoel natuurlijk leiderschap, een vrouw, een man, die stuurt aan, maakt afspraken van: "hé, het is jullie beurt om de gemeenschappelijke ruimte schoon te maken!" Wie gaat lekkers klaarmaken, dat soort taken worden gemaakt. En natuurlijk vanuit wooncentrum Laurens (?), de accommodatie waar de mensen zijn, daar zijn er ook faciliteiten. Op het gebied van recreatie, excursies, dat soort zaken. *En wat zijn nu de werkzaamheden van de bewoners, of hebben die niet echt vaste taken?* Nee, onderling worden er gewoon taken verdeeld eigenlijk. Het is meer een groepsverantwoordelijkheid; het collectief is verantwoordelijk voor de gang van zaken. En die individualisering is niet zo van: jij doet dit, jij doet dat. Nee, het collectief draagt de verantwoordelijkheid. Gelukkig maar! (13:00)

a. *lengte van verbintenissen?*

b. *inzetbaarheid?*

c. *voldoening?*

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Wij hebben vanuit het welzijnswerk voorlichtingsactiviteiten/ ontmoetingsactiviteiten in de trefcentra, en dan hebben de ouderen hun eigen activiteit. Zo maak je ook een praatje van: "hoe denken jullie jullie oude dag door te brengen?" Heel lang wordt volgehouden: "we gaan terug naar Suriname!" Maar op een gegeven moment realiseren ze zich van: "nee", en dan horen ze ook van anderen. Dan organiseren wij uitstapjes naar andere bestaande woongroepen, dan gaan we kijken. En dan gaat het licht een beetje branden bij de mensen. *Dan krijgen ze interesse?* Ja, en overigens we hebben radio-uitzendingen, mensen luisteren naar ons vaak. Wij hebben ook televisie-uitzendingen, mensen kijken naar ons op de lokale zender uiteraard. Dus, via de media, onze eigen netwerken, bereiken we de ouderen. Gelukkig hoor, dat wij onze eigen radioprogramma's hebben in de Javaanse taal. Ja, wij hebben direct contact met de doelgroep, met de achterban. *Ja, dan spreekt het ook inderdaad aan, in de eigen taal, zodat zij het begrijpen.* Ja, kijk de mensen onderschatten toch wel vaak een medium als de radio. Voor deze ouderen is de radio nog steeds het belangrijkste medium. *De radio, belangrijker dan televisie zelfs?* Ja, natuurlijk! Televisie verstaan zij niet! *Ooh, natuurlijk.* Ja, en juist het radioprogramma wat uitzendt in hun taal, en voorlichting brengt in hun taal, muziek afdraait, daar zijn ze wel op afgestemd. En ja, op internet kunnen ze natuurlijk internet-radio ontvangen, maar ouderen kunnen niet omgaan met ouderen. Althans, onze ouderen. Hoewel er nu in ouderencentra vaak cursussen zijn. Dan kunnen ze daar een beetje shoppen, heel leuk is dat. (15:45)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

a. *tijdsduur?*

Ik zeg altijd zo'n groepsproces heeft jaren geduurd. Ik had zelf gezegd, ongeveer met voorlichting, praten, begonnen in 1996. De echte realisatie was in 1999. Dus 3-4 jaar voorbereidingstijd. *Dat valt nog mee op zich vind ik!* Ja, nu wonen de mensen er dan, Nou ja, het is kleinschalig, dus het valt nog mee. Maar, mensen onderschatten de voorbereidingstijd. Mensen willen heel gauw een groep bij elkaar, maar dat gaat niet. En ja, zolang er nog mensen zijn die behoefte hebben aan woongroepen... *Ja, zolang er nog vraag naar is natuurlijk.* Ik heb een model, Nico (v/d Dool) zal het wel uitleggen, hij heeft een 'harmonica-model' ontdekt, dus naarmate de groep kleiner wordt passen de faciliteiten zich daarop aan. En je hebt een 'stippel-model' dat wil zeggen, de mensen wonen gestippeld (verspreid) over de gehele accommodatie. Maar, óns model is: als er geen Javanen zijn die behoefte hebben, dan wordt de ruimte gewoon verhuurd. Dus, sowieso zijn er geen financiële consequenties. Maar je hebt wel nu, heb je woongroepen (niet-Javaans) die dat financiële risico op zich nemen. Als er geen animo is, zijn ze gezamenlijk verantwoordelijk voor die lege plek. Bij ons niet! Dus bij ons, wordt als er een woning vrijkomt, wordt aan ons voorgelegd: "hebben jullie iemand op jullie lijst?" Als die persoon "ja" zegt dan is het voor de woongroep, als die "nee" zegt dan wordt het in de woningkrant gezet. (18:04)

Kunt u ook wat vertellen over de locatie, wat voor soort gebouw is het? Ja, het is in elk geval een nieuwe woonwijk, de Prins-AlexanderPolder, in Ommoord is dat. *Dat is echt nieuwbouw.* Nou, het is een flatgebouw geweest, dat bestaat uit ruim 300 woningen. In dat flatgebouw zijn de mensen dus 1-op-1, dus naast elkaar of tegen elkaar. Dat de mensen toch een soort van buurt hebben van een zelfde etnische afkomst. Verspreid over de etage. *Dat binnen het gehele gebouw een soort buurt wordt gecreëerd voor de Javanen, het zijn niet alleen Javanen?* Nee. (19:00)

b. *nadruk proces?*

Zie eerder: ja. Ouderen, en analfabeet, dus kost veel tijd.

c. *leerervaringen?*

Jaaa, absoluut! *Kunt u een paar noemen?* Een leerervaring is: we moeten niet denken dat omdat het dezelfde etniciteit is, dat het ook een zelfde groep is. *Ooh, dat is een goeie!* Dezelfde interesses. Kijk, je kunt wel een Javaan zijn, maar je kunt een Javaan uit de stad zijn, Javaan uit het district, enzovoort. Je kan een ontwikkeld Javaan zijn, een ongeletterd Javaan zijn, een landbouwer. Dus, je moet niet te veel denken van ze hebben direct dezelfde interesses, omdat het toevallig allemaal Turken zijn, of allemaal Marokkanen of Javanen. Nee, er zijn heel wat verschillen en dat moet je allemaal proberen... Dan heb ik het nog niet eens over geloof: je hebt christelijke Javanen, islamitische Javanen, etc. Dus dwars door alle verschillen moet je proberen een groep te vormen. Groepsproces, groepsdynamica. En dat kan soms tot hele lastige toestanden leiden hoor! *Ja, want er is nou één Javaanse woongroep in Rotterdam, of zijn er meerdere?* In Rotterdam één, en er

zijn drie in ontwikkeling. Dus een goed voorbeeld doet goed volgen. In Den Haag zijn er twee tot drie; dus het groeit! Alleen mijn leerervaring is: maak een strikte scheiding tussen die groep als Javaanse Surinamers en het geloof, de religie. Dat willen ze heel erg privé houden. Dat is moeilijk hoor! *Hoe bedoelt u 'privé houden'?* Kijk, bijvoorbeeld je hebt nu groepen die zeggen: "één van de voorwaarden van gemeenschappelijk wonen is, wij willen een gebedsruimte." Dan heb je een probleem, want kijk, als je een gemeenschappelijke zaal hebt waar mensen bij elkaar komen, en de moslims komen en die claimen van dit is een gebedsruimte, dan sluit je andere activiteiten uit! *Dus je moet eigenlijk de moslims bij elkaar hebben in een woongroep?* Ja, je moet dus zeggen van: "nee, het bidden moet je op een andere plek doen, of in je eigen huis, of in de moskee." *O, dat kan ook ja!* Maar heel wat woongroepen stuiten nu op dit probleem van, of het nu Turken of Marokkanen zijn, van één van de voorwaarden is een eigen gebedsruimte. En dat maakt het voor woningcorporaties lastiger. Mijn uitgangspunt is: het geloof laat ik even privé! Mij gaat het er in de eerste plaats om: samen het land Suriname, samen het Javaan zijn, de cultuur beleven. En het geloof blijft gevoelig. Dus dat is een beetje mijn leerervaring als het gaat om toch ook het omgaan met ouderen. Toch heel wat verschillen.

En ook, niet negatief hoor, de ouderen hebben natuurlijk ook hun uitlaatklep nodig. Ze zijn ook geprikkeld... ja, op je oude dag kom je toch jezelf tegen en je denkt van... en dat kan je dan afreageren op andere leden van de woongroep, je kan het afreageren op de begeleiders... *een beetje een klankbord?* Jaaa, soms is het té zwaar voor degene die het proces leidt. Kijk, het is niet leuk als ouderen gefrustreerd zijn en dat op jou afreageren. *Ja, hoe ga je daar mee om dan?* Nou ja, je moet dat in de gaten houden van: dat is iemand die aandacht nodig heeft, wil zijn of haar ei kwijt, zo iemand reageert zich af op jou. Dat is niet persoonlijk naar jou toe bedoeld. *Maar, het moet er gewoon even uit inderdaad.* Al dat soort dingen.

Maar er zijn heel veel problemen met de ouderen. Ook in ons werk richten wij ons op de ouderen... we zijn nu als de stichting SPIRIT (zie eerder) organiseren wij inlooppromerenten. Een dagdeel, nog niet eens een woonproject, brengen wij ouderen naar zorgcentra. Dat zijn inlooppromerenten... *Dan kunnen ze kijken of zij daar later ook heen willen?* Ze blijven de hele dag daar, er wordt hen een programma aangeboden: ze eten en koken daar, maken het gezellig. Ondertussen proeven ze de sfeer van een wooncentrum. De mensen daar kunnen proeven wat is Javaans eten. Dat noemen we dan inlooppromerenten. We hebben voor de hindoestaanse Surinamers hier in Rotterdam de groep 'alalroe'(?), voor de afro-creoolse groep hebben wij 'lobina labasinesie'(?), overal in Rotterdam zijn we bezig om kernen neer te zetten waar ouderen een dagdeel doorbrengen met allerlei activiteiten. Hetzij samen zingen, ze krijgen muzikles. *Dat is dan wel weer een win-winsituatie?* Ja ja, ze koken en eten samen. Vanuit het wooncentrum krijgen ze dan allerlei activiteiten aangeboden. Ondertussen kunnen ze kijken, misschien over vijf jaar ga ik hier wonen! Het is ook een onderdeel van de zorg naar ouderen. Inlooppromerenten. En dan ook de relatie met indicatiestelling, want je weet dat ouderen geïndiceerd zijn. Van daar kan je dan vanuit de ziekteverzekering, kun je de verzekering aanspreken voor bepaalde budgetten. Je weet een persoonsgebonden budget al dat soort dingen te maken met ouderen, met gehandicapten. Mensen die zorg behoeven. Dat is een hele systematiek, ja. (37:58)

d. *betrokkenheid van actoren?*

e. *transparant proces?*

Waardering

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

Heeft de gemeente ook invloed gehad op dit initiatief? Ik moet zeggen, we zijn goed geholpen. Als we een subsidieverzoek indienen voor aankleding van de woningen, dan ja... We zijn echt goed... Als het gaat om ouderen dan is de overheid heel mild wat dat betreft. Ik bedoel, als je een project indient word je goed geholpen. Ik mag niet klagen! Ook woningcorporaties hebben goed bijgedragen, zijn heel erg coulant geweest. Dus allemaal hele goede ervaringen gehad met de woningcorporatie. Toen heetten ze nog 'Maatanker'(?). Ook de deelgemeente heeft bijgedragen, hun hulp aangeboden. We hebben ook ons aangeschreven, want ze hebben ons geholpen. Monuta (uitvaartverzekering) heeft laatst een donatie gedaan. Nee, wat dat betreft... Kijk, als het gaat om individuen met problemen, met bijvoorbeeld de sociale dienst, dan is het een andere discussie weer. Maar, als het gaat om het project, de woongroepen, het groepsproces, ja dan kunnen we... toen we de opening wilden verrichten was het een

telefoontje naar de wethouder voldoende om hem te hebben op de officiële opening. Hij was echt bereid om het te doen. *Dat kan natuurlijk ook wel goede reclame zijn voor hem, misschien met de verkiezingen of zo in zijn achterhoofd?* Het was geen verkiezingstijd, maar ik vind wel dat dit soort van projecten goed in de smaak vallen bij de overheden! (20:55)

- a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*
- d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*

Niet gevraagd, maar neig zélf het sterkste naar 'zelfbestuur', aangezien de overheid weinig invloed heeft gehad op het project, ondersteunt wel, maar het is echt iets van de bevolking!

- e. → *wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

Zie boven aan deze vraag: dit soort projecten vallen goed in de smaak, worden goed geholpen.

- 11) *is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Tenzij dezelfde uitgangspunten gehanteerd worden kan het overgenomen worden! *En wat zijn dan die uitgangspunten?* Nou, bijvoorbeeld veel geduld hebben bij de omgang met ouderen. Niet denken van: "ik begin vandaag en morgen wil ik resultaat!" Dat is een jarenlang proces. Goed omgaan, goed luisteren naar de ouderen, de zaak niet forceren. Als ouderen een pas op de plaats maken, moet je ook een pas op de plaats maken. Het is wel overdraagbaar, het kan makkelijk door anderen, maar de communicatieve vaardigheden, het omgaan en het inlevingsvermogen naar de ouderen; als je dat kan brengen kun je altijd de zaak trekken. (21:53)

- 12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

- a. *meerjarenprogramma?*

Ja, het is een meerjarenprogramma: levensloop afmaken met soortgenoten.

- b. *toevoeging buurt/wijk?*

Jawel, Ommoord (waar nu Javaanse woongroep is) was altijd een witte wijk. Dus toen de Javanen daar kwamen, dan hebben we het over 1999, werd het daar een beetje meer multicultureel, meer een heterogene groep. Dus dat heeft zeker toegevoegd aan e deelgemeente. *Misschien een beetje leven in de wijk ook.* Ja, toen wij onze opening hadden kwamen we met Gamalang (?), speciale Indonesische instrumenten en Javaanse klassieke dans, Javaans eten, dat soort dingen. Dus het heeft wel een toegevoegde waarde. In het begin waren de witte bewoners nog argwanend, van: wie zijn ze? Maar, de mensen zijn dichter naar elkaar gaan groeien. *Mooi te horen!* (23:07)

- c. *samenhangend programma?*

- d. *hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?*

- 13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

- a. *impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?*

- b. *Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen*

Al gehad, zie vraag 12

- 14) *Hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot? Wat is daarvoor nodig?*

Nou, dit initiatief van de woongroep Javaanse ouderen kan verder uitgewerkt worden. Ik denk ook dat het goed is, dit model wat gedaan is. Misschien... Kijk, de bezigheid van wat ouderen zelf leuk vinden moet nog een beetje dichter bij in de buurt zijn. Een tuin, of boerderijachtig iets. Kijk, Javaanse mensen houden van planten. Dat houdt hun toch vitaal, dat soort kleine dingen. *Ja, details zijn het toch vaak.* Misschien de Nederlandse ouderen willen gewoon lekker genieten, uitgaan, wereldreizen maken. Maar, Javaanse ouderen vinden altijd de landbouw leuk en willen toch wel in Rotterdamse tuintjes actief zijn. Maar, voor de rest: het model verder uitwerken. Voor de Javaanse doelgroep kun je veel betekenen.

Maar, heeft u ook uit uw eigen ervaring misschien een mening over hoe de participatie onder ouderen in het algemeen kan worden vergroot? Ja, in elk geval moet je mensen hebben, die sleutelfiguren, die de taal spreken van de ouderen. Als je die mensen wilt betrekken, dan moet dat in voor hen begrijpelijke taal. Heel belangrijk! Maar het blijft moeilijk; mensen zeggen altijd: burgerparticipatie en laten meedoen en andere zaken, maar daar moet je heel veel in investeren. Mensen moeten langzaam het idee hebben van: het is voor mijn welzijn, ik kom uit

mijn eigen isolement. Een win-winsituatie. Maar, het blijft moeilijk mensen te interesseren voor dingen op hun oude dag, dat je boven de 65 jaar bent... Mensen gaan zich meer richten op geloof, mensen gaan meer tijd besteden aan kleinkinderen. *Ja, daar hadden ze toen ze moesten werken niet echt tijd voor.* Ja, die mensen niet nog meer vermoeien om... Noem eens een leuk burgerinitiatief: samen de straat schoonmaken met de buurt bijvoorbeeld. Het is natuurlijk leuk, maar je moet de ouderen ook niet vermoeien met verplichte taalcurssussen. Natuurlijk is het belangrijk dat je toch de Nederlandse taal spreekt dat je zelfstandig boodschappen kan doen, maar als die mensen boven de 65 jaar zijn, ga die mensen niet vermoeien met een verplichte taal cursus of zo. Dat is toch een beetje wat ze proberen: al die inburgeringcurssussen.

Kijk, de economische positie is ook heel zwak bij onze mensen! Dat is heel belangrijk. Mensen hebben een afgekorte AOW; dat betekent dat ze niet de volledige tijd hebben doorgebracht hier in Nederland. Je AOW-opbouw is vanaf je 16^e jaar volgens een percentagemodel en wij Surinamers hebben niet vanaf ons 16^e jaar in Nederland gewerkt. Dus wij hebben te maken met een afgekorte AOW, die afgekorte AOW wordt aangevuld met een bijstandsuitkering om te komen tot de minimumbijstand. Ja, die afhankelijkheid van de sociale dienst maakt het soms problematisch en mensen zijn toch op een leeftijd gekomen waar ze toch hun werkzame jaren in Suriname hebben doorgebracht en niet hier. Dat betekent: ze hebben hier geen pensioen kunnen opbouwen! *Maar, dan kunnen ze ook geen pensioen meer krijgen uit Suriname voor de jaren die ze daar hebben gewerkt?* Nee, die bedrijven in Suriname zijn allemaal oplichters. De administratie is (zogenaamd) kwijtgeraakt, heel slecht geregeld, je moet echt niet rekenen dat je dat nog krijgt. Behalve ambtenaren of als je bij een grote Nederlandse multinational hebt gewerkt, dan kan je nog kans maken. *Maar ook moeilijk waarschijnlijk.* Ja, want jij moet ook je documenten... jij moet bewijzen dat jij daar hebt gewerkt! De economische positie van de mensen maakt óók dat de mensen komen in een sociaal isolement natuurlijk. Want ja, als je zeer weinig te besteden hebt, ga je de burens niet zo vaak uitnodigen voor een kopje koffie. Maar dat euh ja, ach. Ook de relatie van de mensen met Suriname zal blijven, de mensen willen altijd naar Suriname met vakanties. De mensen sparen ook daarvoor. In de dure zomermaanden kost een ticket al gauw € 1.200,-; in het laagseizoen kost het nog € 800,-. (30:40)

Interview: Piet Smeekens, ouderenambassadeur 'Ouderenproof' Noord-Brabant

Ik denk dat u vooral voor mijn scriptie relevant bent op het gebied van de uitvoering van 'Ouderenproof', want ik heb al gesproken met Sjaak Cox en Herbert van Gent, maar die waren niet bij de uitvoering betrokken (black box)! Ja, dat klopt! Kunt u eerst even vertellen wie u bent en wat uw rol is bij 'Ouderenproof'? Ja, ik ben Piet Smeekens dan. Ik ben van begin af betrokken bij... gevraagd door de provincie, door de gedeputeerde bij een aantal projecten. In welk jaar was dat? Een jaar of vijf geleden? Ik vind het met name, toen wist ik nog niet helemaal precies wat het inhield, maar wel aardig omdat nu eens een keer de ouderen zelf écht aan het bod kwamen en ook... de provincie stimuleerde dat ook erg, en dat wist ik dus wel, op provinciaal niveau, maar nu op lokaal niveau ook. En ja, dat sprak mij enorm aan. Bovendien was ik van tevoren directeur van de unie-KBO, van de Katholieke Bond van Ouderen, dus ja, dan moet het je wel aanspreken.

En was is uw rol een beetje geweest, want ik heb begrepen dat u ouderenambassadeur was in Noord-Brabant voor 'Ouderenproof'? Nou ja, we zijn geloof ik met 10 mensen begonnen. Daar zijn er nog 8 van over. Dus dat zegt al genoeg! Eigenlijk is het van begin af aan de bedoeling geweest dat wij (ouderenambassadeurs) dus de lokale situatie, als er om gevraagd werd, ondersteunden om te kijken van: nou, hoe kun je zo'n project 'Ouderenproof' aanpakken? Door de contacten met elkaar... Dus er waren 8 ouderenambassadeurs? Ja, die zijn er nu nog. We waren met tien, maar goed er zijn er een paar afgevallen wegens ziekte en toestanden. Maar er is niemand dus met problemen opgestapt. Dus, wij hebben van begin af aan regelmatig intervisie gehad met elkaar. Plus dat er regelmatig contact met de gedeputeerde is geweest. Ook naar ons werd goed geluisterd op provinciaal niveau; dat is wel aardig op het gebied van subsidiemogelijkheden die de provincie geeft. Vervolgens zijn wij lokaal op pad gegaan, er is een beetje geprobeerd een verdeling te maken dat iedere ambassadeur rond zijn woonplaats bezig is, zodat je niet heel Brabant hoeft af te reizen. Wat heel belangrijk was vond ik: als je lokaal zo'n initiatief hebt, zijn daar dus verschillende partijen bij betrokken, en dat mensen die aan zo'n project deelnemen dus een training krijgen. De mensen in de werkgroepen? Ja, de voorzitters en de secretarissen van de werkgroepen! Meestal doet dan de projectleider ook mee. Dus, er zijn wel wat meer mensen betrokken, maar niet alle werkgroepleden. Het is denk ik heel belangrijk dat de mensen ook leren... Kijk, dat ze zich op een gegeven moment opgeven om deel te nemen aan themagroepen dat is dan prima, maar er zitten natuurlijk ook een aantal mensen bij die goed weten wat 'goed is voor ouderen'. Maar het gaat niet om wat zij weten wat goed is voor ouderen, maar je moet de ouderen dus laten praten! Dat krijgen ze op die trainingsdag dus heel goed te horen en ze oefenen dat ook. Over het algemeen lukt dat goed. Dat is per plaats overigens ook verschillend hoe je daarbij betrokken bent, bij zo'n project: er zijn er bij die het heel goed alleen zouden kunnen bij wijze van spreken, maar er zijn er ook bij die je heel intensief moet ondersteunen, die eigenlijk weinig weten over hoe ze zo'n project aan moeten pakken. Je hebt een beetje een trekkende figuur nodig lijkt me dan.

Ja, wat ik... Dat doet niet iedereen, daar is ook verschil van mening over, maar dat mag, ik probeer dus altijd als ik er bij betrokken wordt vrijwel van begin af aan dat de gemeente er bij betrokken wordt. Dat is ook een eis die de provincie stelt, dat is niet zo moeilijk, maar wat mij betreft wordt de wethouder voorzitter van zo'n initiatiefgroep, zo'n projectgroep. Ik vind dan ook de ambtenaren van de gemeente die worden secretaris van de stuurgroepen. Vervolgens worden van begin af aan daarbij ook de ouderenorganisaties betrokken, soms de stichting Welzijn, soms de stichting Welzijn Ouderen, ligt er aan wat er is, en die drie partijen gaan dan een initiatiefgroep vormen in eerste instantie met ondergetekende daarbij. Dan gaan we dus bespreken van wat ik net zei bijvoorbeeld, van: "vinden jullie het verstandig om de wethouder hier voorzitter van te maken? Nou, ik vind dat dus verstandig in het algemeen, dat wil niet zeggen dat het overal gebeurt, vanwege het feit dat je dan meteen die politieke betrokkenheid hebt. Er zijn nogal wat gemeenten, nu we wat verder zijn hebben we de gemakkelijkste en beste gehad, de moeilijkste krijgen we nu. Ik ben bijvoorbeeld net een half jaar bezig in Hilvarenbeek. Daar wilde de wethouder oorspronkelijk niet, dankzij de contacten die ik had met de ouderenorganisaties en later dus met de stichting Welzijn en, want Hilvarenbeek is daar ook bij betrokken, het gehandicaptenplatform, hebben we op een gegeven moment... waren wij het met ons drieën eens. Toen zijn we opnieuw naar de wethouder gestapt en toen hebben wij gezegd van: "nu heb je een kans, want in feite wil het hele veld, behalve de gemeente!" Nou ja, het was tegen de gemeenteraadsverkiezingen, dus toe wou hij wel. Tegen die club had ik van tevoren al gezegd van: "als jullie nou verstanig zijn, dan vraag je hem als voorzitter, want dan kan hij er ook niet meer onderuit!" Dat hebben ze dus gedaan, en hij is nou dus eigenlijk de beste lokale ambassadeur die we hebben, want hij vindt het geweldig! Maar, voor wat mij betreft zeg ik dan: "dat moet je alleen in de eerste fase, in feite de inventariserende fase, moet je dat doen. Maar, als je in de tweede fase, de verankering, komt, waarbij de zaken uitgevoerd moeten worden, dan heeft de gemeente zo'n centrale

rol, het meest komt toch straks op de gemeente neer, dat je dan niet meer die wethouder als voorzitter moet hebben." Dus, als het goed is, en dat gebeurt in de meeste gevallen ook, dan wordt de wethouder bedankt en hebben we ondertussen dankzij het functioneren van zo'n project ook wel achterhaald of er een goede voorzitter ergens in zit die de zaak dan gaat leiden. Overigens is dat bij de wethouder die als voorzitter is benoemd bekend. Dat het de bedoeling is dat het alleen maar de eerste periode is. Hij of zij moet zorgen dat het binnen de gemeente een goed draagvlak krijgt en, zeg maar na een jaar dan is zo'n eerste fase wel weer afgerond, dan wordt hij bedankt en wat mij betreft ook weer... dan zeg ik: "blijf er wel bij zitten, blijf de zaak volgen, maar laat een onafhankelijke als voorzitter fungeren. Dat hebben we meestal, maar niet iedereen doet dat hoor. En we hebben ook wel eens dat er meteen al een goede onafhankelijke voorzitter gevonden kan worden, dat ligt ook een beetje aan de gemeente en wat voor soort wethouder er zit. Want, er zijn ook plaatsen waarvan ik denk: "nou, die nooit geen voorzitter, want dan wordt het niks!" Ja, dus het is toch een beetje... *Je hebt mensenkennis nodig*.. Ja, het is maatwerk in de zin van: proberen in te schatten van waarmee hoop je in die relatief korte tijd het grootste mogelijke rendement te behalen? Dus de voorzitter van zo'n stuurgroep is gewoon heel belangrijk, in feite hoeven die niet zo ontzettend veel te doen, want die themagroepen, daar gebeurt werk met de projectleider.

Een tweede punt wat ook heel belangrijk is, is dat er een goede projectleider gevonden wordt. Dat is altijd een oudere. Daar wordt dan ook in die eerste initiatiefgroepen waarbij de gemeente, de ouderenorganisaties en de stichting Welzijn (Ouderen) betrokken worden. Ook soms anderen, maar die in ieder geval. Dat je dan dus samen gaat kijken van: nou, zijn er geschikte mensen die eventueel zo'n project kunnen dragen. Eerste reactie is altijd van: "o nee, dat kan bij ons niet, die kunnen wij niet vinden, dat doet niemand", en dan... nou ja, intussen hebben we dus heel veel voorbeelden waar het wel gelukt is. Nou, dan noem ik een aantal voorbeelden waar het wél gelukt is, wat voor soort mensen dat zijn. Dan zeggen ze: "o ja, bij ons is ook net iemand, die houdt op met..." Bijvoorbeeld in Hilvarenbeek was net iemand die was docent, maar ook in feite manager, aan een HBO-opleiding. Had eigenlijk wel eens wat gedaan, maar niet zo veel in de gemeenschap. Maar, die ging wel in de VUT en dat was bekend. Op een gegeven moment hadden we dus drie kandidaten, daar hebben we samen over zitten praten en eentje die zei van: "ik wil het wel doen, maar dan na het schooljaar, want ik moet nog mijn werk afmaken!". Daar hebben ze dus op gewacht en dat is een uitstekende projectleider, die ook weer stagiaires van zijn HBO-opleiding meebrengt, die aan het project meewerken. Dus dat is ook nog aardig! Hij kan in heel veel opzichten weer terugvallen op zijn school, dus dat is ook wel handig. Die weten dan op dat moment niets van 'Ouderenproof', maar dat leer je ook wel snel genoeg, dat is niet zo'n punt. *Het lijkt me dat het vooral om de vaardigheden gaat?* Ja, het is gewoon het managen van het proces in feite en het is eigenlijk ook wel goed dat ze niet te veel weten, want als ze veel weten dan gaan ze zeggen hoe het moet. Die projectleider is de tweede belangrijkste vind ik, misschien nog wel belangrijker dan zo'n voorzitter van zo'n stuurgroep.

Een derde wat heel belangrijk is, en dat hebben we in het begin zeker onderschat, dat is de communicatie. De communicatie naar je eigen achterban, de ouderen, dat is heel belangrijk. Maar niet alleen in het begin, bij een startbijeenkomst uitnodigen en zo, dat gebeurt allemaal wel... Maar dan zijn ze bezig, en dan zijn ze zó druk bezig dat ze vergeten dat er gecommuniceerd moet worden. Dat die mensen ook willen horen: wat gebeurt er nou? Ook al zitten ze niet in themagroepen en zo, want die mensen daar zit geen probleem, die weten het allemaal wel! Dus wat we in toenemende mate ook zien is dat een apart iemand, of meerdere mensen, proberen binnen te halen die de communicatie zal uitdragen. Ook daar de eerste reactie altijd: "o nee, die kunnen wij niet vinden, want zo'n dorp is dan te klein en wie moet dat hier doen en dat kan niet en..." Nou ja, en dan noem je dan ook wat mogelijkheden, wat voorbeelden van elders enzovoort. Bijvoorbeeld Hilvarenbeek, want dat is het laatste project waar ik nou mee bezig ben op het ogenblik, daar kwam iemand op het idee "dan moet je die en die eens vragen". Nou, dat hebben ze gedaan, dat bleek iemand die dus een professioneel bureau heeft, ik denk dat die 55 is, misschien nog jonger. Die had weer een broer die is onderwijzer ergens en die deed ook van alles op dat gebied. En ze hebben zich dus samen aangeboden, zonder betaling. Terwijl normaal gesproken moet hij natuurlijk zijn huren declareren en geld verdienen. En die doen dat uitstekend, want van de week had de projectleider wat ideeën op papier gezet over e startbijeenkomsten (begint nou in oktober), hij heeft dat helemaal in Powerpoint vertaald, heeft wat met de projectleider besproken en heeft gezegd van: "ja, als je dat zegt, dat komt niet zo goed over; je kunt beter dat, enzovoort." Toen hebben ze vorige week, hebben we een bijeenkomst gehad met al die voorzitters van themagroepen met de stuurgroep samen, met die mensen van de PR erbij De wethouder zou en verhaaltje houden, de projectleider, en de voorzitters van de themagroepen (die zijn al wel gekozen en gevraagd), dat is allemaal op mekaar afgestemd, maar met name die communicatiemensen, die zeggen dan: "ja, maar dat heeft hij al gezegd, je zegt het wel met andere woorden, maar je kunt toch beter dat..." Die komen dus ook niet uit die ouderenwereld, en dan krijg je

vanzelf ook dat er een team komt van vaste waarde die de kar willen trekken, want iedereen wil dat goed doen! Automatisch. Dus dat is dan een voorbeeld waarvan ik vind dat dat aardig op de rails komt. Nogmaals, hoe komt dat: omdat we intussen zoveel ervaring hebben in andere plaatsen dat wij ook iets beter dan in het begin kunnen sturen en voorbeelden kunnen geven. (15:05)

Actualiteit

- 1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Niet relevant

- 2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

De sterke punten zijn nogmaals dat de ouderen zélf nog eens een keer de kans krijgen om zelf met hun mening, ideeën en ervaring naar voren te komen en zelf... Ja, wat altijd een riskant punt, laat ik het zo noemen, is dat er soms mensen zitten die ontzettend zeuren. Dat moet je ook proberen te voorkomen, ook op startbijeenkomsten en zo. Daar wordt ook van tevoren dus gezegd het wordt niet helemaal afgekapt, maar: "dat het niet de bedoeling is dat mensen met allerlei individuele klachten, maar dat je die op een ander niveau moet proberen te tillen, en te kijken: is dat iets wat meer voorkomt, kan er iets aan gedaan worden, en ook dat niet alles opgelost kan worden op de korte termijn! Want, als je... Huisvesting bijvoorbeeld, ja dat zijn geen zaken waarvan je zegt: "ja, dat hebben we even binnen een paar jaar geregeld dat we voldoende woningen komen!" Dat vind ik een...

Wat ook een zwak punt van het geheel is, dat je op moet passen dat niet in een themagroep één of twee mensen bepalen dat wat zij vinden dat dat het enigen is. *Ja, je moet iedereen betrekken.* Iedereen. En ook meehelpen, kijk het hoeft niet allemaal in die themagroep gebeuren, want sommigen die zeggen van: "nou, we pakken wat straten, wat mensen willekeurig en we gaan eens met mensen praten". Anderen die gaan en enquête doen. Ja, dat wordt allemaal verschillend ingevuld, maar wel belangrijk is dat met name ook die projectleider, dat die mee bewaakt dat niet een bepaalde visie van iemand alleen als het ware in het verhaal komt. Ik moet zeggen, het valt over het algemeen ook wel mee. Maar dat is wel een, euh... Zeker als je superdeskundige ouderen hebt op dat terrein, dan euh... *Ik kan me ook wel voorstellen inderdaad, dat er ook wel mensen tussen zitten die rustiger uit zichzelf zijn.* Ja. Of de dokter bijvoorbeeld... In Hilvarenbeek zit een huisarts die in zo'n club zit. Ja, daar wordt toch tegen opgezien, en die weet ook heel veel daar gaat het niet om, maar het is wel in een bepaalde richting, en heel erg vanuit de zorg geredeneerd wat hij zegt. *Ja, dat is wel zo. Juist daarom is het inderdaad belangrijk dat iedereen zijn zegje kan doen!* Ja. (23:52)

- 3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Voelen ouderen zich nuttig/ betrokken?

Ja, uit de opkomsten blijkt dat wel, die deelnemen aan de themagroepen. In Best waren iets van 140 (!) mensen die deelnamen aan die themagroepen! *Dus dan heb je 4 thema's, en dus 35 mensen per groep?* Ja, daar is heel weinig verval geweest. Maar die hebben, jaa... Als je maar goed van tevoren afspreekt: we vergaderen zo vaak, zo lang, en in die maand zijn we klaar met ons concept-eindrapport. *Ja, duidelijke afspraken.* En dat wordt allemaal echt in de hand gehouden, dat doet allemaal die projectleider en onderling afgestemd; dan heb je ook weinig verloop. *Goede afspraken vooraf maken.* Ja. (26:13)

- 4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouderen zijn betrokken?*

Ja, op het ogenblik, wat je dus ziet: mensen willen heel graag meepraten over wat er voor hunzelf en hun omgeving ook op niet al te lange termijn zou kunnen gebeuren. Dat is helemaal geen enkel punt. Alleen, we zijn er tot voor kort nog nooit in geslaagd in Nederland, ook niet in Brabant, om die boodschap duidelijk over te brengen. Ik noem altijd het voorbeeld van de ruimtelijke ordening vroeger, al wat langer geleden: daar zijn heel wat pogingen ondernomen om inspraak te organiseren, en heel veel geld aan uitgegeven. En dat lukte eigenlijk toch maar mondjesmaat. Waarom lukt het nu wel? Omdat het taken zijn, waar je als oudere toch zelf belang bij hebt! Dat wil niet zeggen dat het altijd puur eigenbelang is, het kan ook het belang van je kinderen, je kleinkinderen zijn. Maar, het is wel iets van... Kijk, zo'n streekplan in de ruimtelijke ordening is toch wat verder weg, is ook wat moeilijker, daar zitten allemaal specialisten/ deskundigen. Hier zit geen één specialist bij! Wij bepalen zélf wat wij vinden! Dan zegt een gemeente: "ja, maar we hebben al"... dat was ook in Hilvarenbeek (in anderen ook, maar als voorbeeld even)... maar, de wethouder zei: "ja, we hebben al ik weet niet hoeveel nota's over ouderenbeleid en over de zorg, etc. en dat zit hartstikke goed in elkaar, we stoppen zo veel geld daarin." Het enige probleem is dat die ouderen daar niks van afweten! Want, jullie bedenken dat keurig van achter je bureau en misschien is dat wel zo goed, dat die ouderen zeggen van: "daar gaan we achter staan!" Dan heb je wel een

draagvlak. Dat is dan ook wel even een discussie, maar als ze dan ook even zo ver zijn, dan is dat hartstikke leuk natuurlijk dat je als oudere ook van je ervaringsdeskundigheid, maar kan ook zijn... er zijn ook heel veel mensen die komen beroepsmatig uit die wereld, dat ze daar nog een tijd lang dat kunnen benutten. Het scheidt verder ook niet al te veel verplichtingen, want in principe is het voor de eerste periode, de meeste gaan wel door, maar dus je kunt het overzien. Je kunt zélf beslissen wanneer je met je themagroep vergadert. Sommigen vergaderen altijd overdag, anderen zeggen: "nou, nee hoor, want ik heb overdag geen zin, we doen het altijd 's avonds", sommigen die zeggen: "we doen er niet een half jaar over, maar we doen het in 3 maanden, heel snel en heel intensief", maar dat overleg en bepaal je samen! Er is ook niemand die zich daarmee mag bemoeien verder. Die projectleider zorgt dat de club zich aan de planning houdt, maar of je dat nou op korte termijn of wat langer uitgestrekt, dat moet je zelf bepalen. Ook het voorzitten van zo'n themagroep, of secretaris, er zijn mensen die kiezen daarvoor en die willen er iets van maken. Een ander zegt: "ja, ik wil die nota's van de gemeente wel eens een keer wat kritisch bekijken". Komt terug, rapporteert, en bespreken dat: die dingen wel, die dingen niet, of... Nou, dan ben je op een hele leuke, ontspannen, zinvolle manier met elkaar bezig. Als je dan ook nog, want als je dan steeds meer ziet dat je concrete dingen kunt bereiken, dan is dat toch leuk! Als je dan óók nog een communicatieman of -vrouw hebt, die zorgt dat je op lokale tv of er wordt in het lokale blaadje over geschreven, dat vindt ook iedereen leuk. Daar blijkt dus, ook op die startbijeenkomsten, dat is echt ongelooflijk hoeveel mensen daar komen!

In Best zijn zelfs 1200 gekomen, ongeveer 15% van de ouderen. Maar, Best had dus, dat is een project dat ik iets eerder gedaan heb, die hadden een stuk of voer bijeenkomsten gehouden en die zijn naar alle wijken als het ware gegaan. Want Best is best een grote gemeente hoor! Maar, die hebben dat ontzettend goed gecommuniceerd; die hadden namelijk een oud journalist van het Brabants dagblad in Best, en die wist de wegen wel! En dat is heel belangrijk! Plus dat de gemeente er echt 100% achter stond, dat is een gemeente die zelf het initiatief genomen heeft bijvoorbeeld. Een uitstekende projectleider in Best, dat was iemand die was tot voor kort rector van de scholengemeenschap in Best. Die bleek naderhand, dat wist ik ook niet hoor, in zijn vorige baan was die wethouder geweest, dus die kende het politieke spel óók. *Dat is ook wel handig lijkt me ja.* En die hebben vervolgens gesprekken gehad met de verschillende allochtone groepen, omdat die heel moeilijk bereikbaar zijn. Dat wil niet zeggen dat die in grote getale nou zijn gekomen, maar ze zijn er wel geweest. En dat is de eerste keer dat ik het meemaak! We willen allemaal wel... Maar dat hebben ze daar wel echt in geïnvesteerd. *Naar hun toe zeg maar!*

Ja, kijk en wat je dus ook overal ziet is dat je dus als je het goed communiceert, dan is het op het einde van de rit, na die eerste fase, dan komen er bij die slotbijeenkomsten nog meer mensen dan bij die eerste. *Ze worden echt enthousiast gemaakt.* Ja! Maar, dan moet je wel de mensen op de hoogte stellen van wat je gedaan hebt en wat je wél al bereikt hebt, tijdens het proces bereik je natuurlijk ook al wel dingen, of niet bereikt hebt en waarom niet? Dat gebeurt dus, mede ook door de ervaring van elders, steeds beter. (21:18)

Participatie

5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

- a. *aantal betrokken personen?*
- b. *maatschappelijke doel?*
- c. *baat/ nut?*
- d. *welke visie/ werkwijze?*

6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

Ja, dat is verschillend. Hoe moet ik dat zeggen... Er zijn plaatsen waar de gemeente, of anderen ook trouwens, waar ze zeker in het begin niet te veel waarde hechten aan... Kijk, de deskundigheid die hebben ze zelf wel met hun ambtenaren, om even de gemeente te noemen. En ja, "wat moeten die ouderen daar dan nog aan toevoegen?" Maar, ze horen intussen ook wel van andere plaatsen, en ook de hele communicatie die de provincie voor ons doet, dat er toch aardige dingen uit komen! En dat die ouderen niet alleen maar vervelend en kritisch zijn en met hun klachtenverhalen komen. *Goede reclame dus.* Ja, en ik vind ook dat je, ook in de communicatie, met name de positieve ontwikkelingen en positieve zaken moet benadrukken. Natuurlijk, ze hebben ook wel eens ruzie.... *Ja, maar dat is niet te voorkomen denk ik...* Maar dat is ook heel belangrijk, dat je dat niet te veel aandikt en dat je toch de positieve dingen die mensen inbrengen dat je dát naar buiten brengt zo veel mogelijk. (25:19)

- a. *serieus genomen?*

- b. *Imago?*
 - c. *positieve rolvoorbeelden?*
- 7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*
 Ja, wat ze doen is, dus in die verschillende rollen wat ik al zei... De projectleider is dus iemand die er heel veel tijd in investeert. De voorzitters van die themagroepen en de secretarissen besteden er ook nog wel wat tijd aan. De ouderen zélf, in die themagroepen of werkgroepen, dat is meestal een keer of tien. Maar, ook daar zie je dat sommigen: alle literatuur eens bekijken die er in de gemeenten is, anderen gaan heel uitvoerig met enquêtes dan aan de gang, dat kun je voor een stuk zelf invullen. Dat is dus wat verschillend. (27:05)
- a. *lengte van verbintenissen?*
 - b. *inzetbaarheid?*
 - c. *voldoening?*
- 8) *Hoe worden ouderen bereikt?*
- 9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*
- a. *tijdsduur?*
 - b. *nadruk proces?*
 - c. *leerervaringen?*

Ja, ik heb wel in de loop van het gesprek wat dingen genoemd (zie vooral de intro), met name die communicatie kan absoluut verbeterd worden en is ook nog in een aantal gevallen niet voldoende. Dan ook... ja, je moet toch op een gegeven moment het enthousiasme van een begin zien te bewaken op de één of andere manier, dat is niet overal even gemakkelijk. *Over het algemeen bent u wel positief, hè?* Ja, ik ben er heel enthousiast over! *Want het is nu zelfs landelijk.* Ja. Even kijken, wat nog meer? Ja, je het toch allemaal vrij strak organiseren vind ik, en plannen. Want anders haken mensen toch af! En dat gebeurt niet overal! *Ja, dat is ook heel erg afhankelijk van de trekkers.* Ja! Nou ja, en mijn stelling is gewoon: dat het in feite, ondanks het brede draagvlak, je toch altijd een beperkt aantal trekkers hebben. En die ook echt er in geloven, als je die niet hebt is het toch een hele moeilijke zaak! En ook als die wegvallen, want ja, ouderen vallen natuurlijk ook gezien de leeftijd nogal eens een keer weg, dat er wat meer is dan eentje die de zaak trekt. Maar ik moet zeggen: dat lukt ook steeds beter hoor! In Schijndel, dat is dan wat ik iets eerder gedaan heb, daar was een uitstekende projectleider ook, een uitstekende voorzitter, een hele goede secretaris, dus die werkten heel intensief samen. Zou er iemand uitvallen, dat was geen enkel probleem, want de anderen kunnen het overnemen. En dat is toch wel belangrijk! Maar er zijn ook plaatsen waarbij je dus, behalve dan de ouderen zelf en de welzijn en de gemeente, dat je dus ook met aanbieders van zorg een convenant afsluit. Ik vind het zelf het belangrijkste: de ouderen zélf met een paar erbij dan, soms worden daar ook de aanbieders van zorg bijvoorbeeld bij betrokken van begin af aan, dat ligt ook een beetje... We hebben in Schijndel bijvoorbeeld wel gedaan, die hebben het convenant ook ondertekend, er staat ook in dat ze er iets mee zullen gaan doen. Maar ja, dat ligt ook een beetje aan de lokale situatie. Kijk, in Schijndel was dus zowel de woningcorporatie als de verzorg- en verpleeghuizen, die waren dus eigenlijk al heel erg bezig met participatiepogingen, maar dat lukte niet. Maar ze wilden wel! Dan denk ik van: "ja, haal ze er maar bij dan!" Dus ja, dat ligt ook verschillend moet ik zeggen. Terwijl in Vught, daar zijn we nog in feite in voorbereiding dan, daar hebben we bijvoorbeeld een aantal gesprekken gehad met name met de aanbieders van zorg en die zeggen uiteindelijk van: "het was niet meteen ons pakkie an, dus jullie zoeken het verder maar uit!" Zo zeggen ze het niet, maar zo bedoelen ze het dan. Dan zeg ik van: "ja, daar zou ik ze dus nooit van begin af aan bij het convenant betrekken." Dus je moet, ook dat weer, lokaal invullen naar gelang de omstandigheden en mogelijkheden. *Dat verschilt dus heel erg per geval.* Ja. En dat betekent ook... Ja, ik vind het dus een hele goede zaak wat provincie gedaan heeft, dat ze wat mensen hebben die met al die lokale situaties contact hebben (ouderenambassadeurs, zoals hij), die daarover uitwisselen, en die dan dat ook overal weer kunnen inbrengen. Ze hebben wel iemand nodig hoor, zeker in zo'n beginfase, die de zaken wat meer ondersteunt en in de verankering zelfs nog wel... En ja, je kent het: subsidieregelingen, je weet van in die gemeente hebben ze het op die manier gedaan en daar hebben ze geld voor gehad, dat vinden ze toch ook allemaal wel aardig hoor. Plus, dat het voor ons natuurlijk ook wel handig is dat we weten welke mogelijkheden de provincie allemaal heeft. En de provincie die daar óók geld instopt. Want dat is ook niet in alle andere provincies! Dus dat is wel

belangrijk. Ik denk dat dat ook mede... Kijk, want de provincie die zegt bij zo'n begin van een project van: "€ 9.000,- ruim, op voorwaarde dat de gemeente ook dat bedrag doet." Nou goed, dat is natuurlijk wel aardig, want dan kun je echt wat! Want alle projecten die al lopen, die houden over van die 18.000, dat gebruiken ze dan weer voor de volgende fase. Als de provincie dat niet gedaan had, ja, dan was het toch lang niet zo ver geweest. *Ja, dat lijkt me ook ja!* Plus dat de provincie in de vervolgfase extra geld er allemaal insteekt. Dat is wel aardig. *Er was toch ook iets met een subsidie, dat als een dorp 'Ouderenproof' deed, dat ze dan voorrang kreeg op subsidies?* Ja, dan kun je voor die volgende Integrale Ouderenbeleidssubsidie, voor de projecten die uit je 'Ouderenproof' komen, kun je in principe geld krijgen. *Dat lijkt me ook een goede stimulans inderdaad.* Ja. En daar wordt ook veel gebruik van gemaakt. Maar ja, dat komt omdat wij een rijke provincie hebben. Dat is gewoon. (51:12)

d. *betrokkenheid van actoren?*
e. *transparant proces?*

Rendement

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

Dat zal ook wel verschillen per gemeente? Ja, over het algemeen zijn mensen niet, hoe moet ik het zeggen, de meest kritische naar de gemeente. Niet de meest kritische. Dat wil niet zeggen dat er geen kritiek is. Maar zeker als je in zo'n 'Ouderenproof'-project bezig bent, zijn ze wel geneigd om te kijken van: hoe kunnen we samen met de gemeente het toch zo goed mogelijk oplossen? Ook omdat zo'n wethouder, een ambtenaar bij het geheel betrokken wordt, enzovoort. En die kun je ook heel gemakkelijk aanspreken als er dingen zijn en zo. Ik moet zeggen over het algemeen gaat dat vrij aardig! *Misschien hebben mensen ook wel het idee dat, doordat de gemeente zo betrokken is, dat er dan écht wat mee gebeurt?* Ja, absoluut. En dat is ook wel gebleken, zeker als er gemeenteraadsverkiezingen in die periode zitten, of rond die periode. Want, dat is natuurlijk toch het allerbeste; dan wil iedereen scoren. *Ja, dat hoorde ik ook bij het interview met Herbert van Gent (provincie), dat het verkiezingspotentieel een hele belangrijke was hierbij, ouderen.* Ja, dat is gewoon zo! Die stemmen, en dat zijn er heel veel. Dus daar is men best gevoelig voor hoor! (28:44)

- a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*
- d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*
- e. *→ wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

11) *is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Het initiatief vind ik wel ja (afhankelijk)! Je hebt gewoon in het begin, nogmaals niet iedereen doet dat hetzelfde, maar ik investeer zelf toch heel veel in het begin van een project. Ik ben bijvoorbeeld in Hilvarenbeek, voordat het echt zo'n breed initiatief is geworden zoals het nou is, heb ik toch heel wat gesprekken gehad links en rechts. Dus ik wist bijvoorbeeld, als voorbeeld hoor, in Hilvarenbeek kon ik eigenlijk met de ouderenbonden het niet goed van de grond krijgen. Het kader is ook niet goed enzovoort. Op een gegeven moment, nou, hoorden ik... want ik woon in Oisterwijk, daar zit ik ook bij de verankering dus de volgende fase van het project betrokken, Oisterwijk heb ik ook meegedaan... toen hoorde ik van de voorzitter van de Katholieke Bond van Ouderen (KBO) in Oisterwijk, die zei: "in de kring hadden hun bijeenkomsten en er was een nieuwe voorzitter in Diessen, dat is één van de kerkdorpen van Hilvarenbeek, en dat was een uitstekende vent", en weet ik wat allemaal. Ik zeg: "nou, geef mij het adres maar, dan ga ik praten!" Nou, toen ben ik gaan praten en dat bleek inderdaad waar!" Met hem heb ik toen afgesproken van: om te kijken of we opnieuw het initiatief ter hand konden nemen. En gewoon verteld ook over met name de problemen die in Hilvarenbeek met de KBO er waren enzovoort. Toen heeft hij... ook het signaal dat ik van de wethouder op een gegeven moment kreeg, van: "ja, als het nou niet alleen de ouderenorganisaties, maar als nou ook de stichting Welzijn meedoet... Nou, dus gevraagd aan die voorzitter van Diessen van: "nou, wie moet je nou bij de stichting Welzijn aanspreken?" Want, je kunt wel zomaar een bestuur, of zomaar een voorzitter of weet ik veel wat... Dus, dat was dan de voorzitter. Toen dus die eenmaal erbij waren, toen bleek dat het gehandicaptenplatform... want die waren intensief betrokken bij het welzijn. De stichting Welzijn die wilde ook wel. Nou, daar hebben we ook weer mee gepraat. Ja, dan ben je al gauw weer een halfjaar, een jaar zeg maar, verder, omdat je zoveel investeert. Nou, vervolgens hebben we dus die club allemaal bij

elkaar gehaald. Vervolgens gezegd: “en nou gaan we naar de gemeente praten!” Ja, “of ik dat dan wilde doen?” Ik zeg: “nee, ik heb al contact gehad, ik weet dat de wethouder eigenlijk niet zo happig was, maar aan de andere kant: als het breder gedragen is enzovoort, dan wil die het wel!” Nou, toen hebben we op een gegeven moment gezegd van: “als je naar de gemeente gaat, ga niet vanuit de ouderenorganisaties, maar neem die gehandicaptenorganisaties mee, neem de stichting Welzijn mee en ga eens met hen praten.” En dat was meteen om! Vervolgens, dan komt er een initiatiefgroep, die dan later stuurgroep wordt, en vervolgens zijn we gaan kijken van: wie als projectleider, wie als eventueel voor de communicatie, enzovoorts. Toen dát rond was, toen zeiden die projectleiders... Nou, verteld hoe je aan secretarissen kunt komen, je kunt ze uit startbijeenkomsten laten komen, maar je kunt ook zeggen van: “ga van tevoren eens kijken van: kennen wij mensen en gaan die...” Nou, de projectleider in Hilvarenbeek, die zei van: “ik wil werken met mensen waar ik heel veel vertrouwen in heb, dus ik wil ze van tevoren kennen!” Toen zijn we in de initiatiefgroep weer gaan kijken van: wie voor ‘wonen’, wie voor ‘zorg’, noem maar op, de voorzitter, secretaris enzovoort. Nou, daar is denk ik weer wel een keer of vijf, zes over vergaderd, voordat we zover waren. Maar, nu hebben we een uitstekende club, voorzitter/ secretaris, communicatie, alles is ingedeeld! Vervolgens hebben ze training gehad van Stavoor. En begin oktober, volgende week, hebben we geloof ik vier of vijf startbijeenkomsten. Die voorzitters zijn er allemaal, iedereen is eigenlijk al geregeld, en dan kunnen ze zó starten! *Dat betaald zich wel terug.* Ja! En zij kiezen er dus voor om startbijeenkomsten te houden in alle kerkdorpen, omdat Hilvarenbeek zes kernen heeft, ook al is Hilvarenbeek helemaal niet zo groot. Als je dat niet doet, dan lukt het gewoon niet! Maar, dat betekent dus voor mij persoonlijk dat er veel meer tijd in die voorbereiding zit dan in de tijd dat ze nu dus nog... *ja, want dan loopt het.* Ja, als het eenmaal loopt, dan ja... Ik bedoel, ik ga er meestal wel naartoe en ik bekijk alle stukken en ik reageer wel, maar het maakt niet uit al ben ik er niet. Maar in het begin moet je wel heel veel meesturen vind ik. Dan wordt in de tijd dat ze dus bezig zijn zo, dat bewaken wij (ouderenambassadeurs) dan ook weer mee, dat weten ze zelf ook al, dan gaan we ook aan de verankering, de volgende fase, al werken. Dat deden we in het begin dus niet! *Ja, dat boekje heeft Sjaak Cox toen later pas geschreven toch, dat blauwe boekje?* Ja, dat was niet goed. *Nou, het is goed dat je dingen leert tijdens het proces!* Ja. (34:17)

12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

- a. *meerjarenprogramma?*
- b. *toevoeging buurt/wijk?*
- c. *samenhangend programma?*
- d. *hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?*

Ja, als het goed is wel! De bedoeling is nogmaals dat het niet een eenmalig iets is wat je dan afsluit, maar dan ga je in de verankeringsfase, ja, permanent verder. En dat gebeurt ook naar genoegen overal. Niet overal met even groot succes, maar het gebeurt wel overal. Want, die ouderen die laten zich niet meer aan de kant schuiven, en die zijn ook zó enthousiast dat ze daar wel mee verder willen. Zo'n gemeente waar het proces achter de rug is, die zien ook wel dat het toch wel belangrijk is om een behoorlijk draagvlak te krijgen, dus... En de organisaties die maken er ook steeds meer gebruik van, want die moeten ook de ouderen aan het woord laten, enzovoort. *Er is veel veranderd in die dorpen als je nadenkt: die ouderen zijn meer betrokken en blijft ook wel zo lijkt me?* Ja, absoluut! Maar, waar je wel ontzettend voor op moet passen is dat die betrokkenheid ook resultaat heeft, want als ze afhaken en het mislukt, ja, dan ben je natuurlijk wel ver weg! *Of als die verankering mislukt, dan hebben de ouderen natuurlijk gene vertrouwen meer, als er niets gedaan wordt met hun inspanningen.* Ja, het is heel belangrijk dat dat goed lukt. Dan houd je het enthousiasme ook wel en wat ook een punt is, dat heb ik nu in Oisterwijk: daar is iemand die projectleider is geweest en het uitstekend heeft gedaan. We zijn nu anderhalf jaar bezig met de verankering, maar het enthousiasme is weg, omdat hij toch meer de man is van de eerste fase. Dan krijg je dus best hevige discussies van... Ja, zo'n iemand heeft dan toch een beetje het gevoel dat ie het niet goed doet, terwijl hij het hartstikke goed gedaan heeft, alleen de vraag is: of je voor deze fase de zelfde moet hebben als trekker? Goed, daar zijn we nu enkele keren over aan het praten. Er zullen wel anderen komen. Maar, in andere gevallen zeg je: “zo'n, bijvoorbeeld die projectleider, ga die gewoon, die het heel leuk vinden en ook goed kunnen, dat is meestal hoor!” Maar, je hebt wel een enkele keer ook iemand die zegt van: “ik doe het gewoon niet langer, ik vind een jaar prima, maar ik heb zo veel andere dingen en hobby's, ik doe dat niet meer!” Die zijn er ook hoor! (37:10)

13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

a. *impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?*

b. *Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen*

Ja, dat moet! *Ja, dat lijkt me ook inderdaad.* Dat moet in ieder geval, ja. Ja, in de wijk... bij ons zijn dat dan de dorpen of kernen. *Ja, dat bedoel ik in dit geval.* (37:30)

14) *hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot?*

Ja, gewoon de mensen met concrete dingen bezig laten zijn! En niet... bijvoorbeeld hadden we van de week met die Powerpoint-presentatie was de voorzitter van 'zorg', die had een heel verhaal over de zorgverzekeringen, dat is natuurlijk voor hem heel interessant, maar dan moet je toch duidelijk maken op een gegeven moment dat: voor de mensen die die avond komen, zijn er slechts enkelen die dat ook leuk vinden en die daar wat van af weten. Maar, er spelen zoveel dingen... bijvoorbeeld de bereikbaarheid, of slechte bereikbaarheid van de huisartsenpost, ik noem maar iets. Dáár maken mensen zich druk om, want dat hebben ze een keer meegemaakt bijvoorbeeld. Maar dat wil niet zeggen dat er geen mensen zijn, en gelukkig maar wel, die zich bezig houden met alle problemen op het gebied van zorgverzekeringen, noem maar op, natuurlijk. Maar, dat is landelijk! *Daar kunnen zij niet zoveel aan veranderen!* Nee. Dus en je moet óók die andere... want anders krijg je op een gegeven moment een eliteclubje, die allemaal met hele moeilijke dingen bezig zijn, en die ook belangrijk zijn, maar daar zijn er al heel veel mee bezig, daar hoeft je niet persé lokaal te doen! En als je...

Ik noem maar iets, bijvoorbeeld we hebben in Som en Breukelen hadden we op een gegeven moment een themagroep die zich met 'arbeid en ouderen' bezighield. Dan zou je zeggen: "arbeid en ouderen", dat hoeft niet meer he!". Maar, die projectleider in Som, dat is een oud-directeur van Philips, en die vind dat een heel belangrijk thema en die heeft dus op die startbijeenkomsten daar nogal wat reclame voor gemaakt en daar is een klein clubje uit voortgekomen. In het begin kwam die themagroep ook met allerlei landelijke dingen en nationaal onderzoek en weet ik veel allemaal. Het gevolg was, dat er eigenlijk niet echt beweging in kwam. Tót op een gegeven moment uit die themagroep iemand, die waren ergens gaan kijken of zo, een soort ontmoetingspunt voor ouderen bedacht waar je ook wat hobby's kunt uitoefenen. Dat is niet dan direct arbeid, maar het heeft wel iets met arbeidzaam bezig te zijn. Daar hebben ze zich toen op vastgepind met die club, maar intussen hebben ze in Som wél zo'n ontmoetingspunt, waar je allerlei hobby's met elkaar kunt doen. Dan kun je zeggen van: "ja, maar in Som en Breukelen daar kan dat helemaal niet", want dat is helemaal niet zo groot, "moet dat in alle twee de plaatsen en wie gaat dat betalen?" Die mensen hebben gewoon doorgezet en hebben op allerlei manieren allerlei fondsen aangeschreven. Hoe precies weet ik niet, maar ze hebben het in ieder geval wel van de grond gekregen. Dat zijn toch leuke dingen, want... Ja, het andere is ook belangrijk, maar dan moet je maar in landelijke clubs gaan zitten. Dat zie je dus heel veel.

Wat overal bijvoorbeeld enorm goed lukt is de mogelijkheid dat mensen computerles gaan volgen. Dat kan beginners tot en met zeer gevorderden. Digitaal fotograferen, dat soort dingen allemaal. Dat vindt iedereen ook leuk om zich daar voor in te zetten, want dat is ook weer iets, dat raakt iedereen in zijn directe omgeving. En ook je kleinkinderen doen dat wél, dus die willen dan ook met opa en oma praten... Kies dan die dingen... *die écht leven onder de mensen!* Ja! Ja, het kunnen hele simpele dingen zijn: in Oisterwijk hadden ze op een gegeven moment een fietspad met nogal wat overhangende takken, slecht verlicht, tegels die niet goed lagen, etc. Dan zeg je: "dat is eigenlijk allemaal heel simpel", maar het is wel verholpen en het is gepubliceerd regelmatig. Daardoor zien zij: o, dat is nu eigenlijk wat 'Ouderenproof' is! Dat vinden mensen wél belangrijk! Want daar maken mensen zich druk om. *Het zijn vaak details waar het om gaat.* Het is dan toch aardig als je dan ziet dat de wethouder die in die verankeringsclub zat, dat was dus geen voorzitter meer (zie eerder), dat die bijvoorbeeld in de nieuwe coalitiebesprekingen allerlei dingen uit 'Ouderenproof' gehaald heeft die hij in zijn coalitieafspraken vastgelegd heeft. Maar, dan moeten wij vanuit 'Ouderenproof' communiceren naar de politiek óók! Maar, dat interesseert niet iedereen even veel. Maar als je daar nooit iets over communiceert, ja, dan weten mensen niet van: waar is die club eigenlijk mee bezig, en wat bereiken ze? En dat kunnen gewoon ook hele simpele dingen zijn hoor, die vaak helemaal niet veel geld kosten. *Ja, maar de gemeente weet dan inderdaad dát het speelt!* Ja. In de zomer hadden we op een gegeven moment, op zich heel simpel, dat is de club 'dienstverlening', die sprak met winkeliers, daar kwam uit dat nogal wat ouderen problemen hadden bij de kassa, met name als je met rolstoel/rollator er langs wou. Dat hebben ze met die club besproken, en er zijn een paar grote winkelketens die gezegd hebben:

"nou, dan gaan wij de zaak aanpassen!" *Verbreden?* Ja, en dat is allemaal niet zo spectaculair, maar als je dat nou weer bijvoorbeeld communiceert naar je achterban, van: "daar kun je nou in het vervolg wél terecht!" Dat werkt wél! Dat vinden mensen toch heel leuk. *Dat ze het zélf ook echt merken.* En ook... een iets ander voorbeeld, dat is dan een iets ander terrein, maar in Schijndel bijvoorbeeld, was ik bij betrokken, nou daar kwam op een gegeven moment... ja, de WMO is gekomen hè, de wet Maatschappelijke Ondersteuning, en die wethouder dacht: "die club 'Ouderenproof' dat is een prima model van hoe je het ook in de WMO kunt doen!" Dus wat doet ie? Hij zegt tegen die projectleider, die het daar heel goed deed, van: "als ik jou als voorzitter vraag voor WMO?" Hahaha. Dat is dus ook gebeurt, van: "ja, dat wil ik wel", maar dan wel op voorwaarde dat 'Ouderenproof' niet zomaar ter ziele gaat. *Die krijgt daarvoor wél betaald, neem ik aan?* Jaaa, dat denk ik wel, maar dat weet ik niet. (44:56)

Interview: Nico v/d Dool, Groepswonen Allochtone Ouderen

*Kunt u misschien eerst even vertellen wie u bent, en wat uw rol is geweest bij 'Groepswonen Allochtone Ouderen' (verder: 'GWO')? Nou, ik ben Nico van den Dool. Ik heb een bureau, bureau WESP, en dat houdt zich bezig met het adviseren en ondersteunen van bewonersgroepen. Ook gemeentes, woningbouwcorporaties. Mijn rol bij dit soort initiatieven is vrijwel altijd die van adviseur en ondersteuner. Van huis uit ben ik ontwerper/ architect, maar ik heb op een gegeven moment, zo'n beetje in de zeventiger jaren, gekozen voor de wat meer maatschappelijke kant. De wat kritischer kant dus. Vandaar ook andere woonvormen. De projecten waaraan ik werk zijn heel verschillend. Ik ben begonnen in de zeventiger jaren zelf in de woongroep 'wonen'. In de jaren tachtig ben ik als vrijwilliger bij de woongroepenwinkel gaan werken. Daarna, ben ik in de woongroepenwinkel gaan werken (betaald)! En sinds twee jaar werk ik er niet meer. Maar de woongroepenwinkel is zo ongeveer opgeheven, hier in Rotterdam. Helaas. *O, is daar nog een reden voor?* Ja, dat had veel te maken met die LPF-bende, die hier de macht heeft gegrepen in de tijd. *Pastors.* Ja. Ik werk dus aan verschillende woonprojecten voor ouderen. Dat is op het moment eigenlijk mijn meest voorkomende activiteit. Wat ik met allochtone ouderen te maken heb gehad, dat staat onder andere ook in dat rapport (gekregen). Er zijn dus een stuk of vijf projecten, ik werk voor Hindoestaanse ouderen in een Berg-(?)complex, en een project voor Surinaamse ouderen, Kaapverdiaanse ouderen, Indische ouderen en Turkse ouderen. En dan is er nog een Turks woonproject in voorbereiding. En er is ook een Chinese woongroep hier in Rotterdam, daar heb ik niks mee te maken! (5:25)*

Actualiteit

1) *Waarom vonden jullie het nodig het burgerinitiatief te starten?*

Nou ja, het is natuurlijk sowieso: de vraag komt uit het veld. *Uit het veld?* Ja, van de woonconsumenten. Maar, die vragen niet persé om een woongroep. Die vragen om een comfortabele manier van wonen, samen met bij voorkeur cultuurgenoten. Ze keizen eigenlijk voor een vorm van wonen, waarbij ze in de nabijheid van cultuurgenoten kunnen wonen. Ja, dan is het concept van de 'woongroep', is het meest voor de hand liggende concept. Waarom ik dan altijd zo nadrukkelijk de woongroep ga promoten is ook omdat er een stuk emancipatie vanuit gaat. Het is meer dan heel veel andere projecten toch erg gebaseerd ook op zelfdoen. (6:53) ... (10:10)

Op het moment dat mensen zeggen: "mijn kinderen, die kunnen dat niet meer". Die hadden natuurlijk allemaal het beeld van: ja, ik vind dat mijn kinderen voor me moeten zorgen. Die kinderen zijn inmiddels ook allemaal uitgevlogen en... *verwesterd ook...* Dus, weldenkende allochtone ouderen die hebben ook zoiets van: "dat wordt niks!" We moeten het zelf doen en met elkaar. *Dat zij Rudie Somohardjo ook inderdaad, dat ze heel lang denken dat ze ooit terug gaan, maar de kans steeds kleiner wordt.* Het manifest zich steeds minder, dat klopt. (11:00)

Maar goed, dus dan, ja, dan moet je een concept bedenken. In de praktijk hebben we op een gegeven moment ontdekt dat projecten met alleen maar, laten we zeggen, wat analoge (?) modellen, waarbij ze in één gebouw wonen, dat dat ontzettend kwetsbaar is! Omdat natuurlijk de eerste generatie zo wil wonen, de tweede generatie misschien ook wel, de derde generatie maar ten dele en de vierde generatie helemaal niet. Dus je moet er voor zorgen dat het concept dóór de tijd kan afsterven. Geruisloos en probleemloos, zonder dat een investeerder, corporatie, zelf schade daar aan moet lijden. *Dus dat als er geen allochtonen meer willen/kunnen wonen het weer een normale buurt wordt?* Ja, in gestippeld wonen of het harmonica-model, daar kan zo'n project gewoon kleiner worden, tot het verdwijnt. Dan stromen langzaam de gewone Rotterdammers in. Terwijl in een projectgebouw... dus je hebt echt woningen voor die Suri's, als er dan een woning vrij komt, dan is er geen enkele Nederlander die daar nog tussen gaat wonen. Of je moet een Suri-liefhebber zijn. Dat is eigenlijk de reden geweest waarom we aan dat concept toe zijn gekomen. Nou, en voor mensen... de gemiddelde buitenlander, de meeste buitenlanders, de meest allochtonen hebben ook helemaal niet de behoefte om alléén met soortgenoten te wonen. Ze kiezen liever en eerder voor een combinatie van soortgenoten en Nederlanders. (13:25)

2) *Wat zijn de voor- en nadelen van het werken met ouderen?*

Nou een groot voordeel is dat ze veel meer tijd hebben. En ook minder ongeduldig zijn. Kijk, voor jongeren moet het gisteren al klaar zijn. Als je tegen jongeren zegt van: "dat project is over twee jaar klaar..." *Ze nemen de tijd er ook echt voor?* Ja, hoe zeg je dat... Een ontwikkelingstraject voor zo'n woongroep, daar moet je op zijn minst vier jaar voor uittrekken, eerder zeven jaar, en daar hebben jongeren gewoon geen geduld voor! En ouderen wel. *En*

kunt u misschien ook een nadeel noemen? Nou, ze kunnen wel zeurderig zijn. *Dat heb ik bij andere interviews ook al vaker gehoord!* Maar ik ben daar heel makkelijk in, omdat ik natuurlijk zelf tot die categorie behoor, ben ik wat dat betreft wel tamelijk resoluut. Maar een ander voordeel is dat ze gewoon een enorme kist met vaardigheden, met kennis meenemen. *Ervaring.* Precies! En dat moet je niet onderschatten. Ik vind het ook overigens wel interessanter dat de huidige jongeren wel nieuwsgieriger zijn naar de mening van ouderen dan vroeger het geval was. *O, dat merkt u in de praktijk?* Ik merk wel dat heel wat mensen nu alert(?) zijn, dat die toch heel vaak ouderen meer serieus nemen, dan ik in mijn tijd. *Ja, wat vreemd.* Ja, ik denk dat dat te maken heeft met de grote hoeveelheid. In mijn tijd waren er veel jongeren. In deze tijd zijn er wat minder jongeren en veel ouderen. Ouderen zijn geen universele groep, ik bedoel... Er zijn ook hele grote verschillen bij de ouderen: ouderen die heel veel te vertellen hebben, en er zijn ouderen waar je na drie tellen afhaakt. (15:45)

3) *Hoe typeert u de houding/ kenmerken van ouderen (bereidheid te participeren)?*

Daar heeft u het ook al een beetje over gehad eerder. Nou, hoe bedoel je kenmerken: ze zijn grijs, en kaal... *Nee, ik bedoel karaktereigenschappen, bijvoorbeeld de bereidheid te participeren.* Ja, nou dat heeft vaak ook wel te maken met ervaring. De generatie van dit moment... *hebben een hoger opleidingsniveau ook...* Nou, niet altijd hoor. Helemaal niet! Kijk, als het onder ouderen in het algemeen gaat, dan misschien. Maar, alloctonen hebben helemaal geen opleiding doorgaans. Een uitzondering. Als we kijken naar Hoogvliet (wijk in Rotterdam, waar ook woongroep), die bewoners daar die zijn zo arm als de raven. Die hebben vaak alleen maar een bijstandsuitkering, of een AOW met een heel klein pensioentje. *Opleiding: nee!* Die hebben altijd in de raffinaderij gewerkt. *Nee.* Maar het is wel een generatie die mondiger is. Het is de generatie van de zestiger jaren, van de tijd van de kabouters en de provobeweging, enzovoort. En Dolle Mina. De veranderende maatschappij hebben zij zélf vormgegeven. Vaak heel bewust, zoals in mijn geval, maar ook heel vaak in de zijlijn. Maar ze hebben het wel meegemaakt. Wel op bewust niveau. Uit de tijd van Daniel von Bandit (?). *Die ken ik niet.* Nou ja, dat is één van de groenen uit Duitsland. Maar één van de leiders van Bulgarije(?). Hij zat bij de rood-groene beweging in Duitsland. Dat zijn met name toch mensen die, zoals heel veel mensen in die tijd, als inspirator hebben gewerkt. Maar ook voor een heleboel 'gewoon' aanwezig waren, manifest waren. Dus dat past een beetje bij die generatie. In mijn tijd was het zo dat je docent op de Academie, weet ik wat, die stuurde je weg! Dat zie ik nou niet meer gebeuren. Dat gebeurde! Dat dat allemaal goed is, dat wil ik niet zeggen, maar het gebeurde wel. (18:56)

Nou, en verder is het zo dat bij zo'n participatie van zo'n groep, gaat het om een paar hele belangrijke dingen. Want zo'n ontwikkeltraject, dan zijn er een aantal elementen heel erg belangrijk. Dat is de planontwikkeling, dat is de organisatie van de groep, en dat is het beheer. Dat zijn drie. En wat ik probeer te doen is in zo'n traject... toevallig heb ik vanavond zo'n gesprek met een groep in Delft... probeer ik die drie elementen te onderschuilen (?) en in te kleuren. Dus als je het hebt over de organisatie, dan heb je het over een bewonersvereniging, als je het over een bewonersvereniging hebt dan heb je het over een huishoudelijk reglement, over woningverdelingprocedures, etc. Kortom, een aantal vaste dingen die moet je faseren en daar moeten mensen een mening over hebben. Ze moeten niet vanuit een soort van naïef idealisme dat laten schieten. Nou daar, op dat niveau, probeer ik de facilitatie (?) vorm te geven. Ik doe dat dan altijd binnen het kader van de klankbordgroepconcept. Dus ik stel een klankbordgroep samen van zo'n 10-15 mensen. *Wat voor soort mensen zijn dat, deskundigen?* Nee, dat zijn bewoners. Dat zijn initiatiefnemers. En die groep komt regelmatig bij elkaar. Niet in een vergadering, maar in een soort gespreksgroep. En die behandelt een onderwerp.

Dat kan... bijvoorbeeld een heel nadrukkelijk traject is de 'projectontwikkelnotitie'. Dat is een verhaal waarin al die elementen die ik net genoemd heb, die drie hoofdstromen, die worden daar benoemd. En die worden in globale zin ook uitgeschilderd, of uitgeschreven. Op het moment dat dan zo'n projectontwikkelnotitie klaar is, dan kun je daarmee ook naar een ontwikkelaar gaan, of naar een corporatie of een gemeente. *Dan heb je wel echt iets om ze te laten zien inderdaad.* Want, dat zeggen ze namelijk altijd van: "ja, wat willen jullie nou eigenlijk?" Dan zeg je: "nou, dit!" Mijn taak is, omdat in elkaar te zetten, maar ook om het er realistisch uit te laten zien. Dat het geen gelul is, dat het klopt. *Een beetje de supervisie op het resultaat?* Ja!

Nou, als dat traject afgehandeld is, dan ga je op zoek naar een corporatie. Of een gemeente. En dan probeer je elkaar te vinden. Dat kan soms ontzettend stroperig zijn hoor! Want, er is

geen enkel project in de nieuwbouw te betalen. Er moet altijd extra geld bij vanuit de corporatie zelf. Dus ja, dan moet het wel willen. (22:49)

Maar, kunt u iets zeggen over de bereidheid van ouders om te participeren? Nou, dat valt niet mee! Ze willen resultaat. Ze hebben natuurlijk ook helemaal geen zicht op hoe realistisch de dingen zijn die ze willen en dat het allemaal niet zo snel gaat. Maar, ze zijn bijvoorbeeld wel weer bereid om te participeren als het gaat om bijvoorbeeld het uitspreken van hun woonwensen. Daar moet je ze mee verleiden. *Ja precies.* Dat moet een discussie zijn, en ja... Ze doen bijvoorbeeld ook mee als het gaat om het doen van excursies en uitstapjes. *Ja?* Niet altijd hoor. We hebben pas nog een excursie gehad naar Hoogvliet, op hun verzoek! Maar er gaan ook heel veel niet mee hoor. En daar is het... Het is ook zo, dat bijvoorbeeld dat bij Turken de participatie van mannen en vrouwen hoog is. *Hoog?* Ja! Dat is ook een probleem van de Marokkaanse groepen, die zijn een beetje hopeloos. *Daar mogen de vrouwen dan waarschijnlijk ook niet.* Nee, en daar heb ik ook geen zin in dan. Dan haak ik af. Dan heb ik ook zoiets van: "ja, als jullie de regels gaan bepalen, dan moet je het gewoon zélf doen!" *Ja, dat klopt ook.* Ik wil wel in zo'n traject, als supervisor, ook een beetje de baas blijven. Ik wil gewoon dat er een realistisch verhaal wordt voorgeschoteld. Als ik straks bij de gemeente waar jij werkt aan de balie sta, dan moet ik blij zijn als ze me willen helpen. Dat hebben ze vaak niet in de gaten! *Nee, dat zal wel.* *Rudie Somohardjo noemde ook een voorbeeld inderdaad, over gebedsruimtes. Veel Javaanse ouders wilden een gebedsruimte in de woning, dat dat veel problemen opleverden.* Ja, je kan wel een gebedsruimte willen, maar je kan wel van alles willen. Als jij gewoon van je kamer een gebedsruimte wil maken, moet jij weten; IK ga geen gebedsruimte creëren. *Ja, maar hij bedoelde in de gemeenschappelijke ruimte.* Ja, dan moeten ze dat vooral doen, dat moeten ze zelf weten. Maar als er een plan wordt geschreven, staat er in de plannen die ik schrijf nooit een gebedsruimte! Dat is in een samenleving waarbij kerk en staat gescheiden is... *inderdaad...* en als jij dat wel wil doen, als jij in die ruimte wil bidden, moet jij dat zelf weten, dat is de vrijheid van de groep, van de vereniging... *Ja, maar als er dan Nederlanders tussenkomen, die ook voor de gemeenschappelijke ruimte betalen, dan heb je wel een probleem!* Ja, daar is natuurlijk alleen maar onnodig veel agressie en gedoe om. Daar moet je ook heel zorgvuldig in zijn, en voorzichtig in zijn. Iedereen loopt ontzettend op te letten als het om allochtonen gaat. (26:18)

4) *Waarom is er gekozen voor een burgerinitiatief waarbij ouders zijn betrokken?*

Daar hebben we het al een beetje over gehad. Daar kiezen zij voor! Zij kiezen er voor. Ik ben gewoon dienstbaar. *Als het in plaats van ouders, jongeren naar u toe waren gekomen...* had ook gekund! Dat is ook zo, daar heb ik ook al heel veel aan gewerkt in het verleden. Maar ja, als er een groep ergens was... bijvoorbeeld hier in Rotterdam is er een behoorlijk grootschalig project in Kralingen, dat zou gesloopt worden. Ik heb toen aan de wethouder gevraagd of we dat konden kopen voor de boekwaarde. Dat is toen ook gebeurd. Toen is dat helemaal in eigen beheer opgeknapt. Nou ja, dat soort dingen. Kijk, die woongroepen van ouders, dat is heel erg voor de hand liggend, omdat ik zelf tot die generatie behoor, daar heel veel ervaring mee heb. Dan weten de mensen je ook te vinden. (27:53)

Participatie

5) *Wat zijn de kenmerken van het burgerinitiatief?*

a. *aantal betrokken personen?*

Nou ja, het kenmerk... Het heeft een aantal verschillende kenmerken, je hebt sociale en fysieke kenmerken. Als je het hebt over fysieke kenmerken van zo'n project, de woningen van ouders hebben meestal kleinere van onder de achttien eenheden (woningen). Dat is erg kwetsbaar. Sociaal kwetsbaar, hè. Financieel kwetsbaar. Als één iemand net dood is, er zit er één altijd in Spanje, er is er één altijd chagrijnig. Dan heb je al 50% dat afhaakt. Dus het is niet handig om het heel klein te laten zijn. En daarbij heb je natuurlijk te maken met het principe van sociale voorziening... In een dorp van 1.000 inwoners is een dorpsgek veel opvallender, dan 10 dorpsgekken in een dorp van 10.000 inwoners. *Dat klopt, ja.* Dat zijn ook dingen die voor een woongroep gelden. Het op mekaar letten... Ook daarin zitten grote verschillen. Je hebt projecten van ongeveer 50 eenheden; mensen die daarvoor kiezen, kiezen veel meer tijd voor de anonimiteit. *Net als in een stad of in een dorp!* Ja. Maar zo'n groot project heeft weer het nadeel dat het, qua organisatie, weer veel meer vraagt van de groep. *Aandacht per persoon?* Nou, je moet gewoon veel meer organiseren. Je hebt een sterkere organisatie nodig wanneer alles... Kijk, in een gezin met 1-2 kinderen is het makkelijker organiseren dan in een gezin met 15 kinderen! *Dat*

klopt. Dan moet er af en toe geramd worden, gescholden, getierd. Nou, dat geldt natuurlijk ook... Dan heb je in gezinnen natuurlijk geen statuten en huishoudelijke reglementen, maar daar geldt het recht van de machtigste. Maar dat zijn wel principes die spelen bij een woongroep. Daar hebben ze er dan voor gekozen het concept van de regels te hanteren. *Het concept van de regels?* Huishoudelijk reglement, een samenlevingsovereenkomst met de woningbouwvereniging. Afspraken die op papier staan, die controleerbaar zijn, waar je op terug kunt komen en... Dat zijn dingen die... Dat zijn ook dingen die ik probeer in zo'n project uit te leggen, van: "het is belangrijk dat je niet denkt 'dat komt wel goed' als we er wonen". Dan zeg ik: "hoe lang zijn jullie getrouwd?" Dan zeggen ze: "40 jaar." Dan zeg ik: "nou, als jullie 40 jaar getrouwd zijn, dan wet je toch dat het nooit goed komt, dat het altijd gezeik oplevert!" Dus je moet gewoon dingen goed afspreken en goed regelen. Altijd. Overal. En bij een groep met een groot aantal mensen is dat nog strakker en nog belangrijker dan bij een kleinere groep. *Ja*. In je relatie kun je het nog afzoenen, maar in een woongroep heb je dan al gauw een commune. Dat mag óók niet. *Hahaha*. Maar, kortom. (31:39)

b. maatschappelijke doel?

Ja, het maatschappelijk doel is denk ik toch het feit dat mensen er voor kiezen om zelf hun eigen zaken te regelen... Dat is ook iets wat de overheid ook van mensen vraagt, hè. In toenemende mate een terugtrekkende overheid. En ja, dus als oudere kun je het ook niet hebben van je kinderen. Dus je moet elkaar opzoeken om... het blindeneffect. Dat effect is, ik zou bijna zeggen, vanzelfsprekend. (32:30)

c. baat/ nut?

Zie eerder + brochures

d. welke visie/ werkwijze?

Zie eerder + brochures

6) *Hoe wordt er door de betrokken partijen aangekeken tegen ouderen?*

Dus door de gemeente of corporaties. Nou, wat ik tegen jou net zei ook: dat gevoel is over het algemeen wel positief. Ik heb soms ook met ouderenbonden te maken en dat zijn vaak van die mensen van: "dan kom ik met een pannetje soep langs." Daar heeft de gemiddelde gemeente ook niet veel mee op. Mensen willen ook graag, ja, die hebben kisten met eisen, terwijl je toch ook heel nadrukkelijk een soort realistisch beeld... Die groep die moet een realistisch beeld neerleggen bij zo'n gemeente. Als dat lukt, dan hebben ze gewoon... *Dát is het inderdaad ja, dat is een hele belangrijke!* Ja, dan hebben ze gewoon, dan zijn ze blij met zo'n initiatief. *Ze worden dan wel serieus genomen ook?* Het is vaak gewoon een kwestie van onmacht bij de overheden. Als er mensen langskomen, die zeggen van: "nou, we willen een woongroep starten!" Ja... *dan weten ze niet wat ze moeten doen...* Precies! De gemiddelde ambtenaar is daar niet voor ingehuurd, om dat te doen. Die hebben ander werk. Ze zijn blij als er dan mensen zijn, zoals ik bijvoorbeeld, waar ze kunnen aan delegeren.

Zoals in Hoogvliet ben ik in een tijdsspanne van zes jaar met mijn vierde woongroep bezig. *Hoogvliet is niet eens zo heel groot toch?* Hoogvliet is een deelgemeente in Rotterdam-zuid. Ik denk dat er wel 40.000 mensen wonen. Maar daar wordt geherstructureerd. Dus die herstructurering, die is daarbij (bij het vormen van woongroepen) de kapstok! Mensen die spreken zich daar ook niet uit voor een woongroep, maar die zeggen: "we willen bij elkaar blijven wonen." "We hebben van die fijne burens en we willen gewoon met onze buurt..." Nou, en dan is het concept van de 'woongroep' weer hét geijkte concept! Daarom zijn er zo ontzettend... Hè, die drie of vierhonderd projecten die er zijn in ons land, die zijn zó ontzettend verschillend doordat ze gewoon door die mensen, in belangrijke mate door die mensen zélf, vormgegeven worden. Want als het natuurlijk kant-en-klaarmodellen zouden zijn, dan zou het anders zijn.

In Den Haag zijn ze wél meer identiek. *Wel?* Ja, omdat je daar een hele sterke lobby vanuit de gemeente hebt om de gemeente ook... het GDO (Groepswonen door ouderen), een club die veel doet voor de woongroepen in het Haagse, die hebben dus een groep. De gemeente heeft, omdat het beleid van hun is, geeft dan een locatie. Daar gaat het allemaal makkelijker! Terwijl in Rotterdam hebben wij dat altijd moeten bevechten. Ook nooit geld voor ondersteuning, dat is nooit vanzelfsprekend. Daar moet ik ook altijd achteraan. En altijd weer strijd om die poen bij elkaar te krijgen. Vanavond moet ik weer naar Delft, en dan heb ik ook weer, dan vraag ik een offerte aan voor een traject tot en met 2008, en dan moet dat geld dan nog ergens vandaan komen. *In die periode?* Ja. Het zijn eigenlijk, als je kijkt naar de totale ontwikkelingskosten, altijd maar 'peanuts', maar het is toch altijd weer een probleem om er vat op te krijgen. Bijvoorbeeld in Hoogvliet betaald Woonbron (corporatie) probleemloos, omdat zij

profijt zien. *Ja, inderdaad, dan zien ze inderdaad dat het concept succesvol is, daar zijn er al drie voorgegaan.* Ja. (37:18)

- a. *serieus genomen?*
- b. *imago?*
- c. *positieve rolvoorbeelden?*

7) *Op welke manier dienen ouderen te participeren? Wat wordt er van hen verwacht?*

Als ze dus in de woongroep zitten, hebben ze dan taken? Jaaa, meestal worden er dan ook werkgroepen samengesteld. Je probeert zodanig werkgroepen te formeren dat iedereen zelf een plek daarin kan vinden. *Dus naar competenties/ deskundigheden?* Ja! Bijvoorbeeld een 'lieve leed'–werkgroepje. Die zorgen dat iedereen die ziek is of verdrietig is een bosje bloemen of een kaartje krijgt als die in het ziekenhuis ligt. Nou, dát kan iedere boerenlul. Dan heb je bijvoorbeeld een beheerwerkgroep, dat is dan dat er kopjes in de kast staat en.... Zo kan iedereen wel wat. En je hebt natuurlijk mensen die graag besturen. Dus op die manier probeer je wel iedereen een... *en misschien koken lijkt me?* Nou, dat wordt wel gedaan op hoogtijdagen en feestdagen, maar niet zo vaak. Kijk, bij kleinere woongroepen makkelijker, er zijn woongroepen waar dat wel gebeurt, twee of drie keer in de week. Een woongroepje. Maar dan is het echt een woongroepje, dus niet alle bewoners. Het gebeurt ook wel dat bijvoorbeeld een 'erwtensoeep-avond' wordt georganiseerd; dan kan iedereen inschrijven, dat lukt ook wel vaak hoor! *Maar het is echt een eis dat ze moeten participeren?* Ja, je kunt zo veel eisen, maar het is een verwachting. Je kunt het wel eisen, maar als je daar schijt aan hebt dan gebeurt het niet. Ik weet niet of jij in een studentenhuus woont? *Nee, ik niet.* Daar zie je ook, daar zitten er bij die nooit wat doen, en er zijn er bij die altijd klaar staan. En ja, dat geldt voor de woongroepen ook. (39:32)

- a. *lengte van verbintenissen?*
- b. *inzetbaarheid?*
- c. *voldoening?*

8) *Hoe worden ouderen bereikt?*

Als het gaat om allochtone ouderen dan is dat heel divers. Bij allochtone ouderen is het natuurlijk zo dat het gaat om kleine gemeenschappen, die elkaar heel goed kennen, ze participeren in een categorale organisatie. De moskeevereniging, of nou anders iets. Daar komen ze elkaar tegen en dan horen ze er van. *Ja, precies en dan verspreid het zich snel.* Dan verspreidt het zich. Dat gaat meestal van mond tot mond. Het is niet een actief wervingsbeleid. Soms, als er nog één of twee woningen op het laatst beschikbaar zijn, dan moet er wat meer gebeuren. Bijvoorbeeld bij die Javaans-Surinaamse groep, daar wordt ook de radio wel gebruikt. *En televisiespotjes volgens mij ook.* (40:46) ... (45:38)

9) *Een burgerinitiatief is een vorm van interactieve beleidsvorming. Wordt hierop voldoende ingespeeld?*

- a. *tijdsduur?*

Nou, dat loopt zeg maar van vier tot wel acht jaar. Zeven jaar. *En dan?* Tot oplevering zeg maar, hè. Ja dat zijn echt enorm lange trajecten. Er zijn ook projecten waar je dan een jaar lang niets mee te maken hebt. Het was zelfs bij een project zo dat toen het opgeleverd werd toen was ik de enige, samen met nog een bewoner, die het van het begin had meegemaakt. *O, dat is raar. Hoeveel jaar duurde dat dan in totaal?* 10 jaar. Dat was is Schiedam. *Was er ook een reden voor dat dit zo lang duurde?* Jaaa, bureaucratisch gezeik. (46:35)

- b. *nadruk proces?*

Ja, veel communicatie, geduld hebben voor ouderen, geen doelmaximalisatie, etc.

- c. *leerervaringen?*

Ja, voortdurend. Het zijn stapeleffecten. *Kunt u een paar noemen, de belangrijkste?* Nou, één van de dingen die heel belangrijk is, is een strakke organisatie. Niet naïef. Dat je niet naïef bent en ook dat je jezelf altijd als autoriteit moet presenteren. *Jezelf?* Dat jij gewoon degene bent die... er zijn ook vaak mensen die zeggen van: "ja, maar ik heb het ook al een keer eerder meegemaakt." Dan zeg ik altijd: "ja, maar ik heb het al 30 keer meegemaakt!" Eén van de, uit mijn ervaring, en een belangrijke ervaring is ook dat het nooit hetzelfde is. Je moet altijd de uniciteit van zo'n project beleven. (47:58)

- d. *betrokkenheid van actoren?*

Zie eerder

- e. *transparant proces?*

Ja! *Hoe uit zich dat dan?* Door het feit dat de klankbordgroep... *o ja, de klankbordgroep...* die bepaalt alles. En dat is toch over het algemeen wel 30-50% van de toekomstige

bewoners. *En dat wordt dan ook weer teruggekoppeld?* Nou, dat hangt van het stadium af. In de startfase, dan zijn vrijwel alle leden ook klankbordgroep, mits alle leden in de vereniging zitten. Je houdt dan de zaak nog gesloten. Op het moment dat dan die 'projectontwikkelnotitie' klaar is, dan kun je ook aan de mensen die op de lijst staan als belangstellenden, zeggen van: "dit wordt het project!" 'Take it or leave it!' Doe je mee of doe je niet mee? Op basis van dit concept. Want, met vijftig man kun je niets riskeren. Dat is te ingewikkeld. *Dan heb je inderdaad ook wat om te laten zien.* Ja. (48:56)

Rendement

10) *Hoe ligt de verhouding tussen jullie en de overheid?*

Nou, dat is altijd wel een goede verstandhouding. Dat is wel belangrijk. *Zou u het zelfbestuur noemen, of delegeren, of samenwerken...?* Hoe bedoel je? Het is samenwerking. De overheid heeft er weinig over te vertellen (*red: is het dan niet meer 'zelfbestuur'?*). *Ja, maar zijn het gelijkwaardige partijen?* Nou, in zo'n startfase is de overheid soms ook de vrager zélf. Kijk, de overheid heeft te horen gekregen van een aantal mensen dat ze iets willen. Dan zegt de gemeente van: "nou, we vinden dat eigenlijk wel een goed idee, past in ons beleid", en dan trekken ze je (Nico) aan bijvoorbeeld. Maar ja, verstandhouding? Die is over het algemeen wel goed. Zelden... Maar, je hebt meer te maken... In zo'n startfase heb je soms te maken met de overheid, met de gemeente, maar bijna altijd is het toch de corporatie die de regie voert. Kijk, als dan iets een project is dan is het veelal de corporatie die ontwikkelt. Als die eerste fase is afgerond, pas dán zit ik in het plan. En dan beoordeel ik ook het plan. En ik bedenk dan eventuele alternatieven, plattegronden. Want ja, daar heb ik ook verstand van vanuit mijn achtergrond als ontwerper/ architect. Dan lever je wel een bijdrage ook in de planontwikkeling. En ook, een corporatie wil ook graag weten hoe hun... als het bijvoorbeeld gaat over kopen en huren, dan hebben ze vaak geen ervaring in hoe dat moet bij verkoop als er iemand uitstapt en nieuwe in moet komen. Maar, de manier waarop je daar zeggenschap over kunt hebben en moet hebben is heel belangrijk. Ik lever ook wel concept-koopovereenkomsten aan, dat soort dingen. Je probeert, je bent voor de corporatie ook héél vaak gewoon een belangrijke deskundige partij. Het is natuurlijk maar een heel klein segment in de markt. Dus, er zijn niet veel mensen die daar ervaring mee hebben. Dat is mijn handel. (51:46)

- a. *geen interactief bestuur (symbolisch of niet)*
- b. *delegering (overheid stelt kaders voor derden om in te vullen)*
- c. *samenwerking (overheid en derden gelijkwaardig, samen plannen invullen)*
- d. *zelfbestuur (overheid biedt derden ondersteuning bij maken van hun keuzes)*
- e. *→ wat is de houding van de overheid (gemeente) tov het initiatief?*

11) *Is het initiatief sterk afhankelijk van de inzet van enkele personen, of kan het gemakkelijk worden overgenomen door anderen?*

Het gebeurt ook heel vaak dat het wordt overgenomen. Ja. Nooit abrupt, maar wel in de loop van een traject. Bijvoorbeeld de man waardoor ik net werd gebeld, van de woongroep in Dordrecht, daar zijn initiatiefnemers geweest en die zijn inmiddels naar Groningen verdwenen. Dan zijn er nieuwe die dat dan weer oppakken. *Maar dat kan dus wel goed bij dit initiatief?* Ja, dat heeft ook veel te maken met als het een vaag(?) groepje zijn, ik noem dat altijd maar gelul... Dat was in Dordrecht namelijk het geval aanvankelijk, toen ben ik door de corporatie gevraagd om meer structuur aan te brengen in het traject. En ze eisten vroeger heel veel, vierkante meters, en schrokken toen wat het kostte. Dat kun je beter in een vroegtijdig stadium proberen te voorkomen. Dat is ook het belang van een overheid: dat er iemand bijzit die er voor zorgt dat niet voortdurend projecten opnieuw moeten worden afgewerkt. (53:15)

12) *Is het initiatief te typeren als duurzaam?*

- a. *meerjarenprogramma?*

Nou, het ontwikkeltraject is langdurig. Maar ja, duurzaam? De meeste projecten die zijn dat wel. Maar, het is natuurlijk een relatief begrip, 'duurzaam'. Want bij de volkshuisvesting moet je uitgaan van een factor van veertig jaar. Het fysieke deel is altijd duurzaam, want de verhalen dat de woonwensen van allochtonen zo enorm zouden verschillen met die van niet-allochtonen is allemaal gelul! *Gelul?* Ja, dat is absoluut onzin. Die zijn minimaal. En dan zijn er zijn natuurlijk wel eens wat strenge, religieuze types, die hoge eisen stellen aan... Ja, daar heb ik dan vaak een gevoel bij van: "ja, bekijk het maar!" Ik kijk wat in alle redelijkheid daaraan te doen is. Je hebt natuurlijk ook van die projecten die gebouwd zijn met allerlei mediterrane tegelgebeuren... Dan zeg ik ook van: "ja!" Daar geloof ik allemaal niet in! Dat is leuk voor een groep die wil scoren, maar daar gaat het eigenlijk die mensen ook helemaal niet om! De bewoners van... Een groep oude

Turken, die zijn daar ook helemaal niet in geïnteresseerd. *Het gaat meer om het sociale aspect.* Het sociale is van belang, en het feit dat ze niet meer in een (?) -vertrek hoeven te wonen. (55:00)

b. toevoeging buurt/wijk?

Nou, ik denk... Nou ja, bij zo'n project als van Rudie (Javaanse woongroep) daar heb je kunnen zien, dat heel veel Nederlanders nu gestaag zo binnenstappen bij hun. Om daar een lekker koekje, of een... *Ja, en dat is heel mooi als dat lukt!* Ja! Ik denk dat... Ik heb ook wel het gevoel dat dat over het algemeen wel meer het geval is. Het zijn natuurlijk ook vaak mensen die, die oudere Turken zijn vaak niet zo uitgesproken. Die ouderen leven hun leven zoals het hoort in stilte, zijn vriendelijke mensen, die zijn vrij. *En het brengt ook levendigheid in de buurt, denk ik?* Ja, bijvoorbeeld de Kaapverdiaanse woongroep in Rotterdam-west, dat is een gebouw zo, zo, hier zitten de Kaapverdianen, en hier zitten de gewone huur, maar hier komt iedereen binnen! Die kunnen het uitstekend, prima, vinden met elkaar! Geen enkel probleem. *Het is over het algemeen wel zo, dat er geen problemen zijn?* Ja. Dat zou ik niet kunnen zeggen dat dat (problemen) zo zou zijn. (56:35)

c. samenhangend programma?

d. hulpbronnen in gebied optimaal aangesproken?

Ja, het opbouwwerk. Dat soort dingen, ja, dat kan wel. Zeker in een vervolgtraject. Vaak heb je ook opbouwwerk dat al gekleurd is. Dus daar wordt dan gebruik van gemaakt. In het Oude Noorden bijvoorbeeld, daar maak ik ook gebruik van het opbouwwerk van een Turkse opbouwwerkster. *En bij de Javaanse woongroep ook!* Ja! *Dat is dan iemand die hen ook aanspreekt, zeg maar.* Ja! Het heeft een dubbele betekenis: het is én makkelijk te verstaan, én de taal is vaak een probleem. Valt overigens wel mee hoor, maar het is natuurlijk wel wat ingewikkelder. (57:49)

13) *Draagt het initiatief bij aan de sociale samenhang in de wijk/ buurt/ stad?*

a. impact op sociale relaties, vertrouwen in elkaar?

b. Impact op de nabijheid en effectiviteit van voorzieningen

Nou, dat geloof ik niet écht, denk ik. *Dat is ook niet echt een bedoeling van het project?* Nee. Het is ook niet zo dat het aan de sociale integratie en de sociale segregatie... Het is niet zo'n thema. Ik denk dat het wel een bepaald soort rust teweegbrengt. Als er zo'n voorziening is, waar mensen op de lange termijn gebruik van kunnen maken, dan denk ik dat dat voor veel wijkbewoners ook een prettig idee is: het niet weg hoeven! *Met sociale samenhang bedoel ik ook een beetje de sociale relaties, het vertrouwen in elkaar en de aanwezigheid van voorzieningen (lijkt me overigens goed bij dit project!!!)* Ja. Nou, ik denk dat het heel belangrijk is dat zulk soort initiatieven lukken, omdat veel ouderen heel cynisch zijn. *Dat mensen eigenlijk vertrouwen moeten krijgen?* Precies! Ze hebben natuurlijk toch altijd onze schijfhuizen schoon kunnen maken, en altijd hebben zij alle hoeken van de kamer gezien, altijd gezeik. Dus, ze hebben vaak iets van: "dat zal wel wéér wel niet lukken, want..." Dus dat gevoel speelt wel heel erg. En daarom is het heel belangrijk, dat als we een initiatief starten, dat het lukt! *Ja.* (59:36)

14) *Hoe denkt u, met uw ervaring, dat de participatie van ouderen kan worden vergroot (algemeen)?*

Ik zou bijna zeggen: ik zou bijna een soort van verordening zetten dat het (participatie van ouderen) een wettelijk recht is dat het in de stadsvernieuwing aan de orde komt. Ja, maar aan de andere kant ook prikkelt het de mensen ook niet. Ik weet het niet, hoe dat nou zou... Nou, in ieder geval door als een initiatief zich aandient, dat het dan ook gehonoreerd wordt. Dat het gefaciliteerd wordt. Dat ze dus niet alleen geld krijgen, maar... Ik weet niet of je de ladder van Arnstein kent? *Jazeker, die gebruik ik ook in mijn scriptie, ik richt me op de bovenste treden.* Dat is nou typisch iets, waarvan je zou kunnen zeggen... Maar, de ladder van Arnstein, daar zie je ook dat onderscheid tussen 'geïnformeerd worden' en 'zeggenschap'. Nou ja, dit soort initiatieven zit altijd aan de bovenkant. *De interactieve beleidsvorming!* Altijd interactief! Bijvoorbeeld mijn projectvoorstel dat ik vanavond ga bespreken (Delft), daar is de klankbordgroep bij als factor. Bewonersgroepen hebben altijd de neiging om te gaan vergaderen. Omdat dat een soort van houvast geeft. Bijvoorbeeld ook jij met je vragenlijst. Maar in feite is een gesprek altijd veel interessanter. *Ja, maar ik moet mijn interviewvragen allemaal kunnen baseren op de theorie. Het is ook een beetje mijn leidraad.* Jawel, maar dat is met een vergadering ook zo... Altijd als ik een verhaal moet gaan vertellen, probeer ik zo min mogelijk voor te bereiden. Ik heb een aantal sheets, heel ouderwets, en ik vertel een

verhaal. Ik kijk de zaal in en soms is het succesvol en soms niet! Het moet interactief zijn, het moet een gesprek worden. Dan vind er wat reflectie plaats, dan steek je er zelf ook wat van op. *Ja, inderdaad geen uit je hoofd geleerd verhaal, daar zit niemand op te wachten! Wat je vroeger moest op de basisscholen, met spreekbeurten.* Ja! Nou ja, ik heb ook nog een dochter van acht ook, die had vanochtend nog een spreekbeurt. *Dat is altijd spannend op de basisschool.* Jaaa. Maar goed, als je het allemaal in je kop moet stampen, dat is veel minder leuk dan wanneer je gewoon een verhaal vanuit je hart kunt vertellen! *Ook voor de luisteraars inderdaad!*

Maar goed, de structuur is eigenlijk dus die klankbordgroep. Aan de ene kant is dat informeren over feitelijkheden. Technische procedures... Mensen zeggen van: "ja, hoe moet dat nu als er iemand doodgaat?" "Hoe moet dan nou met een lege woning, hoe gaat dat dan?" Nou, dan kun je zeggen: "het kan zó gaan, of zo...!" Dus de mensen die nieuw komen die komen... kiezen we voor de mensen die aardig zijn, of kiezen we voor...? Daar heb ik een concept voor bedacht! Jaja, natuurlijk, en dat moet je dan bespreken. Zo objectief mogelijk, want iedereen doet zich toch beter voor dan die is. Kortom, dan krijgt het voor de mensen... Je moet dus aan de ene kant in het gesprek, en aan de andere kant moet je voortdurend voor input zorgen. *En dan komt het in de klankbordgroep, en dan wordt het weer doorgelinkt naar de bewoners?* Als de rest er is! Uiteindelijk is het bestuur... En ja, de klankbordgroep is gewoon een adviesorgaan. Als er eenmaal gewoond wordt, dan heb je allemaal een ledenvergadering, daarin is dat advies ook geregeld. Het is in de statuten geregeld, dus je kunt dan niet zomaar daar langs heen gaan. Dat is een verschil met de versie van Rudie (Somohardjo), daar heb je geen statuten en geen regels (maar natuurlijk leiderschap), een paar buurtburgemeester kunnen veel meer de dienst uit maken (negatief bedoeld) dan een club waar een vereniging is. *Ja, dat klopt! (62:54)*

